Tribina “Vremena” i CIRSD-a

SRBIJA IZMEĐU RUSIJE I ZAPADA

Slučaj Mirjane Marković

SUZE KOJE SU NAJAVLJIVALE KRV

BiH 4,70 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 175 DEN; Crna Gora 2.50 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Greece 3.00 EUR; Austria, Germany 4.00 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 250 RSD

9 770353 802002 01420

VREME

broj 1435

5. jul 2018.

TAPIJA NA PATRIOTIZAM

METAR KOSOVA I KILOMETAR PUTA

IMELDA **STAUNTON** TIMOTHY **SPALL** CELIA **IMRIE** DAVID **HAYMAN** AND JOANNA **LUMLEY**

PLESNA TERAPIJA

SVI ZASLUŽUJU DRUGI **PLES.**

AN ECLIPSE FILMS AND PIONEER KEG PICTURES PRODUCTION WITH CATALYST GLOBAL MEDIA AND FRED FILMS IN ASSOCIATION WITH BBB & CO TWICKENHAM STUDIOS AND ULTIMATE PICTURES
IMELDA STAUNTON TIMOTHY SPALL CELIA IMRIE DAVID HAYMAN JOHN SESSIONS AND JOANNA LUMLEY "FINDING YOUR FEET" CASTING BY JOHN PARDOE CDG SUPV. JOHNNY DAUKES
PRODUCED BY JON BUNKER STORY BY JILL TAYLOR PRODUCED BY PAUL DUCKS EDITED BY RICHIE LANG COMPOSED BY MICHAEL J. McEVOY DIRECTED BY MARTYN BURG WRITTEN BY SANDRA MARSHALL
EDITED BY EDEN LYONS GRAHAM BURT LESLEY WISE BRIAN BERG LYNNE BERG ANDREW BIDWELL SUNNY VIRDA PAUL DEWINTER BOB BENTON JAY FIRESTONE CHARLES LOW JOHN STEVENS ADAM DRISSELL RICHARD WHELAN
PRODUCED BY ANDREW BERG JOHN SACRE MEG LEONARD NICK MORECROFT JAMES SPRING CHARLOTTE WALLS WRITTEN BY MEG LEONARD AND NICK MORECROFT DIRECTED BY RICHARD LONGRAINE
STAGES PATHÉ MOVIEGOERS ECLIPSE FILMS FRED films BBB & CO TWICKENHAM MCF

U BIOSKOPIMA OD 19. JULA

VREME
BROJ 1435
5. jul 2018.

04 Zoom: Ukop na Prokopu
06 Tapija na Putina i patrotizam: Metar Kosova i kilometar puta
08 Vučić na Koridoru 12: Obećanje, asfalt i 200 kila rakije
11 Nuspojave: Od poricanja do naricanja
12 Slučaj Mirjane Marković: Suze koje su najavljivale krv
15 In memoriam: Elena Krstanović – Šuca (1937–2018)
16 **Intervju: Nemanja Stjepanović, Fond za humanitarno pravo**
20 Lični stav: Prava osoba lišenih slobode
22 Dnevnik srpskog navijača: „Politička“ pozadina poraza
25 Tribina „Vremena“ i CIRSD-a: Srbija između Rusije i Zapada
34 Država i socijalna nebriga: Neljudsko igranje ljudskim životima
36 Društvena odgovornost i autizam: Pomoć osetljivima
38 Železnice i posledice: Kako nisam uhvatio poslednji voz
42 Turističke agencije: Kvarljivo leto 2018.
45 TV manijak: Mali porodični pakao

KULTURA

46 **Kulturna diplomatija: Individualno za opšte**
48 Intervju: Havijer Serkas, pisac
50 Dokumenti: Za uspomenu i dugo sećanje
52 Izložba: Gradove smo vam podigli
54 Festival: Balkanska tužbalica
55 Spajanje: Priče budućnosti iz prošlosti

SVET

56 **Samit Evropske unije u Briselu: Dogovor “na mišiće”**
58 Nemačka: Zaokret “izbegličke majke”
59 Navigator: Zvižduk u pola osam
60 Strip: Krivelj
62 Vreme uživanja: Gos'n drug

izdavač
NP “VREME” d.o.o.
Kosovska 17, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

sekretarijat
Jelena Popović

redakcija
Dejan Anastasijević, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Radoslav Ćebić, Sonja Ćirić (kultura), Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Vladimir Milovanović, Marija Janković (foto), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Olga Babić;
korektori: Nikola Dragomirović, Ana Ćuk Dragomirović, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa: Rotografika, Subotica
ISSN 0353-8028,
COBISS.SR-ID 16907266

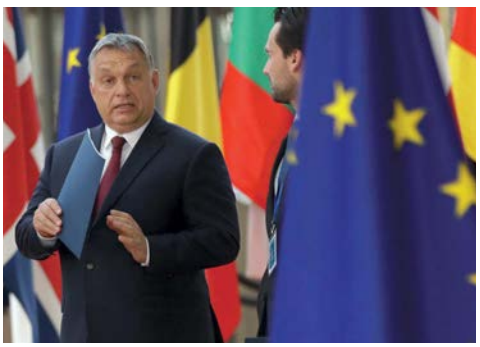
Prenošenje, preuzimanje ili korišćenje tekstova objavljenih u Nedeljniku “Vreme” je zabranjeno. Za svako eventualno korišćenje potrebna je posebna dozvola autora i NP VREME, kao nosioca isključivih imovinskih prava na iskorišćavanje autorskih dela koje su stvorili zaposleni u NP VREME.

“Ceo proces memorijalizacije u Srbiji, ako se zakon bude primenjivao, nema za cilj odavanje počasti žrtvama nego dokazivanje našeg narativa, naše istorijske istine i ispravnosti svake borbe koja je u naše ime vođena“
RAZGOVARALA: IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

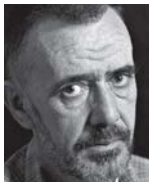
Svetski kongres IFTR 2018 u Beogradu najnoviji je primer kako treba osmišljavati i koristiti potencijale kulture i stvaralaštva u promociji države
PIŠE: SONJA ĆIRIĆ

Samit lidera EU o reformama migrantske politike u Briselu najavljivan je kao “sudbinski” za opstanak čitave Unije. Uprkos postignutom dogovoru, i dalje ostaju brojna otvorena pitanja od čijeg rešavanja će zavisiti da li će ovaj načelan sporazum biti uspešno sproveden u delo, čime bi se smanjio i duboki jaz i nepoverenje unutar evropske zajednice
PIŠE: UROŠ MITROVIĆ

Fotografija na naslovnoj strani: **Filip Krajinčanić / Tanjug**

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

Ukop na Prokopu: Da li je "Beograd na vodi" važniji od zdrave pameti, ko nam je direktor svih beogradskih festivala i kako je Vučić pokisao

Kupci stanova u onim kulama imali bi, osim kuriozuma da im se u 21. veku fekalije slivaju u septičke jame, i divan pogled na veličanstven požar, neviđen od vremena kada su Tihi i Prle upalili nemačku garažu

NADNICA ZA STRAH: KUDA ĆE IĆI OPASAN TERET

Upokojena zgrada Glavne železničke stanice nije se ni ohladila a na njenom odru nadležno ministarstvo priredilo je performans o dobrim vestima iz tog sektora.

Ne bih da budem zlurad, ali moram da pitam gde se u medijskom bespuću izgubila ona pompezna izjava da se stara stanica ukida šest meseci pre roka, što je trebalo da bude vrhunski dokaz sposobnosti onih koji planiraju takve projekte.

To pitanje se prosto nemeće samo od sebe. Da je Glavna u centru grada bila zatvorena u roku, dakle tek za šest meseci, mogla je i nova Glavna, u Prokopu, biti dovedena koliko-toliko elementarnoj nameni i ljudskim potrebama.

Zato nam je na toj vampirskoj izložbi upriličenoj u starom zdanju ministarka građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture Srbije Zorana Mihajlović obećala da će uskoro u Prokopu biti postavljeni liftovi, pokretne stepenice, otvoreni novi šalteri i sve ono što stanicu čini stanicom. Zar to nije moglo biti urađeno za tih šest meseci, odnosno zašto se žurilo sa zatvaranjem stare?

Odgovor na to pitanje teško da ćemo da dobijemo dokle god su ovi na vlasti jer je njima važniji "Beograd na vodi" nego svi mi zajedno i nema te gluposti i nepočinstva koje neće da urade radi ovog državnog projekta, koji je u suštini privatan i s kojim je vlast toliko srasla da je osnovana pretpostavka da su se svi tu dobro ugradili. A što se više ugrađuju, više mu daju na značaju i više ga veličaju.

Žurba oko ukidanja koloseka diktirana je verovatno interesom investitora. To samo po sebi nije ni nemoralno ni nelogično. Ali je i nemoralno i nelogično da se taj interes ostvaruje na štetu građana.

No, ni to s uklanjanjem koloseka, kao što se moglo i predvideti, nije tako jednostavno. Narečena ministarka dan, dva nakon izložbe u staroj stanici rekla je da će prevoz opasnog materijala biti izmešten sa pruge oko Kalemegdana za nekoliko meseci. Prugom oko beogradske tvrđave prevoze se opasne materije iz Azotare i Naftne industrije Srbije. Ona je novinarima u Skupštini grada Beograda rekla da se traže rešenja za novu trasu.

"Transport opasnog materijala sa pruge oko beogradske tvrđave biće izmešten za nekoliko meseci", tvrdi ministarka i dodaje da se ne može desiti da se prevoz trasom oko Kalemegdana ukine pre nego što se obezbedi alternativni pravac.

Ako se investitoru mnogo žuri, nije nemoguće da transport tog materijala počne da se obavlja auto-cisternama kroz Beograd, pa ko preživi taj Bopal na točkovima. Mogao bi to da bude "Beograd na metanu" a kupci stanova u onim kulama imali bi, osim kuriozuma da im se u 21. veku fekalije slivaju u septičke jame, i divan pogled na veličanstven požar, neviđen od vremena kada su Tihi i Prle upalili nemačku garažu.

LEPŠE JE SA KULTUROM: POSTOJI LI ONO MITSKO DNO

Ne vidim ništa sporno u izjavi za mene do juče nepoznatog Damira Handanovića da će pomoći "Beograđanima da se dobro provedu" i da "svoje slobodno vreme odvoje za zabavu i razonodu". Na neki način duboko prezirem svaki kulturni sadržaj koji mi ne omogućuje dobar provod, ako se ne zabavim i razonodim, i "pun mi je kufer" onih koji se vrpolje na stolicama, zevaju od dosade, a posle pričaju o suštini stvari i tumače svetske magline.

Foto: Dimitrije Goll /Tanjug

Dakle, nemam ništa protiv provoda, razonode i zabave. Evo baš me je zabavila vest da Centar beogradskih festivala (CEBEF) od ove nedelje ima novog direktora, pomenutog Damira Handanovića, muzičkog urednika Televizije Pink i autora brojnih hitova novokomponovane muzike.

Deo javnosti smatra da je čovek s takvom biografijom na tom mestu ruganje u lice festivalskoj publici, ali i osnivačima najvećih kulturnih manifestacija u Srbiji.

Sam Handanović tvrdi da ga kritika ne uznemirava i da nova funkcija, kako kaže, priliči njegovom senzibilitetu, radu i požrtvovanosti na poslu, a još ranije je isticao da je ponosni član Srpske napredne stranke (SNS).

Ceca, Brena, Dragana Mirković, Goga Sekulić, BELEF, BEMUS, FEST, SOFEST – naizgled nespojivo od petka spaja jedan čovek: Damir Handanović, muzički urednik TV Pinka, kompozitor i producent pop i folk muzike.

"Pljunuli su svima u lice, ne samo ljudima koji posećuju te manifestacije, nego i ljudima koji su ih osnovali. Jednom Milutinu Čoliću koji je osnovao FEST, ljudima koji su svoje ime ugradili u BEMUS... Sreća je što nisu živi i što ne mogu da vide ovu vrstu poniženja", navodi Janko Baljak, profesor FDU i reditelj.

I dodaje: "U trenutku kada pomisliš da je dno kod nas dosegnuto, ispostavi se da nije, i to izbor ovog čoveka pokazuje."

Tako smo se vratili na mitsku, večnu priču o tome da li dno postoji. To je uvek turbulentna tema (Damirova pesma za novi Cecin album zove se "Turbulentno") u društvima koja, poput srpskog društva, niti znaju gde idu, niti kako se tamo stiže. Upoznao sam jedno desetak direktora raznih preduzeća i agencija postavljenih od SNS-a i imaju dve zajedničke karakteristike: ponosni su članovi stranke i, na neki način, vrlo su zabavni, da ne kažem da su smešni u svojoj umišljenosti. Ali, daleko smo od dobrog provoda s njima. Naprotiv.

KIŠNI LJUDI: TITULISANJE U KRALJEVU

Prošle nedelje održana je nekakva vojno-žandarmerijska priredba u Kraljevu gde su svi prisutni sledili vođu i pokisli kao miševi. Nije im to prvi put.

On ga ne otvara, ni oni ga ne otvaraju. Kišobran, mislim.

Dalji opis prepuštam Ljubodragu Stojadinoviću, koji je u tim stvarima verziraniji od mene i evo šta je, između ostalog, napisao za "Peščanik": "Onaj major koji je predao raport ispred svečanog stroja raportirao je dvojici: *gospodine predsedniče i vrhovni komandante*, potencirajući bolni rascep onoga koga je tako raskošno oslovio i svega što ovde jedva još postoji. Nisam siguran imamo li predsednika, ali vrhovnog zaista nemamo, što znači da je tu zvučnu no praznu titulu neko izmislio. Sećam se da je to učinio fiktivni vrhovni, titoisao se lično, a da je njegovu visost prilježno glancao regrut Vulin, a kasnije i svi drugi poniznici.

U Kraljevu je zabeleženo, prvi put u istoriji srpske oružane sile, da je žandarmerija komandovala vojsci, dok je prvi general sedeo kao na sopstvenoj daći ne mešajući se ni u šta, ne samo zbog toga što ga niko ništa nije pitao. On se ponašao kao beznadežan sluhista na lošem koncertu, ne videvši ni ono što je bilo očito u direktnom prenosu na svim kanalima državne i paradržavne televizije: bila je to amaterska priredba o terorističkom atentatu i jurenju te grupacije po nekom igralištu i ulicama Kraljeva."

Kiša, a ne atentat, verovatno je razlog što Aleksandar Vučić, predsednik i vrhovni komandant, nije bio na svečanom otvaranju Narodnog muzeja. ¶

METAR KOSOVA I

Otvoreno pismo Slaviše Ristića upućeno Vladimiru Putinu samo je pokušaj jednog doslednog političara da ukaže na neistine i poluistine kojima se ovaj režim služi, i da objasni, svakako ne samo Putinu, nego pre svega zainteresovanoj srpskoj javnosti, posebno onoj na Kosovu, da nisu prethodnici Vučićevi oni koji su „sve izgubili“ na Kosovu, i ostavili Vučiću ništa, kako on to uporno tvrdi

Foto: Vladimir Milovanović

VELIKA OČEKIVANJA: A. Vučić pred Srbima na Kosovu, zima 2018.

KILOMETAR PUTA

Otvoreno pismo narodnog poslanika Slaviše Ristića predsedniku Rusije Vladimiru Putinu uzbudilo je režim bar zbog dve stvari. Prva je srpstvo, a druga sam Putin. Isuviše se, naime, opustila ovdašnja vlast u ideji da samo oni, predvođeni Aleksandrom Vučićem, imaju pravo, neku vrstu tapije takoreći, na 1) patriotizam i 2) Vladimira Vladimiroviča. Može i obrnuto, ali jedno bez drugog ne može. U ovom je društvu instalirana formula da je patriota jednako rusofil jednako Vučić jednako „posvećena borba za Kosovo". A onda se *tamo neki* Ristić drznuo em da piše Putinu, em da mu objasni da predsednik Srbije nije ni patriota ni rusofil, nego „izdajnik" koji mora da isporuči gazdama „obećano" – kosovsku nezavisnost. Razume se da nije prijatno, posebno ovih dana kada Vučić uporno traži što precizniju definiciju onog „ništa" koje Srbija ima na Kosovu. Toliko je veliko to „ništa", prema poslednjim uveravanjima našeg predsednika kada je otvori kilometar puta da bi „i metar" kosovske zemlje za nas – bio dobitak. I nikome nije jasno zašto mu onda treba referendum, da potpiše to ništa ili da potpiše taj metar?

Ukratko, Ristić je Vučiću, i to direktno kod Vladimira Vladimiroviča, pokušao da pomrsi konce baš u vreme Vučićeve kampanje o tome kako su Kosovo izdali, predali, izgubili etc. svi pre njega. A Vučić valjda, kao najveći patriota (među izdajnicima), „ne da na Srbiju" i pokušava da spase što se spasti dade. Možda će Vladimir Vladimirovič, inače počasni građanin Zubinog Potoka od 2011, na šta ga je podsetio Ristić u pismu, imati nešto da kaže o patriotama i izdajnicima kad dođe 1. novembra u Beograd na proslavu 100 godina od pobede u Velikom ratu. Najavio ga je Vučić lično, kaže da je Vladimir Vladimirovič potvrdio da dolazi.

Elem, nije nimalo neobična hajka na poslanika Ristića koja je usledila odmah posle tog pisma. Prorežimska tabloidna mašinerija danima melje o Ristićevom „pozivu na ubistvo Vučića", „pretnjama smrću predsedniku na Vidovdan", o „orkestriranoj akciji protiv predsednika, SNS-a i države", pozivani su i „nadležni organi" da reaguju na Ristićeve „pretnje". U odbranu Vučića i države, stali su po običaju Aleksandar Martinović, Vulin, Marko Đurić, Maja Gojković, Miloš Vučević... I svi kažu kako Slaviša Ristić poziva na ubistvo Vučića ako Vučić potpiše tzv. sveobuhvatni mirovni sporazum s Prištinom.

ŠTA PIŠE

U pismu, zapravo, takvih pretnji smrću i poziva na ubistvo – nema. Sporne rečenice u pismu odnose se na „preteranu kooperativnost" predsednika Srbije prema Zapadu kad je reč o priznanju, defakto i dejure, kosovske nezavisnosti, što je, kako Ristić navodi, „Vučić obećao Zapadu prilikom dolaska na vlast". Ristić u tom kontekstu nastavlja: „Tragična sudbina pokojnog premijera Srbije Zorana Đinđića jasno upozorava Aleksandra Vučića šta se dešava sa onima koji ne ispune obećanje." U pismu, dakle, stoji suprotno od onoga što poslednjih dana tvrde tabloidi i Vučićevi epigoni, stoji da ukoliko ne potpiše pravno-obavezujući sporazum sa Kosovom, Vučiću preti opasnost od onih koji su ga doveli na vlast, zato što ne bi ispunio obećanje koje im je tada dao – nezavisno Kosovo.

Ristić je samo još jednom ponovio ono što prorežimski tabloidi poslednjih šest godina gotovo svakodnevno objavljuju. U naprednjačkim tabloidima, paralelno sa zvaničnim naprednjačkim evrofanatičnim novostečenim manirima od 2012, vođene su izrazito rusofilske, ali pre svega antizapadne kampanje. Jedan dan na naslovnoj strani Vučić i Putin, parade, vojne vežbe i rusko oružje, drugi dan „Zapad preti Vučiću". I sam Vučić i njegovi trabanti mnogo puta su govorili kako se na Zapadu kuju planovi da se „oslabi Srbija" tako što će zapadne sile srušiti Vučića, kako je premijer, potonji predsednik pod strašnim pritiscima zbog Kosova, ali da on nikad neće ustuknuti i sve tako i tome slično.

Ristić je, dakle, napisao nešto što su gotovo svakodnevno objavljivali Vučićevi tabloidi, da bi Zapad mogao da se osveti Vučiću. Razlika je samo u odgovoru na pitanje – zašto. Tabloidi kažu da Zapad ne može da podnese jaku Srbiju, pa zato. Ristić tvrdi ukoliko Vučić ne ispuni ono što je obećao Zapadu kad je došao na vlast – nezavisno Kosovo. Ili diplomatski rečeno – potpunu normalizaciju odnosa sa Kosovom kroz pravno-obavezujući sporazum koji mora da potpiše.

KO JE SLAVIŠA RISTIĆ?

Rođen je 1961, u Zubinom Potoku, Autonomna pokrajina Kosovo i Metohija. Ekonomista je po obrazovanju, diplomu je stekao na Prištinskom univerzitetu. Bio je član DS-a od osnivanja stranke, a kada je Vojislav Koštunica istupio iz DS-a, zajedno sa njim je prešao u DSS, praktično je jedan od članova osnivača te stranke, da bi, posle promena koje su nastale u DSS-u, Ristić napustio stranku i u Skupštini se pridružio poslaničkom klubu „Za Novu Srbiju – Pokret za spas Srbije" u kojem je zajedno sa bivšom predsednicom DSS-a Sandom Rašković Ivić i političkim analitičarem Đorđem Vukadinovićem.

Devedesetih je slovio za jednog od malobrojnih srpskih političara sa KiM koji su se suprotstavljali politici zvaničnog Beograda, pre svega sprovođenju ideologije Slobodana Miloševića i Vojislava Šešelja u regionu. Bio je dva puta predsednik opštine Zubin Potok, posle rata. Kao narodni poslanik DSS-a u Skupštini Srbije kritikuje Briselski sporazum i pregovore o normalizaciji odnosa između Beograda i Prištine. U javnim kritikama upućenim predsedniku Aleksandru Vučiću i njegovoj Srpskoj naprednoj stranci, više puta je govorio kako „Severom Kosova upravljaju grupe ljudi koje neki nazivaju aktivistima SNS-a, ali je, u stvari, reč o kriminalcima". U intervjuu za „Vreme" (27. april 2017) on je otvoreno optužio ove neformalne snage sa Severa Kosova da su u aprilu 2016, u izbornoj noći, zapravo u isto vreme kada su NN lica pod fantom-

»

kama rušila u Savamali, nepoznati ljudi ispalili rafale na njegovu porodičnu kuću u Zubinom Potoku: „To je bio oružani napad na kuću u kojoj živim, dva sata nakon zatvaranja biračkih mesta na Kosovu. U kući je bila cela porodica, uključujući i mog brata, jer smo se svi okupili da pratimo rezultate. Odjednom smo čuli rafale, i prava je sreća što je sve ostalo na materijalnoj šteti na fasadi i prozorima. Iste večeri je bačena bomba, koja srećom nije eksplodirala, pa smo je našli u travi tek dva dana kasnije. Takve stvari se, nažalost, već godinama dešavaju na Kosovu, ali o tome javnost malo zna." Dalje, u februaru 2017, u požaru čiji uzrok nije nikada otkriven izgorele su prostorije Narodnog pokreta Srba sa Kosova i Metohije „Otadžbina" u Kosovskoj Mitrovici. Slaviša Ristić je u to vreme bio član, a danas je predsednik ovog pokreta. Marko Jakšić i Slaviša Ristić su optužili tadašnjeg predsednika Vlade Srbije Aleksandra Vučića da stoji iza ovog požara.

A DA NIJE ĐILAS PIS'O

Ovo je pismo koje potpisuje Ristić samo pokušaj jednog doslednog političara da ukaže na neistine i poluistine kojima se ovaj režim služi, i da objasni, svakako ne samo Putinu nego pre svega zainteresovanoj srpskoj javnosti, posebno onoj na Kosovu, da nisu prethodnici Vučićevi oni koji su „sve izgubili" na Kosovu, i ostavili Vučiću ništa, kako on to uporno tvrdi: „Voljom predsednika Republike Srbije pogašene su institucije srpske države na Kosovu i Metohiji. Separatistima su ustupljeni srpski pravosudni sistem, policija, civilna zaštita... Prištini je dozvolom Beograda omogućen poseban telefonski kod, kao i prijem u Međunarodni olimpijski komitet. Srpske sudije polažu zakletvu kod predsednika samoproglašene republike Kosovo Hašima Tačija, koji se opravdano sumnjiči za trgovinu ljudskim organima Srba. U ruskoj ravni to bi izgledalo kao da ruske sudije u Čečeniji voljom Kremlja polažu zakletvu ispred Šamila Basajeva ili Doke Umarova. Ili možda da Ruska Federacija dozvoli Dagestanu da ima poseban telefonski kod a Tatarstanu prijem u Međunarodni olimpijski komitet. Granica između Kosova i Metohije i ostatka Srbije, postavljena uz saglasnost Beograda, tvrđa je i od one između Rusije i Ukrajine.

Sada se predsednik Republike Srbije sprema da potpiše sveobuhvatni mirovni sporazum sa separatistima iz Prištine što bi, i defakto i dejure, značilo odvajanje Kosova i Metohije od Srbije", piše Ristić.

Razume se da je Marko Đurić, direktor Kancelarije za KiM, u Ristićevom pismu Putinu video „najbljutaviji klevetnički pamflet, adresiran na inostranstvo, ali namenjen domaćoj publici čijim najplemenitijim rodoljubivim osećanjima su na Vidovdan on i njegovi malobrojni istomišljenici pokušali da manipulišu". (...)

„Nejasno je u ime kojih to Srba sa KiM on javno nastupa, osim u svoje i ime svog prijatelja Marka Jakšića, koji se ovih dana sastajao sa Draganom Đilasom u Bogutovcu, gde je verovatno začet i koncept ovog suludog i zlikovačkog pisma", pitao se Đurić, uveren da samo SNS valjda ima pravo na Srbe na Severu Kosova, što ponovo nije daleko od onog što govori Ristić. U pomenutom intervjuu „Vremenu" govoreći o kriminalcima koji upravljaju Severom Kosova, Slaviša Ristić kaže: „Oni su instruisani da zastrašuju svakog onog za koga se oceni da smetaju Vučiću ili njegovoj stranci. I ne rade samo to nego na neki način upravljaju životima ljudi u sve četiri opštine na severu Kosova. Od njih zavisi ko će dobiti posao, stan, ko će dobiti ugovor na tenderu... Postoji lokalna vlast koja je izabrana u okviru kosovskih lokalnih izbora 2013, ali ti ljudi samo figuriraju. Oni od tih kriminalaca i polukriminalaca dobijaju instrukcije za svaku odluku koju treba da donesu."

U Narodnom pokretu Srba na KiM „Otadžbina" sigurno su u pravu kada kažu da Ristićevo pismo razobličuje i očitu prevaru srpskih vlasti koje rusofilskim glasačima sprovode politiku LDP-a Čedomira Jovanovića. To još nikome pre Vučića nije pošlo za rukom. Jer Aleksandar Vučić, koji danas govori da od Kosova nije ostalo ništa, pre šest godina kad je dolazio na vlast, u predizbornoj kampanji aprila 2012, ispred hotela „Jugoslavija" rekao je ovako:

„Mi od teme Kosova ne bežimo. Mi ćemo se našem narodu obratiti i poslati poruku da je Kosovo i Metohija u sastavu Srbije. Srbija se mora pridržavati Ustava."¶

ZORA DRČELIĆ

Donji Banjani, kod Ljiga

Obećanj

Vučić diže glavu, iz glave reče: Kukuruz pustio metlicu, puni zrno! Pa iz glave nastavi: Ma koliko se ne razumem, ovog puta sam ja u pravu, pšenica će podbaciti samo 20 posto

Tačno je tri meseca kad su se na svečanom probijanju tunela „Brančić", kod Ljiga, na Koridoru 11, spontano sreli gospodin predsednik Vučić i gospodin Slobodan Petrić iz Donjih Banjana. Iako pod šlemom, gospodin Petrić je imao da kaže: Sve što radiš je dobro, svaki dan te gledam deset puta! Pod šlemom se požalio predsedniku da 50 godina gazi blato, a ima samo kilometar od Magistrale do kuće. Gospodin Vučić je, bez šlema, odgovorio: Za dva meseca dolazim kod tebe novim putem! I šta bilo, sa najvišeg mesta javljeno da gospodin Vučić, tri meseca od obećanja, otvara kilometar „Petrića puta".

JA SAM DOŠLA PEŠKE

Desetak kilometara od Ljiga, posle petlje auto-puta za Preljinu, levo skretanje sa Ibarske magistrale, gde obaveštenje, putokaz, „Koridor 12". Uzbrdo nov asvalt, širok tri metra, oivičen belim linijama, kao pravi koridor, i stubićima koji svetle noću. Kad se izađe uzbrdo, kod prve kuće, proširenje, tu već razni protokol, gospodin Drobnjak, direktor „Puteve Srbije", u dvorištu kuće, na beloj rakiji. Muško iz jednog od tih protokola objasni pristiglim novinarima da je tu doček Predsednika, a onda se ide peške, pokaza žutu kuću na uzvišenju.

Reporter izoda trasu gde se ide peške, asfalt stiže do ispod žute kuće, do Petrića kuće betonske staze između kukuruza i šljivika. Tu domaćin Slobodan Petrić, bez šlema, pozdravlja se sa gospodinom novinarom Gvozdenom iz Čačka, sa Predsednikom na 'De si Gvozdene, koji ima mikrofon Prve televizije. Čuveni Gvozden već radi, presreće žene, potura mikrofon, a one vele, Fala bogu da stig'o, i

e, asfalt i 200 kila rakije

MINIMALISTIČKI POSTAVLJEN STO: A. Vučić sa domaćinima
Fotografije: D. Todorović

put i Predsednik, nisu ni sumnjale, sve što kaže, to ispuni...

'Vamo, na proširenju, gde se dočekuje Predsednik, SNS predsednik Ljiga poveri čuvenom Gvozdenu da su imali puno poplava, sa bele rakije stiže gospodin Drobnjak sa saradnicima, bela košulja, okvir naočara u dva nijanse plave. Ozdo, u svoj komfor „audi", pristiže ministarka Zorana, crne pantole, bela svila bluza vezena na prsa, beli mantil sa veliku crnu dugmad, pritegnu mantil, pa reče Drobnjaku, da bila na Vladi.

Među njih, iz veliki auto, stupi starija žena, policija joj dole rekla, idi slobodno, uze pozdravi Drobnjaka, pozdravi i ministarku, sin joj mehaničar u Ljigu, ako bude mogućnosti da pita, ima put, a treba još, ode ona sad tamo gde ostali narod. Žensko iz glavnog protokola namesti Drobnjaka i ministarku desno, novinare obavesti da će On sedeti ispod vinjage, i da ne stoje jedni ispred drugih.

Obezbeđenje ode nizbrdo, protokol viknu Ajmo, od nizbrdo, iza krivine, pojavi se Vučić gospodin, sav u plavo, a košulja bela. Ministarka informisa da su uradili sve, krenuše ka žutoj kući. Na krivini pred kućom, gde bio raspoređen narod, Predsednika dočeka Petrić gospodin, obavesti ga da bio s njima svaki dan, Vučić odmah zameri da nema kanala pored puta, okrete se Drobnjaku: Da se napravi. Onda je predsednik pogledao u kukuruz i odapeo jednu razvojnu: Kukuruz pustio metlicu, puni zrno! Onda mu se dogodilo dete, koje poljubio, i starija gospođa koja došla u velika kola. Gospođa, koja pristigla u velika kola, prvo pa reče, Ja sam došla 12 kilometara peške. Iz Kozelja, treba im dva kilometra puta, Vučić, koji prešao samo 100 metara peške, odgovori da ne može ništa da obeća, videće sa Drobnjakom. Uključi se Petrić gospodin, tražio je kilometar puta, a nema toliko, Vučić iz glave reče, 1030 metara, Petrić uze gleda Drobnjaka, čekaj, rekli ste da je 800 i nešto, Drobnjak ponovi Vučićevu cifru, 1030.

SEDE NA KLUPU

Stigoše do Petrića kapije, gde šefica za medije dade kompliment čuvenom Gvozdenu, uđoše u dvorište, gospodin Petrić predstavi postrojenu familiju. Familija je složno ponavljala, Put je ko slika, hvala do neba, sve upraviše ka vinjagi, Vučić odbi ponuđenu stolicu, sede na drvenu klupu. Sto je bio postavljen minimalistički, flašice sa vodom, trbušasta flaša sa rakijom, roze ruže u najmanjoj staklenoj vazi. Sipaše rakiju u čašice, javi se gospodin Petrić, Predsedniče, ne mogu da lažem, put je ko slika, pa nastavi zdravicu, Nemam reči koliko smo zahvalni, zahvalni smo vama, zahvalni smo svima, da nije bilo ministarke, pitanje je da li bi došao do vas, Drobnjaku da se zahvalim... Vučić odgovori da se moraju uraditi kanali, gospodin Petrić se složi, reče da će put služiti 20 godina, Vučić ga ispravi, služiće 30 godina, ali posle 20 mora rekonstrukcija, Pa Vučić gospodin nastavi sa ciframa, za prvih šest meseci budžet u plusu za 31 milijardu, bio planiran minus od 22 milijarde, rezultat bolji za 460 miliona evra, to otvara mogućnosti, srećan je što je država u službi naroda...

Poslužiše se, Vučić uze samo vodu, protokol pozva novinare da pređu 'vamo, kad se novinari odmakoše Vučić gospodin uze proba rakiju, pozva čuvenog Gvozdena da popije jednu, gospodin Gvozden odloži kameru gospodi iz protokola, sede ukraj sofre, dadoše mu čašicu, stiže meze, pršuta i kuvana jaja, Vučić se kucnu sa gospodinom koga oslovljava sa 'De si Gvozdene. Stiže gibanica, Drobnjak otera muvu koja se muvala oko Vučića, pređe na gibanicu, jedan od sogre iznese predlog da Vlada treba da radi puteve po selima, ne sve, samo one koje treba...

Digoše se od sofre, svi pređoše 'vamo, stadoše pred kamere. Kad „Pink" umetnica poturi dva mikrofona Vučić reče da su uradili 1030 metara lokalnog puta, pokazali da država postoji zbog ljudi, dogovorili se da iskopaju i kanale, biće još 60 miliona za ljišku opštinu, sve će da reše... Dade reč gospodinu Petriću, koji zahvali predsedniku, i svima oko predsednika, on je Čiča iz tunela, kome se ostvarila poslednja želja. deset godina se budio noću, i planir'o šta da radi, nema blizu nijednog lopova, nema političare, nema biznismene, put mu je bio poslednja želja, i sreo je »

NA TERENU DUGOM 1000 METARA: Z. Drobnjak i Z. Mihajlović

Vučića. Im'o je poverenja u predsednika, pratio ga non-stop kad je bio na Kosovu, video šta je sve ljudima ispunio, kad je dečku sa šajkačom dao dve ovce i kozu, da mu je uzeo penziju bio bi presrećan...

Pa uze Petrić gospodin opriča kako se požalio Drobnjak gospodinu, ima problem kome ne može da se pomogne, Drobnjak mu rek'o, Eto ti Vučića, odgovorio mu da tu Vučić ne može da mu pomogne, ima 2000 kila rakije, ni kilo da proda, i Drobnjak mu kupi 200 kila rakije. Vučić pohvali Drobnjaka: Dobro si to uradio, ja sam probo, rakija je dobra... Petrić gospodin nastavi da udarile kiše, pšenica ćer podbaci 50 posto, Vučić replicira da će podbaciti 20 posto, Petrić mu odgovori da se on ne razume u to. Vučić diže glavu, vrati mu se inspiracija: Kukuruz pustio metlicu, puni zrno, ma koliko se ne razumem, ovoga puta sam ja u pravu, pšenica će podbaciti samo 20 posto. Prisutni dadoše aplauz, Vučić reče Petriću, ovo su ti seljaci tapšali, ovaj mu odgovori: Nisu seljaci, ovo su ovi tvoji tapšali!

DAJU IM KIFLE

Pa se još nastavi Petrić gospodin, 'oće i on učini predsedniku, ima njivu od 40 ari, dole pored magistrale, ima put, voda, telefon, poklanja mu dok je na vlasti, da napravi fabriku, zaposli ljude. Vučić zahvali, ne može, po zakonu, da primi takav poklon, neka to čuva deci, pa se pohvali podacima ispod vinjage, tri godine imamo suficit, u prvih šest meseci planiran minus, imamo plus, to je 460-470 miliona evra, to je za projekte... Gospodin Petrić upade sa mis'o da je Drobnjak gospodin rođen za projekte, Vučić se složi, citira Drobnjaka, koji mu je rekao: Svi ste vi listopadni, ja sam zimzelen. Priliku dobi i Drobnjak gospodin, koji, bez da diže glavu, reče: Zajedno ćemo, predsedniče, da budemo zimzeleni!

Onda na red došli spremni novinari, ženskетu iz „Tanjuga" zapade pitanje, Otkude napadi, u Srbiji, na predsednika, predsednik spremno odgovori da ljudi u Srbiji imaju poverenja u svoje rukovodstvo, a ne u one koji lažu i obmanjuju i uvode narod u sukobe. Lično se bori da dobiju šta mogu, i boriće se i dalje, da jedan metar na Kosovu dobiju, dobitak je, jer nemamo ništa. Kažu da ne ide u Brisel na izlet, da ne uzima dnevnice, šest godina nije uzeo nijednu dnevnicu, da je uzimao imao bi 30.000 evra više, daju im tamo kifle, ima da se jede, jer postoje ljudi koji vole zemlju više nego sebe... Ne mogu da ga pobede, bolje da ne govori poslednja istraživanja, ljudi su odgovorni...

Po protokolu se javi žensko sa dva „Pink" mikrofona, koje izrazi zabrinutost što su na prvoj strani „Danasa", oni sa ekstremnim i antievropskim stavovima. I tu Vučić bi spreman, nisu ti na prvoj strani „Danasa" tu zato što su ekstremni, već zato što su protiv njega i vlade, ali, nema problem sa tim, to je demokratija, to govori da živimo u zdravom društvu. „Pink" žensko, sa dva „Pink" mikrofona je imalo još jedno, i još jedno, pametno pitanje, a gospodin Vučić još jedan, i još jedan, adekvatan odgovor, a što se tiče Kosova, dijalog je uspeo, pokazao raspon mišljenja, ljudi su odgovorni, a što se tiče puteva, završiće put do RS, drugi krak do Crne Gore, završava se Koridor 10, to ni Tito nije uspeo...

Posle još aplauza, na red dođe čuvena Ranka Čičak, koja svude prati predsednika, i vidi da je popularniji od Tita, i kojoj zapalo pitanje o Godinu dana rada Vlade. Predsednik i tu bio spreman, veoma zadovoljan radom Vlade, rezultati odlični, čestita premijerki, ljudi vide boljitak, od novembra, to je za samo četiri meseca, ide značajno povećanje plata i penzija...

Sve se vrnu pod vinjagu, čuveni novinar 'De si Gvozdene sede na svoje mesto, Drobnjak se vrati gibanici, jedan što godinama izučava rodoslov uze veli da treba oporezovati one bez dece, i uze veli da u Turskoj ima puno podataka o našem stanovništvu, i da bi neko ministarstvo trebalo time da se pozabavi, Vučić, koji je to slušao na levo uvo, mu dade za pravo: Izgleda glupo, ali je tačno!

Za Vučićem se sve diže, on posebno pozdravi najstariju strinu, ministarka Zorana priteže beli mantil sa velika crna dugmeta, Vučić se pred primaknuti audi završno pozdravi sa čuvenim 'De si Gvozdene novinarom, dok je u kola ulazila gospođa savetnica za medije, upita ministarku Zoranu, hoće li sa njima, ova lako odmahnu svojim plavom kosom, i uđe u svoj audi komfor. ¶

DRAGAN TODOROVIĆ

TEOFIL PANČIĆ

Od poricanja do naricanja

Vreme je da prestanete da se ritualno zgražavate što nas vedete tzv. režima otvoreno preziru: poštovanje se zaslužuje

Ima u jednom davnom, čudnom romanu Radovana Belog Markovića, u kojem nabraja seljane valjda onih njegovih mitskih Ćelija, pa za svakoga kaže po rečenicu ili dve, kako se za jednoga od njih "čulo tek kad je umro". Više vredi Belom Markoviću ta rečenica nego sve druge u romanu zajedno, ne što bi one druge bile nužno pogrešne, nego zato što u toj ima neke dublje istine, koju pisac ponekad nabode tragajući možda i za pukim "zvučnim" efektom, a postigavši naposletku mnogo, mnogo više od toga.

Zašto sam se setio ove rečenice iz romana čije ime ne pamtim? Zato što mi se čini da sam ovih dana prisustvovao sličnom fenomenu: i za beogradsku Glavnu železničku stanicu kanda se čulo tek kad je umrla. Iako čak nije umrla prirodnom smrću nego je umorena na podmukao i svirep način i iz niskih pobuda, iako je to ubistvo odavno najavljeno i svi su znali, ili su morali znati, da će se ono odigrati, iako oko cele stvari nije bilo nikakvih nepoznanica i nedoumica, njena je duga agonija praćena s potpunom ravnodušnošću, ignorancijom i prezirom: ćutali su mediji, uključujući tzv. nezavisne, ćutala je tzv. opozicija, čak su i šminkeri iz Ne davimo Beograd imali svakog mogućeg prečeg posla od ozbiljnog i vidljivog angažmana oko jednog upravo izvršenog ubistva, i jednog koje je uveliko u pripremi (onog Glavne autobuske stanice, tzv. BAS-a). Ukratko, u svojoj štetočinskoj i mafijaškoj nakani tzv. režim nije naišao ni na najmanji mogući, makar simbolički građanski, javni i politički otpor, osim ako u to ne ubrojimo protestno okupljanje nekolicine simpatičnih entuzijasta iz izvesnog Društva ljubitelja železnice, koji su tretirani više kao marginalna bizarnost iz dnevnog života velikog grada nego kao relevantni javni glas. Utoliko su još manje šanse (da bude ozbiljno shvaćen) bile na strani tamo nekog dešperatnog kolumniste uglednog nedeljnog lista, koji je sa ovih stranica s vremena na vreme uzaludno upozoravao na to da bi pod hitno nešto trebalo učiniti; čini mu se da njegov glas nije istinski dopirao ni do susedne redakcijske sobe, kamoli do "slobodne i demokratske javnosti", da se malo našalimo. I zato je vreme da prestanete da se ritualno zgražavate nad tim što nas vedete tzv. režima otvoreno preziru: poštovanje se zaslužuje, a ne vidim čime smo ga mi to zaradili.

I tako je to guzeljalo doslovno do par dana pred definitivno zatvaranje Stanice, a onda je, nakon godina sistematskog ignorisanja i odbijanja da se uopšte pravi hronika jedne najavljene smrti, najednom krenuo masovni malograđanski parastosni mimohod: svako je osetio potrebu da upali sveću ili doda svoj venčić na gomilu, novine i televizije – čak i neke "prorežimske" – slale su reportere da naprave licideraški sentimentalne oproštajne izveštaje, društvenomrežaši su naprasno zaruštvenomrežašili oko Stanice, i sekund i po docnije zaćutali, jer toliko traje njihov fokus na bilo šta, opozicije opet nije bilo nigde osim jedne odocnele Đilasove izjave, hipsteri iz NDMBGD opet nisu mogli da nabodu, makar i slučajno, ni najelementarniji ispravan tekst, što je najtugaljivije demonstrirala njihova aktuelna zvezda u usponu Ksenija Radovanović, koja je u Danasu uspela da izlamentira nešto na temu kako se od nove autobuske stanice na Novom Beogradu još ni temelji ne vide, što je valjda nešto loše "po režim"; vidiš, dakle, da ekipi nije jasno čak ni u čemu je uopšte problem – što se tzv. nova stanica "presporo" gradi, ili što se *uopšte* gradi, tj. što Beograd ostaje bez centralnih saobraćajnih punktova na najlogičnijem mogućem mestu?!

Šta se, dakle, dogodilo? Klika na vlasti sprovela je u delo svoj naum, fundamentalno štetan po javni interes sa svakog mogućeg stanovišta, naum koji je u srcu njihove kampanje pretvaranja Beograda i Srbije u groteskno hipertrofiranu karikaturu sebe samih, gde će mesto za normalan život tzv. običnog čoveka biti u najboljem slučaju na sporednom koloseku zaraslom u travuljinu ili naprosto u sobičku za služinčad, a da za to nije uopšte, ali uopšte, morao da se pomuči i oznoji, kamoli da se s bilo kime sukobi, da naiđe na otpor i pokuša da ga skrši (a to je uvek rizično, i to po obe strane, i nikada se ne može znati šta iz toga može da se izrodi), da makar i nevoljko i protivno vlastitom interesu sudeluje u re-kreiranju dinamike javnog i društvenog života. Megjutoa, ništa od toga: na drugoj strani tek muk i hrk, potpuna nezainteresovanost, blazirana koncentrisanost na marginalne probleme (tobože velikog "simboličkog značaja") dok ti slonovi prolaze kroz dnevni boravak. Da ste pre samo mesec dana pitali takozvanog prosečnog građanina šta misli o ukidanju železničke i autobuske stanice, tvrdim da većina uopšte ne bi razumela pitanje! Jeste, mainstream mediji su oteti i regrutovani u propagandne svrhe, ali to ne znači da ljudi ne bi bili mnogo upućeniji u to šta se dešava da je imao ko da ih uputi. Ali, kako da ih uputi neko ko je i sam suštinski neupućen, jer je još suštinskije nezainteresovan i ravnodušan?!

Dobro, a šta sledi? Kroz koji mesec, možda godinu, isto će se ponoviti sa selidbom BAS-a, što će izazvati mnogo veći haos jer se mnogo više ljudi vozi autobusima, ali bez brige, o tome nećete ništa bitno čuti sve do koji dan pred svršeni čin, a i to što ćete tada čuti moći ćete da obesite o rep prvom novobeogradskom mačoru kojeg sretnete. O bilo kakvoj građanskoj akciji da se to štetočinsko ludilo spreči da se i ne govori. Jer našim elitama stvarni problemi naprosto nisu dovoljno seksi, i sve dok je tako, ne očekujte ništa osim još istog, samo goreg.¶

Suze koje su najavljivale krv

Pristojna kazna Mirjani Marković, ne samo za stan – bila bi pokazna vežba pravne države, siguran znak da će sve Mirjane i svi Slobodani jednog dana ipak platiti za ono što su učinili. Tim pre što se i ovog trenutka, sigurno, radi isto ono što je radila supruga bivšeg predsednika i što raznorazne Cice sada dodeljuju stanove dadiljama, bodigardima, kelnerima i ostalim služiteljima vladajuće kaste

Kada jednu ženu osude na godinu dana zatvora zbog toga što je podstrekivala neku sekretaricu da dodeli stan nekoj dadilji – to je samo jedna blaga zatvorska kazna, ispod zakonskog minimuma, ali uz određene olakšavajuće okolnosti. Međutim, ako se žena zove Mirjana Marković, ako je sekretarka nekada radila u Vladi Srbije, a dadilja nekad čuvala Marka Miloševića juniora – sve je to zajedno slika bede u kojoj se Srbija našla, ogledalo decenijskog propadanja institucija i simbol kratkog pamćenja koje nas uvek previše košta.

Presuda Višeg suda u Beogradu u postupku protiv direktorke Direkcije Jugoslovenske levice, supruge Slobodana Miloševića i nekada tiražne spisateljice, razjarila je i njene protivnike i one koji je brane, ali je pre svega probudila sećanja na sve ono zbog čega je Mirjana Marković trebalo da bude kažnjena, a nije, kao i ono zbog čega bi trebalo da bude upamćena, a očigledno nije.

SUZE U MIRINOM OKU

Pre svega, na Mirjanu Marković se osnovano upiralo prstom kada su u pitanju ubistva Slavka Ćuruvije i Ivana Stambolića.

Prema navodima optužnice, upravo je Markovićeva organizovala sastanak na kojem se s vrhuškom policije i DB-a dogovorila o detaljima Ćuvurijinog ubistva 11. aprila 1999. Prethodno je takođe utvrđeno da je upravo ona naručila da u "Politici ekspres" bude objavljen, a 6. aprila na RTS-u pročitan pamflet "Ćuruvija dočekao bombe" kojim je zapravo stavljena meta na čelo vlasnika i urednika "Dnevnog telegrafa" i magazina "Evropljanin", a on označen kao izdajnik koji mrzi svoj narod, a kome to neće biti zaboravljeno.

Svemu ovome ide u prilog i činjenica da su se Ćuruvija i Mira Marković povremeno viđali, da su na neki način bili bliski, a da je ona na kraju smatrala da je izdana i prevarena. Što je, inače, sasvim u skladu s njenim uobičajenim načinom ponašanja, pa i sa onim što je o poslednjem susretu s njom Ćuruvija svojevremeno ispričao za "Vreme":

"Sa Mirom Marković video sam se na dan donošenja novog Zakona o informisanju, 20. oktobra 1998. u 13.30 u prostorijama JUL-a, u ulici Đure Đakovića. Bio je to veoma napet i neprijatan razgovor. Sve sam joj rekao: o narastajućem fašizmu u Srbiji, o diktaturi i o nasilju koje predstoji ako se nešto ne preduzme; o tom braku Bojića i Šešelja kao o veoma opasnoj kombinaciji za Srbiju. Pokušao sam da joj objasnim kako ovakva dramatizacija politike u Srbiji može za šest-sedam meseci da ode tako daleko da na ulice Beograda i drugih gradova u Srbiji padne krv. Usput sam napao i Zakon o informisanju i Mirka Marjanovića. Mi smo i ranije razgovarali na sličan način, naročito za vreme Zimskog protesta 1996/97, posle one tuče na Brankovom mostu. Govorio sam joj o svemu tome, dao sam čak sebi slobodu da neke ljude iz JUL-a nazovem 'kriminalcima' i to objasnim. Tada je Mira Marković naše razgovore tog tipa doživljavala dobronamerno, ponekad beležila šta govorim i pitala me da li bih to isto tako ispričao i Slobodanu Miloševiću; odgovarao sam da bih. Ovoga puta (20. oktobra), ona je veoma loše primila to što sam došao da joj kažem. 'Pretite, pretite...', rekla mi je i onda me napala. Ključne teze njenog napada bile su da sam ja izdajnik, da imam šefove u Americi i inostranstvu. Optužila me je – povišenim tonom – da prizivam bombardovanje i prebacila mi da sam radio i pisao šta sam hteo, bljuvotine i budalaštine, da je 'Dnevni telegraf' 'perverzna i paraudbaška redakcija', jer smo objavljivali neke podatke o njenim saradnicima iz JUL-a i stalno pominjala mene i 'moje prijatelje'. Rastali smo se tako što sam joj rekao da je ovo – koliko vidim – naš poslednji susret i neka pozdravi Slobodana Miloševića. Odgovorila mi je da ga pozdraviti neće, ali da će mu preneti šta sam joj rekao".

Tokom tog poslednjeg susreta, ona je – kako je Ćuruvija preneo svojim kolegama – čak i "pustila suzu", što je još jedna indicija u prilog tezi da je svađu s njim doživela izuzetno emotivno. A oni koji su bili iole upoznati s psihologijom Mirjane Marković, vrlo dobro znaju da su njene suze obično najavljivale krv, a da je granica između ljubavi i mržnje bila vrlo neodređena i tanka.

BILO JE TO OVAKO

I kada je u pitanju Ivan Stambolić, jasno je na koju je stranu mogla da ide eventualna istraga o nalogodavcima (da je neko to želeo da istražuje). Nakon raskola na Osmoj sednici i konačne pobede Slobodana Miloševića, njegov nekadašnji prijatelj i kolega Ivan Stambolić nestao je s javne scene. Međutim, neposredno pred izbore 2000. godine ozbiljno se pričalo o mogućnosti da se baš on suprotstavi Miloševiću kao kandidat uje-

Foto: Draško Gagović

dinjene opozicije. U proleće te godine, na sednici Direkcije JUL-a, Mirjana Marković je komentarisala izbornu strategiju i konstatovala: "Nama neće biti problem ovi iz opozicije. Nama su veći problem povampirene aveti Osme sednice". Kao i u slučaju Ćuruvije, korak od njene reči do egzekucije bio je kratak: bila je to najava onoga što će se dogoditi 25. avgusta te godine, kada je Ivan Stambolić otet na trim stazi na Košutnjaku, a zatim zverski likvidiran na Fruškoj gori.

Telo mu je pronađeno tokom akcije "Sablja" 2003, a za ubistvo su osuđeni Branko Berček, Milorad Ulemek, Duško Maričić Gumar, Leonid Milivojević i Nenad Bujošević, pripadnici Jedinice za specijalne operacije, kao i Radomir Marković, bivši načelnik DB-a (prva dvojica osuđena su na po 40 godina robije, što je bila prva takva presuda pred Specijalnim sudom, a svi zajedno na 205 godina).

Pošto su u ovom ubistvu učestvovali pripadnici jedinice koju je vrh države strogo kontrolisao, ovo je istovremeno i prva sudska odluka kojom je Slobodan Milošević direktno označen kao nalogodavac političkog ubistva. On se u vreme suđenja nalazio u Hagu, pa nikada nije osuđen, ali se i danas postavlja pitanje zašto u proces nije bila uključena i njegova supruga.

Veljko, sin Ivana Stambolića je 2017. za "Blic" rekao: "Meni je tog dana kada je nestao moj otac bilo jasno da ga neću videti i da su to naredili Slobodan Milošević i Mirjana Marković. Istraga je došla do Slobodana Miloševića i Mirjane Marković. Prošlo je već 17 godina od kada su mi ubili oca. Nažalost, mislim da je država stavila tačku na ceo slučaj, a to ne bi trebalo".

No, iako se o njenoj umešanosti mnogo govorilo, a sve informacije i zdrav razum upućivali na zaključak da te likvidacije ne bi bilo bez njene naredbe ili bar amina – od čitave stvari na kraju ništa nije bilo. Mirjana Marković je 23. februara 2003. spakovala kofere i pobegla iz zemlje, pa s tim u vezi nikada nije saslušana, niti se ikada kasnije vratila u zemlju.

Kada je na mestu Stambolićevog ubistva i grobnice nad kojom su ga streljali podignut spomenik, a Mirjana Marković iz izgnanstva napisala knjigu "Bilo je to ovako", u kojoj se priseća devedesetih, neko je tu knjigu prislonio uz spomenik i fotografiju poslao na društvene mreže. Za razliku od domaćeg pravosuđa, više nego rečito.

BOGATA ŽENA I MALI STAN

Osim ovih zločina, Mirjana Marković se pominje i u aferi u vezi sa švercom cigareta za koji je osumnjičen njen sin Marko Milošević. Kako je pisao "Blic", ona je u pretkrivičnom postupku "označena kao važna karika u biznisu koji je kriminalcima doneo milione". Navodno, upravo je predsednikova supruga davala signal šefu carine Mihalju Kertesu da propusti ovaj ili onaj kontingent cigareta, odnosno da zažmuri na jedno oko kako bi sin Marko nesmetano uneo cigarete kupljene u Bugarskoj i kako bi se one volšebno, u službenim spisima, transformisale u "nameštaj" koji se vozi za Mađarsku. Sin je tako izbegavao carinu i postao bos jednog od najunosnijih poslova u postratnoj Srbiji. Ono što je "zaradio" tih godina, procenjuje se na nekoliko stotina miliona nekadašnjih nemačkih maraka.

Imajući u vidu da ni bivše, a ni aktuelna vlast neće istinski da se pozabave kriminalnom karijerom Mirjane Marković, teško da ćemo ikada saznati odakle joj tačno novac za višegodišnje izgnanstvo u elitnom moskovskom naselju Barviha, koliko je tačno njeno bogatstvo i – pre svega – kako ga je zapravo stekla. Jer, ni kuće u Požarevcu, sad već prodata kuća u Tolstojevoj, stan ćerke Marije (koji je nedavno zaplenjen zbog dugova njenog poslovnog partnera), niz nekretnina koje je Marko Milošević posedovao u Beogradu i Požarevcu, nisu dovoljni za život na »

“Da je pravde, Mirjana Marković uopšte ne bi odgovarala za stan, koliki god da je. Jer lopovluk njenog sina i državni kriminal u režiji njenog muža neuporedivo nadilaze vrednost većeg dela centra Beograda, i Srbije pride. Da je pravde, odgovarala bi ne samo za ubistvo Slavka Ćuruvije i Ivana Stambolića, već za smrt desetina hiljada onih koji su zbog nje i njenog supruga ginuli na ratištima ili umirali pre vremena od bolesti neizlečivih u bednoj i sankcijama satrvenoj Srbiji. Da je pravde, odgovarala bi za bahatost, beslovesnu poetiku u vreme kada su ljudi bukvalno gladovali, za mlaćenje demonstranata, za zlo u kojem je svesno ili nesvesno učestvovala i koje je – bar delimično – inspirisala

tom mestu – jednom od najskupljih na svetu, na kojem Mirjana Marković dobija samo svoju penziju od nepunih 60 hiljada dinara.

Ako se sve to ima u vidu, presuda u vezi s dodelom stana dadilji Iloni Pešić dobija posebno bizarnu dimenziju. Istraga o tom slučaju pokrenuta je 7. novembra 2001. kada je utvrđeno da je dadilja unuka Marka dobila stan od 45 kvadrata u blizini centra grada – na mestu gde danas kvadrat stambenog prostora košta oko dve hiljade evra. Prema kasnije podignutoj optužnici, ona je tokom jeseni 2000. godine rekla tadašnjoj sekretarki vlade Živki Cici Knežević da će Ilona Pešić stupiti u radni odnos u rezidenciji i da je zato potrebno da joj se reši stambeno pitanje. Ova je zatim, bez prethodnog zasedanja Komisije za stambena pitanja, naložila saradnicima da pripreme rešenje kojim se dadilji stan dodeljuje u zakup na neodređeno vreme. U tom trenutku, stan je vredeo približno 1,7 miliona dinara, a Ilona Pešić ga je kasnije (kada je renoviran o trošku Vlade Srbije) otkupila za desetostruko manji iznos.

Suđenje je trebalo da počne u martu 2003, samo dan nakon ubistva Zorana Đinđića, a skoro mesec dana nakon što je optužena sletela u Moskvu.

Pošto se nije pojavila na ročištu i pošto je utvrđeno da je napustila zemlju, za Mirjanom Marković je 2005. raspisana poternica. Polovinom marta 2006, ona je položila jemstvo od 15 hiljada evra u zamenu za ukidanje poternice, ali kako se nije pojavila ni na narednom suđenju – zakazanom za 23. mart te godine – poternica je opet izdata, da bi ona i Marko 2008. dobili status političkih azilanata. Na kraju, presuda je saopštena u odsustvu optužene, a pored nje zatvorske kazne dobili su i Živka Knežević, kao i Miloš Lončar, nekadanji direktor DIPOS-a, državnog preduzeća za izdavanje nekretnina. Sve troje, kako je saopšteno, dobili su kazne ispod zakonskog minimuma zbog toga što je sud u obzir uzeo vreme proteklo od izvršenja dela, kao i starost optuženih. Posebna je ironija da se nekadašnjem JUL-ovcu i funkcioneru DIPOS-a Danilu Pantoviću sudi odvojeno od ostalih, jer se ovaj optuženi trenutno nalazi na Kubi, gde je ni manje ni više nego – ambasador Srbije (?!).

Tokom čitavog izgnanstva, Mirjana Marković relativno često daje glasa od sebe i na neki je način stalno prisutna – tu i tamo pojavi se poneki intervju, knjiga joj je postigla priličan uspeh, nedavno je napravljen mjuzikl o njoj i njenom mužu, a mediji su izveštavali čak i o tome da se ukočila i da prima injekcije, čime se bavi i kako joj je.

U praktično svakom od tih medijskih nastupa, Markovićeva se osvrtala na pitanje dadiljinog stana.

Pre svega, insistirala je da je stan dodeljen bez njenog znanja: “Taj mali stan dobila je od nekoga ko je na taj način želeo da se dodvori šefu države i njegovoj porodici”, rekla je u intervjuu “Kuriru”, zgodno previđajući “detalj” da ima svedoka koji tvrde da se dadilja Markovićkinim službenim automobilom dovozila da nadgleda radove. Ali, čak i da nije tako, da je izrečena sasvim iskreno, ova izjava zapravo pokazuje svu trulež Srbije devedesetih koja se nekako protegla i na vreme sadašnje: jer, u zemlji u kojoj neko dodeljuje državne stanove kako bi se DODVORIO predsedniku – teško da može biti govora o institucijama. Ideja dodvoravanja, koncept u kojem ti nekome dodeljuješ nešto što nije tvoje, sasvim uveren da ćeš proći nekažnjeno (već možda čak i biti nagrađen milošću velikog vođe),... sve to je sasvim suprotno uređenoj državi, ali uopšte nije strano Mirjani Marković.

Nakon smrti Slobodana Miloševića, ona je ispričala da se sa suprugom poslednji put videla tri godine ranije i to zato što je za njom raspisana poternica: “Ona crvena, najopasnija moguća, zato što sam, a ovo vam citiram, dovela u vezu neku ženu koja je sekretar vlade sa dadiljom svog sina, pa su se one dogovorile da ta žena, sekretar vlade, dadilji mog unuka dodeli stan, jednosobni. Za taj greh, što sam ja njih dovela u vezu, što je dadilja dobila stan malo veći od jednog solidnog pisaćeg stola, raspisana je crvena poternica Interpola”.

I ova izjava nadilazi svoje osnovno značenje i pokazuje koliko je Mirjana Marković izmeštena iz realnosti i koliko suludo uverena u svoju nevinost ne samo u ovom slučaju. Konačno, tu je i vrlo neukusna primedba o veličini stana – nipodaštavanje vrednosti nečega “malo većeg

od solidnog stola", a o čemu većina bivših podanika njenog muža i danas može samo da sanja.

Čitava ova stvar pokazala je samo jedno: da u Srbiji trenutno nema ni prava, ni pravde.

Da je pravde, Mirjana Marković uopšte ne bi odgovarala za stan, koliki god da je. Jer lopovluk njenog sina i državni kriminal u režiji njenog muža neuporedivo nadilaze vrednost većeg dela centra Beograda, i Srbije pride.

Da je pravde, odgovarala bi ne samo za ubistvo Slavka Ćuruvije i Ivana Stambolića, već za niz uličnih likvidacija znanih i neznanih, za smrt desetina hiljada onih koji su zbog nje i njenog supruga ginuli na ratištima ili umirali pre vremena od bolesti neizlečivih u bednoj i sankcijama satrvenoj Srbiji.

Da je pravde, odgovarala bi za bahatost, beslovesnu poetiku u vreme kada su ljudi bukvalno gladovali, za mlaćenje demonstranata, za zlo u kojem je svesno ili nesvesno učestvovala i koje je – bar delimično – inspirisala.

Rumuni su te stvari rešili surovo i po kratkom postupku.

Srbija nije morala tako, ali zatvorska kazna zbog dodele nekog tamo stana više je nego uvredljiva, više nego degradirajuća za državu i za svakog od nas. Niko nikada nije odgovarao za ono što je uradio građanima i građankama Srbije, za umor, bolesti i besmisao koji su "darovani" čitavim generacijama, za sirotinju i poniženje tokom devedesetih, za redove, prevare, neizvesnost i strah. Pristojna kazna Mirjani Marković, ne samo za stan – bila bi u tom smislu pokazna vežba pravne države, siguran znak da će sve Mirjane i svi Slobodani jednog dana ipak platiti za ono što su učinili.

Tim pre što se i ovog trenutka, sigurno, radi isto ono što je radila supruga bivšeg predsednika i što raznorazne Cice sada dodeljuju stanove dadiljama, bodigardima, kelnerima i ostalim služiteljima vladajuće kaste.

U tom idiličnom svetu u kojem je odabranima dozvoljeno sve, zaboravlja se samo na to da u odsustvu prava i pravde, jednog dana nekome može da prekipi, pa će se preći na vansudska i vansistemska poravnanja. ¶

TAMARA SKROZZA

Elena Krstanović – – Šuca (1937–2018)

Preminula je Šuca, prva i dugogodišnja sekretarica "Vremena", jedan od simbola naše redakcije devedesetih. Od prvog broja, od 1990, pa čitavu deceniju, Šuca je bila dobri duh, stub oko koga smo se gotovo totemski okupljali.

U njenoj kancelariji, kao jednom od neformalnih epicentara redakcijskog života, dugo se ostajalo i još duže stajalo jer nikada nije bilo dovoljno mesta za sve. Sred uobičajene gungule, tu u njenoj sobi faks je istutnjavao tone saopštenja, novinari kucali svoje tekstove, nizale se redakcijske drame i redakcijske proslave, vazda svraćali neki gosti, nadovezivale priče jedna na drugu, istina, previše često isprekidane zvrndanjem redakcijskog telefona i Šucinim nadasve čuvenim – i poletnim i odvažnim – "Vreme, izvolite".

Bile su devedesete, kada su i najljući neprijateljski džambasi odustajali naspram pribrane, aristokratski otmene Šuce. Kao zaštitni znak tadašnjeg "Vremena", prefinjenog stila i sa izrazitom kulturom ophođenja, Šuca je istovremeno bila i jedina koja je, u stvari, mogla sve. Angažovana i poverljiva, čuvala nas je od vlastite gluposti i od raznih manijaka spolja, jasno postavljala granice između pustih želja i realnih mogućnosti, karakterističnim, moćnim smehom dočekivala sve čemu se odista trebalo smejati, ili je, na primer, svečano obučena i s nekakvim mačem u ruci, akrobatski spretno parče po parče sekla našu čudovišnu, stvarno džinovsku tortu na proslavi stotog broja. Šuca je, po svemu, bila i ostala istinska legenda "Vremena", od njegovog nastanka.

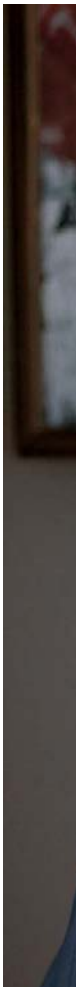
Razborita i visokih moralnih načela, posle smrti svog supruga novinara Juga Grizelja, jednog od osnivača nedeljnika "Vreme", duže od dve decenije aktivno je učestvovala u radu Fonda "Jug Grizelj", nagrađujući i podstičući vrhunsko, slobodno novinarstvo.

Iako je teško poverovati da je Šuca otišla, ipak u amanet nam je ostavila i svoj uzoran trag, i emocije, i snažno sećanje na onu prvu, veliku dekadu redakcije "Vremena". ¶

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

Spomenici žrtvama ili ratovima

"Ceo proces memorijalizacije u Srbiji, ako se zakon bude primenjivao, nema za cilj odavanje počasti žrtvama nego dokazivanje našeg narativa, naše istorijske istine i ispravnosti svake borbe koja je u naše ime vođena"

Od samog donošenja Zakona o ratnim memorijalima, tačno na Vidovdan 28. juna, kao medijski mnogo upečatljivija ispostavila se prethodna skupštinska rasprava koja je trajala nekoliko dana. Ukratko, vladajuća većina je na zakon podnela stotine amandmana, broj je dostigao blizu 600, na osnovu čega je opozicija, potpuno ogorčena sadržinom i amandmana i zakona, ceo postupak nazvala groteskom koja vređa ratne žrtve i heroje; ili "zakucavanjem eksera u kovčeg parlamentarizma" zbog onemogućavanja rasprave.

Opozicioni poslanici su s nevericom čitali jedan po jedan amandman naglašavajući deo "s posebnim osvrtom". Jedan od dokumenata, na predlog poslanika SNS-a, recimo, glasi: "Zakonom o ratnim memorijalima obezbeđuje se sveukupni razvoj Republike Srbije s posebnim osvrtom na borbu protiv korupcije." Bilo je sličnih ispada i sa posebnim osvrtom na razvoj poljoprivrede, na razvoj ljudskih resursa, sa posebnim osvrtom na unapređenje javnog zdravlja, kao i sa posebnim osvrtom na unapređenje privredne klime... Amandman jedne SNS poslanice čak je glasio: "Herojsko stradanje za odbranu otadžbine možemo da upotrebimo za rast ekonomije i ekonomskih indikatora. Mogu da se osmisle ture tragovima istorije jer mi imamo šta da pokažemo svetu."

No, ako ostavimo po strani već toliko puta viđene pritiske i bahanalije skupštinske većine, ostaje na posmatranju sam zakon. Po zvaničnoj formulaciji, Zakon o ratnim memorijalima trebalo bi da uredi pitanja od značaja za zaštitu, redovno održavanje, investiciono održavanje, uređenje, uklanjanje i finansiranje održavanja i uređenja ratnih memorijala. Zakonom se još uređuje i uspostavljanje i vođenje propisanih evidencija, kao i druga pitanja od značaja za ratne memorijale u Srbiji i u inostranstvu. I tu se praktično već stiže do ključnog mesta, do pitanja kako zakon zapravo definiše memorijale? Šire gledano, kako će se u našoj burnoj istoriji razmrsiti klupko iz kog će se na kraju jasno videti oba kraja konca, i agresija i odbrambeni rat? Shodno kom kriterijumu će se podizati novi memorijali ili održavati stari? Da li su svi postojeći memorijali odgovarajući po novom zakonu? Celu stvar upotpunjuje i to što država Srbija do sada nije izbrojala žrtve nijednog rata, počev od balkanskih, pa preko Prvog i Drugog svetskog rata, sve do najnovijih iz devedesetih. Istoričari, bilo iz kog rova da govore, desničarskog ili kakvog drugog, jedinstveni su u oceni da su uvek postojali neki politički razlozi zbog kojih to nije urađeno. O kojim političkim razlozima je sada reč, da li su vidljivi u samom zakonu i, na kraju krajeva, koji bi bio osnovni motiv njegovog donošenja, na početku razgovora pitamo Nemanju Stjepanovića iz Fonda za humanitrano pravo.

"Očito se radi o naporu da se cementira narativ o bezgrešnosti srpskih vojnih poduhvata u prošlosti, uključujući ratove iz devedesetih. Cilj je da se, u skladu sa dominantnim stavom aktuelne političke elite, dozvoli prikazivanje Srba isključivo kao žrtava, nikako kao počinilaca zločina. Predviđeno je, naime, da svaki memorijal bude 'u skladu sa tekovinama oslobodilačkih ratova Srbije'. E sad, ako ratove devedesetih podvedemo pod oslobodilačke, to će biti jasna legitimizacija borbe za 'Veliku Srbiju', koju su u prošlosti zagovarali sadašnji nosioci najviših funkcija vlasti. Alternativa tome je prećutkivanje događaja iz devedesetih. Obe opcije izvesno će dovesti do toga da memorijalizacija zločina počinjenih od strane srpskih policijskih, vojnih ili dobrovoljačkih jedinica bude nemoguća na teritoriji Srbije. Tako je velikom broju žrtava i njihovim porodicama uskraćeno pravo na sećanje i na dostojanstveno obeležje posvećeno njihovoj patnji, iako su stradali na teritoriji Srbije, od strane srpskih jedinica i, u mnogim slučajevima, u vreme stradanja bili građani Srbije."

"VREME": Gde bi se, u protivnom, nalazili takvi memorijali?

NEMANJA STJEPANOVIĆ: Primera radi, Fond za humanitarno pravo zagovara osnivanje memorijala u Batajnici, na mestu gde su 2001. godine otkriveni posmrtni ostaci 744 albanska civila, među kojima su žene i deca ubijeni na različitim lokacijama na Kosovu 1999. godine. Zakonodavac sada jasno kaže da tako nešto neće biti moguće, jer ubistvo civila, njihovo pokopavanje u primarne grobnice na Kosovu, zatim premeštanje tela u sklopu policijske akcije prikrivanja zločina u masovne grobnice u Srbiji, teško može biti u skladu sa tekovinama oslobodilačkih ratova Srbije.

Postoje inicijative da se obeleže mesta u kojima su 1991. godine bili držani hrvatski zatočenici iz istočne Slavonije. Predstavnici udruženja iz Hrvatske o tome su pre dve godine razgovarali i sa tadašnjim premijerom Srbije Aleksandrom Vučićem. Ako im je nešto na tu temu i obećao, sada to ne može da ispuni jer zakon zabranjuje.

Šta je sa zločinima u Sandžaku? Da li će porodice žrtava ubijenih 18. februara 1993. godine u granatiranju Kukurovića morati da dokažu da je napad na civile u tom pribojskom selu Užički korpus JNA sproveo u okviru oslobodilačkog rata? Šta je sa žrtvama otmica u Štrpcima i Sjeverinu, imaju li oni pravo na spomen-obeležja?

Fotografije: Marija Janković

"Razlog zbog kog vlastima nikada nije odgovarao popis žrtava jeste taj što brojke otvaraju neka pitanja. Na primer, kako to da je tokom sukoba na Kosovu ubijeno oko 8700 albanskih i oko 1200 srpskih civila"

U Prijepolju još od 2009. postoji spomen-obeležje žrtvama otmice u Štrpcima.

Da, ali u članu 20, Zakon predviđa uklanjanje memorijala koji nisu u skladu sa tom oslobodilačkom tradicijom, što znači da bi spomen-obeležje žrtvama otmice u Štrpcima koje je postavljeno u Prijepolju moralo biti uklonjeno, baš kao i spomen-ploča Tomi Buzovu, žrtvi istog događaja, koja je postavljena na zgradi u kojoj je živeo na Novom Beogradu.

U suštini, jedina inicijativa koja bi, po novom zakonu, mogla da prođe jeste ona za podizanje spomenika Slobodanu Miloševiću. Izgleda da kao društvo, a zakon to samo prati, idemo ka tome da njegovu ratnu politiku na kraju proglasimo ispravnom, oslobodilačkom. Atmosfera je danas takva da smo mnogo bliže podizanju spomenika Miloševiću nego bilo kojoj od žrtava ratova koje je vodio.

Rasprava je počela podnošenjem 360 amandmana, a broj se kasnije popeo skoro na 600. Šta nam ti amandmani poručuju kad je reč o njihovom sadržaju ili broju? Šta poručuje sama rasprava?

Predstava sa amandmanima poznata je od ranije, cilj je da se kritika slabije čuje ili se ne čuje uopšte. No, u datom slučaju, kritika se probijala zdesna, pa je tako skupštinska rasprava ličila na takmičenje u patriotizmu. Važno je primetiti šta govore poslanici vladajućih stranaka, posebno kada je reč o ratovima devedesetih.

Jedan poslanik Srpske napredne stranke govori o "odbrambenoj politici Srbije u devedesetim", drugi kaže da će Zakon o ratnim memorijalima uticati na sistem vaspitanja i obrazovanja i da će "uticati na usvajanje patriotskih osećanja svakog učenika i svakog studenta". Postavlja se pitanje gde su tu žrtve? Kome se podižu spomenici, da li ljudima koji su stradali ili ratovima kao takvim?

Kad ste već pomenuli kritiku zdesna, određeni broj istoričara odavno traži od države popisivanje žrtava, ali s jednim ciljem: da bi se videla celokupna slika srpskih stradanja u 20. veku. U kojoj meri se to podudara sa današnjim vladajućim stavovima?

Suštinu napora vladajućeg SNS-a izneo je, čini mi se, poslanik Radoslav »

"Zakon predviđa uklanjanje memorijala koji nisu u skladu sa oslobodilačkom tradicijom, što znači da bi spomen-obeležje žrtvama otmice u Štrpcima u Prijepolju moralo biti uklonjeno, baš kao i spomen-ploča Tomi Buzovu, žrtvi istog događaja"

Jović koji je rekao da memorijali predstavljaju dokaz našeg stradanja kroz istoriju. Cilj je, prema tome, da dokažemo da smo stradali, da smo jedine ili bar najveće žrtve u celom regionu i da, samim tim, nismo sposobni da činimo greške, da činimo zločine. Tako ceo proces memorijalizacije u Srbiji, ako se zakon bude primenjivao, nema za cilj odavanje počasti žrtvama, nego dokazivanje našeg narativa, naše istorijske istine i ispravnosti svake borbe koja je u naše ime vođena.

Međutim, država se odvajkada ustručavala da prebroji, popiše i sačuva od zaborava sve žrtve ratova, a naročito ovih poslednjih iz devedesetih. Za koga tačan popis žrtava predstavlja opasnost i zašto?

Ovoj vlasti, kao i svim prethodnim, od završetka ratova do danas ne odgovara da imaju tačan broj žrtava ratova devedesetih iz najmanje dva razloga.

Prvi je taj što je u slučaju precizne evidencije manipulacija brojkama nemoguća. U skupštinskoj raspravi je više puta pomenuta NATO intervencija, ali niko ne govori koliki je broj žrtava bombardovanja, čak se poslanici čude što država do sada nije popisala žrtve. Popisao ih je Fond za humanitarno pravo, ima ih 754, među kojima je 454 civila i 300 pripadnika oružanih snaga. Među pomenute 454 civilne žrtve više je Albanaca nego Srba. To se ne uklapa u dominantan državni narativ koji kaže da je ubijeno između dve i četiri hiljade srpskih civila. Država vrlo dobro zna da su podaci Fonda vrlo precizni, uz moguća minimalna odstupanja, i zato se i ne upušta u proces popisivanja žrtava, koji je do sada, s obzirom na logistiku, mogla da uradi za kraće vreme.

Drugi razlog zbog kojeg vlastima nikada nije odgovarao popis žrtava jeste taj što brojke otvaraju i neka pitanja. Na primer, kako to da je tokom sukoba na Kosovu ubijeno oko 8700 albanskih i oko 1200 srpskih civila? Kako se to uklapa u narativ da su na Kosovu Srbi glavne žrtve, a Albanci prevashodno počinioci? Zatim, otvara se pitanje kako je izgledala kampanja zločina u kojoj je 8700 albanskih civila ubijeno, ko je tu kampanju osmislio i organizovao, ko je i po čijem nalogu te zločine potom pokušao da prikrije premeštanjem leševa u Srbiju? Društvo u Srbiji, kao i političke elite, nije spremno da na ta pitanja odgovori, pa je zato i precizna evidencija žrtava nepoželjna i nepotrebna.

Usvajanjem Zakona o ratnim memorijalima aktuelizuje se još jedno pitanje: kako je moguće da Fond za humanitarno pravo, kao nevladina organizacija, obavlja posao koji je trebalo da uradi država? Naime, šta sve obuhvata vaša evidencija i u kojoj meri je upotpunjena?

Fond je, za razliku od države, imao volju da to uradi, iako tokom tog višegodišnjeg procesa nije mogao ni da sanja o resursima kojima država raspolaže. Naša evidencija obuhvata 13.578 imena žrtava sukoba na Kosovu koje su kao civili ili pripadnici oružanih snaga stradali između 1998. i 2000. godine, uključujući 754 žrtve NATO bombardovanja, kao i 2057 imena državljana Srbije i Crne Gore stradalih u sukobima u Sloveniji, Hrvatskoj i BiH od 1991. do 1995. godine. Informacija o stradanju svake pojedinačne žrtve višestruko je potkrepljena dokazima poput izjava rođaka ubijenih, dokumenata iz baze Haškog tribunala, dokumenata udruženja žrtava i veterana, različitih publikacija, medijskih izveštaja i forenzičkih nalaza. Naravno da dozvoljavamo manja odstupanja i da smo otvoreni za unošenje novih podataka o žrtvama, ali smo sigurni da se brojke kojima raspolažemo neće znatno menjati.

S obzirom na detaljan dokumentaristički rad i evidencije ljudskih gubitaka, uostalom svima dostupne i na vašem sajtu, da li ste na bilo koji način pozvani od vlasti da učestvujete u izradi zakona ili možda njegovom budućem sprovođenju?

Niko nas nikada nije kontaktirao, niti smo imali priliku da učestvujemo u javnoj raspravi o predlogu Zakona o ratnim memorijalima. U obrazloženju predloga Zakona navodi se da su u javnoj raspravi o nacrtu Zakona učestvovala udruženja koja se bave negovanjem tradicije oslobodilačkih ratova Srbije. Očito je, sasvim ispravno, procenjeno da mi nismo takvo udruženje. ¶

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

Delta DMD jedan je od vodećih distributera robe široke potrošnje koji objedinjuje usluge prodaje, brend menadžmenta, logistike i merčendajzinga.

Distributivni centri

DC Nova Pazova
Prva centralna radna 4
Tel. +381 (11) 33 14 329

DC Novi Sad
Šumadijska 16a
Tel. +381 (21) 42 02 25

DC Čačak
Nikole Tesle 44
Tel. +381 (32) 55 76 090

DC Niš
Čamurlijski put bb
Tel. +381 (18) 45 85 821

DC Podgorica
Vladike Ruvima II Boljevića 22
Tel. +382 (20) 89 13 93

DISTRIBUCIJA VREDNA NAJBOLJIH

DELTA DMD

www.deltadmd.rs

Prava osoba lišenih slobode

Policija bije, a ne odgovara

Kada je reč o policijskoj torturi u Srbiji, stanje je bolje nego pre 2000. godine, ali se od 2011. pogoršava

Komitet protiv torture Saveta Evrope (CPT) nedavno je objavio peti po redu izveštaj o stanju prava osoba lišenih slobode u Srbiji u kome, za one koji se bave ovom temom, nije istaknuto manje-više ništa novo, osim da se stanje od posete 2011. i 2015. godine u neku ruku i pogoršalo. Ovaj zaključak izvodim iz činjenice da je CPT do sada Srbiju posećivao u redovnim intervalima od 4 godine, i da je ovaj izveštaj nastao nakon tzv. *ad hoc* tj. prevremene posete koju CPT sprovodi onda kada ustanovi da u postupanju bezbednosnih organa postoje problemi koji se već godinama ne rešavaju ili koji su sistemske prirode. U svakom slučaju, najprostiji zaključak koji bi se mogao izvući nakon čitanja nalaza CPT jeste da u Srbiji "policija bije, a ne odgovara".

Piše: **Nikola Kovačević**

Pravnik u Beogradskom centru za ljudska prava i saradnik u nastavi na katedri za krivično pravo Pravnog fakulteta Univerziteta Union u Beogradu

Ruku na srce, ne može se tvrditi da je policijska tortura sistemska pojava kao što je to bio slučaj u periodu pre 5. oktobra 2000. godine, i da je određeni napredak u ovoj oblasti napravljen u prethodnih dvadesetak godina. Međutim, ako se pažljivo pročitaju nalazi CPT iz 2004, 2007, 2011. i 2015. godine, može se zaključiti da je obrazac ponašanja policijskih službenika zaduženih za otkrivanje i suzbijanje krivičnih dela ostao manje-više nepromenjen, i da je u njihovom radu u prvim satima lišenja slobode prisutno korišćenje električnih šokova, vezivanje u bolnom položaju, udarci pesnicama, gumenim i bejzbol palicama, simulacija gušenja plastičnim kesama, vređanje, zastrašivanje i slično. U najvećem broju slučajeva, ovakvo postupanje je plod težnje policijskih službenika da okončaju istragu u najkraćem mogućem roku i da od osumnjičenih iznude priznanje koje će kasnije dovesti do njihove brze i efikasne osude.

OZBILJNI NAVODI

Iako Zakonik o krivičnom postupku u čl. 16 zabranjuje da se dokazi prikupljeni na nedozvoljeni način koriste u krivičnom postupku (što tortura svakako jeste), puna primena te odredbe u mnogome zavisi od advokata, tužilaca i sudija. Upravo je tokom ove posete CPT posebnu pažnju obratio na rad pravosudnih organa i način na koji oni reaguju kada se pojave ozbiljni navodi o policijskom zlostavljanju. Kada kažemo "navod", mislimo na svaku okolnost u kojoj nastaje osnov sumnje da je osoba koja je lišena slobode od strane policije pretrpela neki oblik zlostavljanja. Drugim rečima, sumnja o neadekvatnom policijskom postupanju mora se javiti kada se osumnjičeni izvede pred sudiju ili tužioca vidno iscrpljen, sa masnicama na licu i tragovima krvi na odeći i obući, ali i kada u razgovoru sa njima kaže da su mu policajci pretili ili da su ga tretirali na način koji, na primer, ne ostavlja ljudskom oku vidljive tragove – poput elektroškova ili unutrašnjih povreda koje je osoba pretrpela od udaraca nanetih preko policijskog prsluka (tzv. pancir). Nažalost, ovi i mnogi drugi scenariji po pravilu ne bude nikakvu reakciju kod pravosudnih organa, koji u odnosu na ove slučajeve zauzimaju, kako CPT navodi, "pasivan stav".

Pored pasivnog stava pravosudnih organa, kao problem je naveden i rad advokata po službenoj dužnosti koji se dodeljuju onim ljudima koji ne mogu da priušte branioca po svom izboru, i to najčešće tako što ih, uz odobrenje tužioca, poziva policija. CPT godinama upozorava da je u Srbiji neophodno uspostaviti adekvatan sistem postavljanja advokata po službenoj dužnost koji bi sprečio čitav niz zloupotreba koje dolaze od policije, a od kojih je svakako najpoznatija ona koja se odnosi na postavljanje advokata koji će ignorisati činjenicu da je njihov branjenik u vidno lošem stanju doveden na poverljiv razgovor. Tako su zabeleženi slučajevi u kojima policija favorizuje one advokate koji se ne obaziru na tragove mučenja, i koji se staraju da osumnjičeni u njihovom prisustvu potpiše priznanje koje će se kasnije izuzetno teško osporiti jer je pretpostavka da je advokat bio tu da ukaže na takvo postupanje i zaštiti klijenta. Setimo se samo slučaja pred Evropskim sudom *Stanimirović protiv Srbije*, u kome je tek nakon odluke suda u Strazburu gospodin Stanimirović oslobođen jer je priznanje koje je dao u postupku protiv njega iznuđeno uz primenu mučenja koje su ignorisali i sudija i tužilac i inicijalno postavljeni advokat. Gospodin Stanimirović je pre toga u zatvoru proveo 16 godina.

Neki bi pomislili – dobro, ako neće advokat da pomogne, osumnjičeni bi mogao da zatraži lekarski pregled i da se na taj način obezbede dokazi o povredama koje bi policija kasnije morala da objasni i koji bi doveli u pitanje i izjavu datu u po-

Sumnja o neadekvatnom policijskom postupanju mora se javiti kada se osumnjičeni izvede pred sudiju ili tužioca vidno iscrpljen, sa masnicama na licu i tragovima krvi na odeći i obući

liciji i rad advokata. Nažalost, i praksa i pravni okvir u mnogome otežavaju takav ishod jer se lekarski pregledi po pravili obavljaju u prisustvu istih onih policajaca koji su učestvovali u lišenju slobode, a vrlo često u prisustvu onih policajaca koji su učestvovali u zlostavljanju. Pored toga, preglede najčešće obavljaju nekompetentni lekari koji ne koriste forenzička znanja i tehnike koji mogu precizno da opišu povrede i naprave uzročno-posledičnu vezu između izjave osumnjičenog i opisanih povreda. Veštačenje povreda po pravilu dolazi godinama kasnije i svodi se na analizu medicinske dokumentacije koju je šturo sačinio npr. doktor opšte prakse ili zatvorski doktor koji po struci nije specijalista sudske medicine. Samim tim, dokazna snaga takve dokumentacije je izuzetno slaba. Ipak, u najvećem broju slučajeva do veštačenja i ne dođe jer većina navoda o zlostavljanju nikada ni ne završi na sudu, a tužilac ga ne naloži tokom predistražne ili istražne faze krivičnog postupka.

TUŽIOCI POD LUPOM

CPT se prvi put ove godine bavio i kvalitetom onog malog broja postupaka koji su nekim čudom završili na sudu, ali i načinom na koji su tužioci sprovodili istragu. Zaključak koji je ovo telo izvuklo jeste da u najvećem broju slučajeva tužioci poveravaju istragu policiji i da je njihov rad "kabinetski" tj. tužilac u svojoj kancelariji analizira dokumenta koja im dostavlja policija koja je ispitala navode određene osobe o neadekvatnom postupanju. Drugim rečima, u najvećem broju slučajeva policijsku torturu istražuje policija, ili kako je to Evropski sud u svojoj praksi nekoliko puta opisao, "kolege istražuju kolege". Teško je zamisliti da u takvom jednom postupku postoji neophodna nezavisnost i nepristrasnost i da će žrtva zlostavljanja slabijeg socijalnog statusa, koja ne može da priušti kvalitetnog advokata, imati kapaciteta da krivično goni policijske službenike koji se kriju iza dobro osmišljenog sistema za izbegavanje odgovornosti.

Čak i kada se odgovornost utvrdi, kazna za policijskog službenika će u 95% slučajeva biti uslovna osuda, što znači da će isti taj službenik nastaviti da radi u policiji bez straha da njegovo postupanje sa sobom nosi odgovornost. Kao ilustrativan slučaj u izveštaju je naveden rad Osnovnog suda u Sremskoj Mitrovici koji je jednom istom policijskom službeniku dva puta izrekao uslovnu osudu za krivično delo zlostavljanje i mučenje. Na sve ovo treba dodati i da postupci protiv policijskih službenika traju nerazumno dugo, što za žrtvu zlostavljanja predstavlja dodatnu traumu, a nije neuobičajeno i da postupak u kome su postojali jasni dokazi o mučenju apsolutno zastari zbog čestog neodazivanja osumnjičenih policajaca na ročišta. Beogradski centar za ljudska prava još uvek u svom radu nije naišao na slučaj u kome je policija prinudno dovela svog kolegu na ročište jer se nije odazvao na poziv suda, što se ne može baš reći za druge krivične postupke koji su pokrenuti protiv "običnih građana".

PROBLEM NEKAŽNJIVOSTI

Jedini zaključak koji bi se mogao izvući iz navedenog izveštaja jeste da u Srbiji postoji ozbiljan problem nekažnjivosti za slučajeve mučenja i drugih oblika zlostavljanja i da je taj trend ostao nepromenjen od kada se o Srbiji objavljuju izveštaji ove prirode. Čitajući izveštaj u celini, možemo zaključiti da su nadležni državni organi u proteklih par decenija uložili više truda da razviju sistem za izbegavanje odgovornosti koji se sastoji od prećutnog dogovora na relaciji policija, tužilaštvo, "policijski advokati" i lekari, nego što su odlučili da se uhvate u koštac sa pojavom koja podriva jednu od najvažnijih normi međunarodnog običajnog prava – apsolutnu zabranu zlostavljanja. Takav sistem stvara atmosferu u kojoj žrtve neadekvatnog policijskog postupanja i ne žele da isto prijave tužilaštvu jer su i same svesne da će ishod takvog postupka biti negativan. Zbog toga, iako broj prijava koje se na godišnjem nivou podnose policiji nije mali, postoji bojazan da je ukupan broj slučajeva policijske brutalnosti veći od onog koji se navodi u izveštaju CPT.

I na kraju, moram da istaknem i da se u većini odgovora na izveštaje CPT može videti da su sve vlade u periodu od 2004. do 2018. na neki način negirale ili ignorisale postojanje ovog problema. Zbog toga je i CPT na samom početku izveštaja istakao da "organi Republike Srbije moraju da prihvate činjenicu da je neadekvatno postupanje policijskih službenika prisutno i da to nije delo nekoliko službenika koji su "zastranili" već prihvaćena praksa u sadašnjoj policijskoj kulturi, posebno među kriminalističkim inspektorima." Dokle god nadležne institucije ne prihvate kao realnost postojeće "policijske kulture", teško je očekivati da će budući izveštaji CPT prikazati svetlije rezultate. ¶

"Politička" pozadina poraza

Nikada, naravno, nećemo znati da li je Vučićev "imperativ" da se Švajcarska "mora pobediti" dodatno opteretio trenera i igrače i uticao na to da, suprotno svim fudbalskim rezonima, naša grogirana reprezentacija pred kraj krene u neke smušene napade i tako pokuša izboriti "zacrtanu" pobedu. Ali sve ono što je toj utakmici prethodilo i sve što se dešavalo tokom i posle nje, apsolutno potvrđuje da politiku i sport (i rat!) ne treba mešati više nego što je to već po prirodi stvari – pogotovo kada su nacionalne reprezentacije u pitanju – povezano

Piše: **Đorđe Vukadinović**

Najbolji komentar učešća srpske fudbalske reprezentacije na ovom svetskom prvenstvu i rezime ovog teksta izrekao je jedan rezignirani kolega: "Dovoljno puta sam ja glasao za srpsku opoziciju pa da se sad razočaravam srpskom fudbalskom reprezentacijom."

I zbilja je otprilike tako. Otkad znam za sebe, navijam za reprezentaciju ove zemlje, čak i onda kada sam vrlo nezadovoljan sastavom tima ili rukovodstvom države. Inače, ova prethodna rečenica bi u normalnim okolnostima i u normalnoj zemlji bila potpuno suvišna i glupa (jer bi valjda trebalo da se podrazumeva). Ali u Srbiji nije tako. I vrlo dobro pamtim priličan broj svojih drugova i poznanika koji su svojevremeno navijali protiv reprezentacije zato što nisu bili zadovoljni sastavom ekipe (u kojoj ima "previše Vujovića" ili previše "grobara", "cigana", Hrvata" itd.) ili himnom, ili imenom državne reprezentacije ("Zvezda, Srbija – nikad Jugoslavija"). Kao što znam i dosta onih koji su na ovom prvenstvu navijali da što lošije prođemo i što brže ispadnemo, samo zbog toga da se akutna vlast (čitaj Vučić) o eventualni uspeh ne bi ogrebala i okoristila.

Posebna tema je naš svojevrsni sportski i nacionalni mazohizam – da ne kažem "autošovinizam" – koji poput pečurke na đubrištu buja na tlu ove dubinske rezignacije i frustracije i koji se ogleda u stavu koji je direktni kontrapunkt zvaničnoj navijačkoj loženini: "Ma, nemamo mi pojma". "Ubedljivo smo najgori". "Bolje da se i ne plasiramo kad idemo da se tamo samo brukamo".

To se sada stručno i politički korektno valjda zove "bipolarni poremećaj" i u svojim ekstremnijim formama može biti teško oboljenje. Ali kada je o kolektivnim entitetima reč, srećom, obično nije drugo nego medijski raspirivana euforija – posle koje, očekivano i logično, sledi period otupelosti, depresije i rezignacije. Koji je po trajanju i intenzitetu uglavnom upravo proporcionalan prethodećoj euforiji.

USPEH KOJI SE NE PRAŠTA

Iz razumljivih razloga, u ovom tekstu nastojao sam da se klonim onih čisto stručnih, taktičko-tehničkih finesa i komentara, jerbo se u njih niti dovoljno razumem, niti su oni naročito bitni za ovu priču. Ali ne morate biti neki veliki stručnjak ili psiholog da biste shvatili da je višestruko pogrešno, neumesno, neprimereno, pa i nemoralno pred Svetsko prvenstvo menjati čoveka koji vas je na to prvenstvo odveo. Dobro. Možda ne moramo baš kao Urugvaj, na čijoj klupi jedan Oskar Tabarez sedi još od 2006. Ali bar malo kontinuiteta i poštovanja autoriteta nam zaista ne bi škodilo, ni u fudbalu, ni u drugim oblastima.

Fakat da je Srbija sa Muslinom igrala dosta ružnjikavo, tvrdo i neatraktivno. Ali fakat i da je od jedne raspale reprezentacije, sa kojom su se svi sprdali i od koje su bežali i igrači i publika i mediji, on napravio solidan tim i rezultat kakav, plašim se, skoro nećemo ponoviti. Muslinov tim jeste davao relativno malo golova, ali ih je još manje primao. A što se lepote tiče, rekao sam to već svojevremeno na ovom mestu – od kada moje sećanje seže, a to je skoro pola veka, mi – tj. reprezentacija S(F)RJ i Srbije – nikada nismo igrali lepo i atraktivno. I uvek sam se dubo-

Muslinov učinak

Reprezentacija Srbije je u kvalifikacijama za Svetsko prvenstvo, pod Muslinovim vođstvom, odigrala deset utakmica i zabeležila šest pobeda, tri remija i samo jedan poraz – osvojivši 21 bod, uz gol razliku 20:10. Kritičari su, međutim, rekli da je grupa bila slaba i da nismo igrali atraktivno.

OKRETANJE NOVIM TAKMIČENJIMA: Navijači Srbije
Foto: AP

Krstajić: Hvala predsedniku Vučiću

Selektor Mladen Krstajić zahvalio se predsedniku Vučiću na gostoprimstvu i poručio da nije lako obezbediti finansije za budžet države, a kamoli za sport. "Hvala predsedniku Vučiću na podršci, dugo sam u fudbalu i u reprezentaciji, sada je prvi put da je neko nešto obećao i ispunio. Bilo je i ranije obećanja, ali nikad nisu ispunjena. Vučić nam je obećao pomoć i za dva dana smo te pare dobili", naveo je selektor. (NOVOSTI, 1. JUN)

ko u sebi stideo kad bih čuo one fraze o "evropskom Brazilu" i našem "urođenom" fudbalskom umeću. Jedini izuzetak je bila ona sjajna "čileanska" generacija pod vođstvom Ivice Osima, koja je zaista igrala lepo i kojoj zbog rata i raspada zemlje nije bilo dato da pokaže šta sve i koliko može. (I bili su, navodno, oni drugi, stari "čileanci" – Šekularac i društvo – sa svetskog prvenstva 1962, ali se njih, kao, razume se, ni Tirketa i Moše naprosto ne sećam.)

Bilo kako bilo, ovo ne govorim zbog toga što smo izgubili. Kakav god ishod i motiv bio, naprosto nije pristojno da smenjujete selektora koji vas je posle osam godina odveo na najveću svetsku fudbalsku smotru. Pa čak i da sumnjate da ćete sa njim dobro proći. I sve da vam, na primer, u rezervi čuče i svoje usluge besplatno nude i Žoze Murinjo, Zinedin Zidan i Aleks Ferguson, iz nekog razloga voljni da baš na klupi "orlova" krunišu i okončaju svoje trenerske karijere. A ne Mladen Krstajić.

Mi, zapravo, uopšte ne znamo zašto je Muslim smenjen, kao ni zašto je, pred samo prvenstvo, dugogodišnjem kapitenu Ivanoviću oduzeta kapitenska traka – što bi bio ozbiljan potres i za mnogo jače i stabilnije reprezentacije. To jest, ne znamo zvanično. A nezvanično, Muslin je smenjen zato što nije hteo da mu drugi (čitaj, menadžeri i političari) sastavljaju tim i određuju taktiku. Drugim rečima, Muslin je, očito, ozbiljno shvatio svoju ulogu i čuvao je "autonomiju" i dignitet "institucije" selektora. A dobro znamo kako stoji stvar sa nezavisnim institucijama u Vučićevoj Srbiji.

Uostalom, ima li ikoga ko veruje da je odluku o smeni Muslina sa mesta selektora doneo Slaviša Kokeza sam, bez da pita adresu koja se, evo već šestu godinicu, u Srbiji doslovno za sve pita, u sve meša i o svemu odlučuje?

ŠVAJCARSKA SRAMOTA

Elem, rekosmo na početku da nezadovoljstvo timom ili državnim rukovodstvom ne bi smelo biti razlog da se za reprezentaciju ne navija. Ali isto tako – ili još i više – prirodna sklonost da se navija za "svoje" ne bi smela biti prepreka da se ignoriše realnost i ćuti o sopstvenim greškama, ili da se razlog za neuspehe i poraze uvek nalazi u drugima (od potplaćenih sudija do svetskih zavera ili zle sudbine), a nikad u samom sebi. Tako je bilo i ovog puta. Mislim tu na one standardne žalopojke na suđenje – koje je, treba reći, na utakmici sa Švajcarskom bilo zaista loše – ali još više mislim na, ispostavilo se, pogubnu atmosferu (da ne kažemo – psihozu) stvorenu pred utakmicu sa Švajcarskom, koja nas je na kraju i koštala plasmana u drugi krug.

Poraz od Švajcarske bi svakako bio bolan. Ali tek ga je Vučićeva neumesna intervencija pretvorila u neku vrstu nacionalne sramote i katastrofe.

Na prijemu prilikom ispraćaja reprezentacije predsednik je u svom uobičajnom samohvalisavom tonu govorio o svojim "proročkim" sposobnostima i prognozirao da će naši "orlovi" doći daleko, "mnogo dalje od onoga što su mnogi skeptici, pre svega u našoj zemlji, i inostranstvu, prognozirali. A podrazumeva se da reprezentaciju Švajcarske ubedljivo pobedimo". Ovo poslednje rekao je uz značajan smešak, očigledno aludirajući na prisustvo nekoliko igrača albanskog porekla u sastavu švajcarske reprezentacije. Tako je, sasvim nepotrebno, a ispostaviće se i kontraproduktivno, jednu, doduše, važnu fudbalsku utakmicu pretvorio u novi i odsudni "kosovski boj".

Druga strana je taj Vučićev izazov oberučke prihvatila i, očigledno, bolje iskoristila kao sportsko-politički afrodizijak. Albanski fudbaleri u švajcarskim dresovima su naprosto leteli po terenu (i dali oba gola, i proslavili ih na svoj "dvoglavi" način), dok su se našim "orlovima" vezale i noge i krila, i to sve više kako se utakmica bližila kraju. A pogotovo od trenutka kada je bilo anulirano ono naše početno i prilično srećno vođstvo. Tako da nas na kraju nisu samo (zasluženo) pobedili, nego, realno govoreći, i to ne bez zasluge našeg političkog vođstva i njegove medijske menažerije, sportski i simbolično ponizili.

»

Nikada, naravno, nećemo znati da li je Vučićev "imperativ" da se Švajcarska "mora pobediti" dodatno opteretio trenera i igrače i uticao na to da, suprotno svim fudbalskim rezonima, naša grogirana reprezentacija pred kraj krene u neke smušene napade i tako pokuša izboriti "zacrtanu" pobedu (umesto da čuvamo bod, zlata vredan). Ali sve ono što je toj utakmici prethodilo i sve što se dešavalo tokom utakmice i posle nje, svakako i apsolutno potvrđuje da politiku i sport (i rat!) ne treba mešati više nego što je to već po prirodi stvari – pogotovo kada su nacionalne reprezentacije u pitanju – povezano. A pogotovo je loše kada se od sporta i sportista očekuje da kompenzuju ono što su političari i ratnici prethodno zakuvali, zabrljali i izgubili.

SINDROM "KOMŠIJSKE KRAVE"

Ali, kao što je poznato, nesreća nikad ne dolazi sama. To jest, na već po sebi bolno ispadanje (svakako neprijatno, ali na šta smo se već donekle navikli) nadovezalo se nešto što je za dobar deo srpske fudbalske populacije mnogo gore od samog kraha naše vlastite reprezentacije. Naime, naš moskovski fudbalski fijasko poklopio se sa uzletom vrlo dobre reprezentacije Hrvatske – što je za prosečnog srBskog navijača čitavu stvar dovelo na ivicu prave nacionalne tragedije. S druge strane, tj. nasuprot ovima stoji jedna glasna, tobože, "politički korektna" manjina koja, pak, smatra da smo po difoltu dužni

Neka se obistine Vučićeve reči

Reprezentacija Srbije u Samari pokazala da predsednik države poznaje fudbal bolje od mnogih

Vučić: Zvao sam naše fudbalere i rekao im šta da rade!

Predsednik Srbije Aleksandar Vučić rekao je da je pozvao fudbalere Srbije telefonom, kao i selektora, uz napomenu da u timu Srbije vlada nikad bolja atmosfera. (ŽURNAL 22. JUN 2018)

da navijamo za kockaste sus(j)ede i koja je sklona da svakog od nas koji to ne želimo gleda kao potencijalnog "ratnog zločinca" ili makar "primitivca", "fašistu" i ratnog huškača.

Čak i nezavisno od sportskog morala i viteštva, naprosto je – i na ličnom i na kolektivnom planu – otužno i jadno svoju sreću i radost crpsti i tražiti u mržnji i nesreći drugog. I nije nikakva uteha što/ako taj "drugi" uglavnom nije ništa bolji, odnosno, ako se on godinama isto tako (pa i još gore) odnosi prema nama. Hoću reći, uz razne karakterne mane koje su ih mnogo koštale i na sportskom i na političkom planu, Srbi su doskora – makar i zbog svog "kompleksa više vrednosti" i osećaja regionalne superiornosti – bili prilično imuni na ovu stvar i ona je bila više osobina naših eks-ju komšija i bivše braće. Ali se, nažalost, i u tom pogledu stvari menjaju – razume se – nagore.

A što je, po svoj prilici, takođe u vezi sa rastućim osećanjem sveopšte lične i nacionalne bede, čemera i jada, kao i kontinuiranim i sistematskim "medijskim", odnosno tabloidnim ksenofobnim trovanjem, koje se današnjom "naprednom" Srbijom širi još i gore nego devedesetih godina.

Bilo kako bilo, srpska sportska frustracija je na ovom Svetskom prvenstvu dostigla svoj vrhunac i naprosto ne smem ni da pomislim kakve bi sve posledice i traume na nacionalnom biću mogle nastati ukoliko bi, recimo – ne daj bože – Hrvatska u subotu pobedila Rusiju i plasirala se u polufinale (a o finalu da i ne govorimo).

ZABORAVI, AKO MOŽEŠ

Sve u svemu, čini mi se da će i predsednik i srpski navijači pokušati da što pre zaborave srpsko učešće na ovom Svetskom prvenstvu. I imam utisak da bi rasprostranjena sumnja da on lično ima neke veze sa ovim moskovskim fijaskom Vučića mogla koštati više nego sve opozicione optužbe za "diktaturu", "autokratiju" i da je "izdao Kosovo" zajedno. I zato će se on mnogo više truditi da te sumnje zatre ili barem da ih ostavi u relativno uskom krugu (malobrojnih) opozicionih medija i tviteraša.

A za suverenitet, teritorijalni integritet, diktaturu i demokratiju ionako je ovde malo koga zaista briga. Uostalom, uskoro će i nova sezona *Zadruge*. ¶

Autor je narodni poslanik i urednik NSPM

DRŽAVA I SOLIDARNOST
POGLED UPRT U EVROPSKO PRAVO

Projekat finansira Evropska unija (preko Delegacije EU u Srbiji) kroz medijski program.

nedeljnik VREME

www.vreme solidarnosti.rs

SRBIJA IZMEĐU RUSIJE I ZAPADA

Fotografije: Marija Janković

Teritorija koja se danas naziva Zapadnim Balkanom oduvek je zbog svog geostrateškog položaja bila na meti interesa velikih sila. Trend koji je bio dominantan tokom cele istorije ovog podneblja, nije se promenio do danas, što bitno utiče i na politiku koju vode vlade zemalja koje su nastale raspadom Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Zbog svega ovoga, kao i u svetlu obeležavanja sedamdesetogodišnjice donošenja Rezolucije Informbiroa, nedeljnik "Vreme" i Centar za međunarodne odnose i održivi razvoj (CIRSD) organizovali su 26. juna diskusiju pod nazivom "Srbija između Rusije i Zapada". Učesnici panela su bili profesori Ivan Vujačić, Vladeta Janković i Dejan Jović, te Vuk Jeremić, predsednik CIRSD-a i bivši ministar spoljnih poslova Republike Srbije. Razgovor je vodio Filip Švarm, odgovorni urednik nedeljnika "Vreme".

Na početku razgovora profesor Janković se osvrnuo na politički kontekst 1948: "Bilo je jedno dosta komplikovano vreme. Sećam se atmosfere koja se mogla osetiti i u porodici i u narodu. To je bio trenutak dosta komplikovanih i u osnovi loših odnosa između samog Staljina i Tita. Postojalo je nepoverenje još iz vremena rata, iz vremena Titovog viđanja sa Čerčilom. Situacija je postepeno postajala sve gora da bi kulminirala 1947. i 1948. odlukom da se napravi Kominform (Komunistički informacioni biro). I, nije nimalo slučajno što je za sedište Kominforma bio odabran Beograd. To je bio Staljinov način da Tita ili privuče u svoju zonu uticaja ili da ga natera na grešku." »

Profesor Janković objašnjava dalje da je Kominform zapravo bio neka vrsta defektnog naslednika Kominterne (Komunistička internacionala). Međutim, po njegovom mišljenju, čitava stvar je od početka bila osuđena na propast. Kad je Staljin umro, Kominform je praktično prestao da postoji, a 1956. je i zvanično ukinut. Janković kaže da je ta organizacija za tadašnju Jugoslaviju bila neka vrsta zamke: "Ne treba zaboraviti da kada je tikva pukla – a to je bilo 28. juna pre sedamdeset godina – to bio trenutak donošenja Rezolucije Informbiroa."

Rezolucija Informbiroa imala je strašne posledice kako za unutrašnji tako i za spoljnopolitički plan Jugoslavije, konstatuje Janković i navodi da ju je u kontekstu Tršćanske krize Zapad iskoristio kao priliku da potisne Jugoslaviju koja više nije imala podršku Istoka. To je spoljnopolitička okolnost koja je vezana za sam Informbiro; kao drugu posledicu on navodi pitanje vojnih pritisaka koje je Sovjetski Savez vršio na Jugoslaviju.

"Sve u svemu, bilo je jasno da je taj potres koji se dogodio Jugoslaviji imao svoje posledice", kaže Janković. "Talasi zemljotresa zahvatili su Istočni blok, samo što je tu gvozdena pesnica bila čvrsto stisnuta i moćna, pa je i represija bila velika. Što se tiče vojnih pritisaka, činjenica je da je bilo manevara u Mađarskoj i da je u jednom trenutku, to je manje poznato, u novembru i decembru 1952, kada je ta vojna opasnost bila najveća, jedna sovjetska tenkovska divizija u Bugarskoj krenula prema našoj granici. Tito je tada bio u Nišu. A pre toga, kao posledica tih vojnih pretnji, cela teška industrija je premeštena iz istočnog dela Jugoslavije u zapadni, što je ostavilo posledice na razvoj i život Jugoslavije dok je postojala, kao što je ostavilo posledice i na zemlje koje su nastale raspadom Jugoslavije."

Profesor Janković ističe da je važno imati na umu kontekst tog trenutka: bilo je ozbiljnih pretnji ratom od SSSR, Drugi svetski rat bio još uvek vrlo blizu u prošlosti i živ u sećanju naroda. Podseća da se nikome ne bi isplatilo da ponovi ono što se desilo u Hirošimi i Nagasakiju: "Zahvaljujući tome mir je sačuvan, a situacija na Balkanu je u međunarodnom toku globalne politike ipak bila jedan rukavac te velike reke. I zbog toga nije došlo do rata."

NARATIVI DA NAM BUDE BOLJE

Kada je reč o paralelama između 1948. i 2018. godine, profesor Ivan Vujačić kaže da analogije mogu da istaknu i razlike, a razlike su ogromne: Jugoslavija je bila komunistička zemlja sa jednom partijom koja je na vlast došla kroz narodnooslobodilački rat, za razliku od drugih istočnoevropskih zemalja gde su sovjetski tenkovi doneli vlast komunističkim partijama i, u isto vreme, solidarišući se sa grčkim partizanima, bila je i deo i grčkog građanskog rata.

"Ta gvozdena zavesa između Istoka i Zapada u Evropi o kojoj je govorio Čerčil pružala se 1948. od Baltika do Jadrana, a sada je ta granica daleko pomerena iz ovih predela. Ona je za vreme svog postojanja činila Jugoslaviju geostrateški interesantnom tokom trajanja Hladnog rata", rekao je Vujačić.

Međutim, prema njegovom mišljenju, Hladni rat se završio i više se neće ponoviti, barem u onom smislu u kojem je postojao. Između ostalog, razlog tome je i taj što to nije bio samo sudar vojski i snaga nego i ideologija.

"Ako je Franjo Tuđman otac hrvatske države, Staljin je njen djed, jer priča o stvaranju republika i pravu na samoodređenje do otcjepljenja, i sam Tuđman kao i komunistička partija, imaju svoj korjen u toj staljinističkoj priči" – Dejan Jović

"Ideologija na kojoj su baštinile istočne zemlje je propala, Jugoslavija se raspala, pretvorena u šest patuljaka od jedne zemlje koja je bila relativno velika, sa velikim brojem stanovnika i interesantnom geografijom, na granici Varšavskog ugovora", kaže Vujačić. "Tako da sam uveren da nema nikakvih direktnih analogija između 1948. i 2018, niti može da se povrati ono vreme koje je kasnije Tito vešto koristio da 'igra' između Istoka i Zapada, kao kada je dobio zapadnu podršku čuvajući se od potencijalne opasnosti od SSSR. "Inače, Srbi su skloni pravljenju narativa, pa tako i u našem odnosu sa Moskvom. Ali, postoji i istorija. Narativi su one priče koje govorimo sami sebi kad hoćemo da se zbog nečega dobro osećamo, a istorija je ono što je stvarno bilo. Naš odnos sa Rusijom u poslednjih stotinak godina, nakon Prvog svetskog rata čini osamdeset godina relativno napetih i relativno loših odnosa sa Moskvom. I to se nastavilo posle rastanka Tita i Staljina 1948. godine, sem u periodu Drugog svetskog rata. Tada se na Moskvu gledalo

kao na jedno daleko mračno mesto sa kojim ne želimo preterano da imamo veze."

Vujačić dalje navodi da je celokupna jugoslovenska diplomatija bila usmerena na to da se ne daje nikakav poseban ustupak Moskvi i upućuje na memoarske zapise Veljka Mićunovića *Moskovske godine*, 1956–1958, a i kasnije 1969–1971. godine, kao i na zapise Mirka Tepavca i beleške iz MIP-a.

"Razlika u odnosu na to vreme jeste to što se situacija kasnije bitno promenila, tokom devedesetih i naravno 2008. posle Deklaracije o nezavisnosti Kosova", zaključio je Vujačić.

STALJIN JE DEDA REPUBLIKE HRVATSKE

Profesor Dejan Jović se nadovezao na Vujačićevo izlaganje objašnjenjem nekadašnjeg uticaja SSSR na Jugoslaviju: "SSSR je imao ogroman uticaj na stvaranje i oblikovanje socijalističke Jugoslavije. Zapravo, glavne konture socijalističke Jugoslavije i u ideološkom i u nacionalnom pitanju, kao i u pitanju federalizma i prava na samoodređenje i otcjepljenje – što je Staljinov dodatak na Lenjinovu doktrinu nasuprot Vilsonovoj – prihvaćeni su u Jugoslaviji od 1943. do 1948. Raskid sa Staljinom nije promijenio osnovnu Jugoslavije: nisu se poništile ni republike, ni pokrajine, nije se poništilo socijalističko uređenje, nije se odustalo od doktrine samoodređenja do otcjepljenja i u mnogim aspektima formativne godine socijalističke Jugoslavije bile su zapravo 'staljinističke'."

Razilaženje Tita i Staljina 1948. godine imalo je formativni značaj za godine nakon toga, čak i veliki uticaj i na način na koji se Jugoslavija raspala, smatra Jović i postavlja pitanje da li bi se Jugoslavija raspala na isti način da je ostala pod sovjetskom kontrolom i da je Staljinov pokušaj da smakne Tita sa vlasti i dovede nekog drugog, npr. Sretena Žujovića ili Andriju Hebranga, uspeo. On ističe da je od 1948. pa nadalje Jugoslavija počinjala da gradi svoj identitet u priličnoj meri, koliko god fundament ostao isti, na antisovjetizmu. Cela Kardeljeva rekonstrukcija Jugoslavije tretira SSSR kao nešto drugo. Jović navodi primere: SSSR je centralizovan, a Jugoslaviji je potrebna decentralizacija; u SSSR je ključna uloga države – dakle deetatizacija i antietatizacija u Jugoslaviji... U tom sklopu formiran je narativ koji koristi SSSR kao drugi, suprotni tabor: "Mi smo Sovjetski Savez vidjeli kao 'drugo' sve do 1990. godine. I zapravo, kada se usporedimo, recimo, sa Mađarskom i Poljskom, one su 1991. dočekale kao narodnu i nacionalnu revoluciju koja je vratila suverenitet nasuprot SSSR. U Jugoslaviji nije bilo uvjerljivo reći 'sada je vrijeme da se vratimo nazad našoj nacionalnoj državi, koju nam nije dozvoljavao SSSR'. Tako da se nacionalizam, umjesto da bude antisovjetski i projugoslavenski, pokazao u Jugoslaviji kao antijugoslavenski i onda separatistički u smislu nacionalnih država. Mi nismo imali nikog drugog da ga krivimo za našu sudbinu. Nismo imali vanjskog 'drugog' pa smo počeli kriviti jedni druge: Hrvati Srbe, Srbi Hrvate i Albance, Albanci sve nas druge, Slovenci sve zajedno..."

Da je bila staljinistička vlast u Jugoslaviji do 1990, zemlja bi imala mnogo manje sloboda i u njoj bi se mnogo lošije živelo, kaže Jović. Što se to nije desilo, ogromna je zasluga Josipa Broza Tita: "Četrdeset osma je od njega napravila čovjeka koji je

"Smatram da nijedna država nema uticaj u Srbiji kao Rusija. Svaki put kad se sastavlja vlada, ide se na konsultacije u Moskvu. Prošli put smo dobili i zvaničnu izjavu predsednika Putina da bi bilo dobro da neki ljudi koji su za bliske odnose sa Ruskom Federacijom budu u Vladi" – Ivan Janković

jedan od retkih koji se može podičiti da je bio protivnik Hitleru i Staljinu. Ovi koji danas govore o tome da je on bio totalitarni lider neka se nad tim malo zamisle."

Značaj SSSR na razvijanje Jugoslavije je ogroman, konstatuje Jović, ali nije apsolutan, i dodaje da 1948. nije apsolutna prekretnica, jer su mnogi elementi staljinizma nastavili da postoje: "Ako je Franjo Tuđman otac hrvatske države, Staljin je njen djed, jer priča o stvaranju republika i pravu na samoodređenje do otcjepljenja, i sam Tuđman kao i komunistička partija, imaju svoj korjen u toj staljinističkoj priči."

Jović ipak ukazuje da je Tito bio trn u oku Staljinu i pre Informbiroa. Ideju o balkanskoj federaciji sa Bugarskom i Albanijom Tito je, kaže on, shvatio ozbiljnije nego što je Staljin hteo i podseća da je Josip Broz pomagao grčke komuniste, što Staljinu tada nije odgovaralo: "A onda kada je došlo do raskida, ta cijena koju smo mi platili bila je strašna. I danas kad pogledate u prošlost, vidite da su postojali koncentraci- »

oni logori usred Evrope, nimalo bolji od onih koji su postojali u nacističkoj Njemačkoj."

Profesor Janković je ovde istakao da je ono što se dešavalo na Golom otoku nešto pred čim ne bi trebalo da zatvaramo oči. Smatra da je pogrešno što se o tome i danas samo šapuće.

REALAN UTICAJ RUSIJE DANAS

U svom izlaganju, Vuk Jeremić je ukazao da je naš prostor oduvek bio tromeđa između Zapada, Istoka i Jugoistoka i da u tom kontekstu treba posmatrati i današnji uticaj Turske, Rusije i Zapada: "Rekao bih da je danas ruski uticaj prisutan, ali je svakako sekundaran u odnosu na uticaj Zapada. Pre svega mislim na EU i SAD u ovom trenutku, dok je pre pet ili deset godina uticaj Rusije bio i manji. Stvari se dosta dinamično menjaju i mislim da ih treba posmatrati u kontekstu aktuelnog razvoja situacije u Evropi, pre svega krize EU, koja na ovaj ili onaj način značajno usporava ili u potpunosti zaustavlja proces proširenja EU na Zapadni Balkan. Ali, normalno je da veliki akteri na ovom prostoru žele da budu prisutni i da imaju uticaj. Konkretno, u ruskom slučaju manje je bitan ekonomski uticaj, a mnogo više politički uticaj. Razlog tome je upravo nemogućnost da se Zapadni Balkan integriše u EU."

Jeremić je naveo i da su na Zapadnom Balkanu ostala nerešena brojna pitanja i rekao da u svim tim nerešenim pitanjima Rusija kao članica Saveta bezbednosti UN dosta čvrsto drži uslovno rečeno "srpsku stranu". Pod tim podrazumeva da Rusija podržava zvaničnu politiku srpske vlade po pitanju Kosova i BiH. U tom kontekstu, Jeremić je zaključio da je uticaj Rusije na Zapadnom Balkanu veći nego što je bio i da postoji mogućnost da bude veći u vremenu koje dolazi, pogotovo imajući u vidu krizu Zapada.

Sa konstatacijom da je ruski uticaj u Srbiji sekundaran, nije se složio profesor Vujačić: "Smatram da nijedna država nema uticaj u Srbiji kao Rusija. I to je očigledno od 2008. godine naovamo. Svaki put kad se sastavlja vlada, ide se na konsultacije u Moskvu. Prošli put smo dobili i zvaničnu izjavu predsednika Putina koji je rekao da bi bilo dobro da neki ljudi koji su za bliske odnose sa Ruskom Federacijom budu u Vladi. Drvlje i kamenje je bačeno na Anu Brnabić kada je rekla da bismo u potencijalnom izboru između EU i Rusije odabrali EU. Išla je, potom, ruskom ambasadoru na noge da mu pokazuje transkript šta je rekla Blumbergu. A kada je naš ministar spoljnih poslova Ivica Dačić rekao da Srbija u potencijalnom izboru između Rusije ili EU bira Rusiju, to je ostalo bez reakcije. Prema tome, zemlja sa ubedljivo najviše uticaja u Srbiji jeste Ruska Federacija. Zbog toga što je napravljen narativ u kome su oni naša večita braća sa kojima smo u bliskim odnosima šeststo godina. I onda, ne bi trebalo da nas čudi što je Putin najpopularniji političar u Srbiji", zaključio je profesor Vujačić.

Vuk Jeremić je potom odgovorio da možda postoji takva percepcija u javnosti, ali se ne slaže da su vlade pravljene u Moskvi. Smatra da je bilo više uticaja na nekim drugim mestima u trenucima kada su se formirale vlade, naročito kad je došlo do promene vlasti 2012. godine. "Rusija jeste globalna supersila koja i dalje može da utiče na dešavanja. Možda ne na način da određeni geopolitički proces odvede u pravcu koji bi ona htela, ali može da 'digne ručnu' ili 'pokvari priču' bilo gde pa čak i na mestu gde postoji izuzetno veliki interes nekih drugih sila", kaže on. Navodi primer Sirije iz 2012. godine kada je postojao jasan interes Zapada da dođe do promene Asadovog režima. Smatra da je Rusija sa dosta malom investicijom u vojnom smislu odlučila da promeni situaciju i da je isto tako na Balkanu. Jeremić ne misli da Rusija može da pruži alternativu integratitivnim procesima Zapadnog Balkana u EU, ali da može da utiče pozitivno ili konstruktivno na trajektoriju Srbije.

SILA I VELESILE

Filip Švarm je naveo da je Barak Obama rekao da Rusija jeste regionalna sila za razliku od SSSR koji je bio jedna od dve globalne velesile.

“Mislim da Srbija nikad neće ući u EU. Tačka. NATO je tu sporedan. Mi prosto nemamo šanse da uđemo u EU jer nas EU neće. Činjenica da EU prosto neće da primi zemlje Zapadnog Balkana dolazi otud što EU nije više ono što je nekada bila i što je mogla biti” – Vladeta Janković

Profesor Vujačić se složio sa mišljenjem bivšeg predsednika SAD: “Ukoliko isključimo nuklearno oružje, koje dolazi u potencijalnu upotrebu tek u onim krajnjim situacijama, može se videti da su raspad SSSR, ekonomska kriza i mnoge druge stvari uticali bitno da se smanji uticaj Rusije u svetskim razmerama. Na primer, italijanska ekonomija je veća od ruske ekonomije. Ruska ekonomija zavisi od cene nafte i vrlo je nestabilna, što se pokazalo i posle Ukrajinske krize. Tehnološka superiornost i razvoj novih tehnologija ne krasi širok front ruske ekonomije. Tako da, ako hoćete da budete supersila, morate da projektujete svoju moć ne samo kroz potencijalno nuklearno uništenje, nego kroz ekonomiju koja onda može da izdržava vojsku.

Na drugoj strani, Vujačić je naveo primer Kine za koju smatra da još uvek nije supersila, ali da je na putu da to postane. Ona prerasta iz regionalne u potencijalnu supersilu. Status supersile zavisi od snage ekonomije, tehnološke superiornosti i vojne moći.

O ruskim interesima u Srbiji profesor Janković je podsetio da ne treba zaboraviti da su Rusi slovenskog porekla kao i Srbi, te i da se ne sme izostaviti verska komponenta: “Ta vezanost je vrlo stara i to nije nešto što treba ignorisati danas. Putinova popularnost u Srbiji danas nije slučajna. Naravno da je u istoriji bilo situacija gde smo mi bili ruska moneta za potkusurivanje, počevši od Prvog srpskog ustanka, a posebno pri zaključivanju Sanstefanskog sporazuma. Ali, bilo je i trenutaka kada su stali na našu stranu i to je nešto što živi u svesti naraštaja i nešto što se prenosi s kolena na koleno, naročito ulazak u Prvi svetski rat sa cenom koju su platili. Meni se čini da taj ruski uticaj kod nas može biti samo veći i da je on u zavisnosti od raspleta kosovske situacije, a taj rasplet se neumitno bliži, i samim tim će ruski uticaj još porasti. I da će, ako bi ovde došlo do neke ozbiljne krize, taj faktor igrati nemalu ulogu”, zaključio je Janković.

PRAVI LIDER

Profesor Dejan Jović je naveo da popularnost koju Putin ima u Srbiji ne postoji na celom Zapadnom Balkanu, kao ni skeptičnost prema Evropskoj uniji. On kaže da su u albanskom delu Zapadnog Balkana sasvim drugi trendovi i smatra da je to potpuno razumljivo uzevši u obzir iskustvo iz devedesetih godina. Različite su uloge koje su Zapad i Rusija imali devedesetih godina. Ali popularnost koju Putin ima u Srbiji postoji i u drugim zemljama.

“Kada pitate građane Grčke, koja je i u NATO-u i u EU, ko su najveći prijatelji Grčke, oni vam kažu Rusija i Srbija – dve zemlje koje nisu ni u EU ni u NATO-u”, kaže Jović. “Ali kada ih pitate ko su im najveći protivnici, odgovori su Turska i na drugom mjestu Njemačka ili SAD. To je paradoksalno. Međutim, vanjska politika se ne vodi ispitivanjem javnog mnjenja. Mislim da je vrlo opasno da se u takvim ozbiljnim pitanjima pita narod. Isti je slučaj bio sa referendumima 1990. godine u Jugoslaviji kada su ti referendumi vodili u rat, a ne u mir: da se narod pitao, ne samo da nikad ne bi bilo Dejtona, kao što ni Vens-Ovenov plan nije mogao biti sproveden; da se narod pitao, možda bismo još ratovali; da se narod pitao u Hrvatskoj na referendumu, zemlja nikada ne bi ušla u EU... A veliko je pitanje odnosa javnog mnjenja koje je proputinovsko i političke elite koja ipak vodi drukčiju politiku. Recimo, kada bismo malo pogledali šire, vidjeli bismo i proputinovsko raspoloženje, čak i simpatije prema na primjer Orbanu kod nekih političara.”

Jović je dodao i da je u današnjem svetu popularno biti snažan lider: “Što ste čvršći lider, lakše osvajate izbore. To, svakako, ima neke veze i sa manipulacijom na tim izborima i time što sprečavate protukandidate da se na njima ozbiljno pojave. Erdogan, koji ima protukandidata u zatvoru, pobijedio je na izborima. Čini mi se da je došlo vrijeme u kojem veliki dio javnosti zapravo i želi jednog čvrstog lidera koji će biti dvadeset i više godina na vlasti. Putin je od 2000. do danas praktički već osamnaest godina na vlasti.”

U demokratskom svetu, kaže Jović, ako postoje snažni lideri pojave se i komplikacije sa institucijama. Predsjednik nešto obeća pa ne može ostvariti jer postoji vlada, pa postoji ustavni sud i tako dalje. Kao suprotan primer on navodi Crnu Goru, u kojoj postoji jedan lider već jako dugo i ne postoji raspoloženje da se on ukloni.

“Mi se nekada zavaravamo ovom demokratskom retorikom da ljudi žele promjene, reforme, da žele odlučivati u politici. Moj je dojam, zapravo, da najveći broj ljudi bježi od odlučivanja u svakodnevnom životu, a onda i u politici”, zaključio je Jović i naveo da postoje još dva razloga koja utiču na Putinovu popularnost. Jedan je kako ga ljudi vide, odnosno kako ga mediji predstavljaju.

“Imidž Zapada, imidž Rusije, kao i drugih zemalja, u velikoj je mjeri konstrukt”, kaže Jović. “Mnogi nikada nisu ni bili tamo, ali imaju vrlo jasnu sliku i o Rusiji i o Zapadu. Znači, mi možda živimo u svijetu konstrukta, u svetu imidža, a ne činjenica. Najčešći imidž Rusije je da je to zemlja koja se odupire zapadnoj hegemoniji. Dakle, jedan razlog popularnosti Putina kod nas je taj što ga mi percipiramo kao neku vrstu alternative Zapadu i to u svijetu koji je 1989. proglasio da više nema drugog puta od pristupanja Evropskoj uniji. Morate se, dakle, reformirati da ličite na Zapad. A tu uvijek djeluje instinktivni otpor jer ideja koja nema alternativu je nespojiva sa obećanjem slobode. Nije moguće živjeti u slobodnom svijetu ako »

tvrdite da nema alternative. Ljudi traže alternativu i zato pribjegavaju Putinu", objašnjava Jović.

On je zaključio i da će se povećati uticaj Rusije na Zapadni Balkan, ali i Turske, dok će velika uloga SAD biti sve suprotnija poziciji EU. Vašington i London više nisu isto što i Brisel, pa će delovati samostalno na Zapadni Balkan. "Ali, razlog zbog kojeg je to moguće je samo u tome što EU i dalje vodi politiku iz devedesetih, a ne politiku iz dvijetisućedesetih kakvu bi trebalo voditi, i oklijeva sa brzim prijemom zemalja Zapadnog Balkana. Da EU postupa pametnije, vodila bi se politikom: proširi se tamo gdje možeš i kad možeš, dok još uvijek možeš. Međutim, ona stavlja nove barijere i uvjete koje ove zemlje ne mogu više ispuniti i time otvara prostor svima drugima da se uključe u politiku na Zapadnom Balkanu. Snaga Rusije proizlazi iz slabosti i oklijevanja Zapada da odmah sada primi ove zemlje u svoje strukture", kaže Jović.

RUSKIM MIG-ovima NA RUSIJU

Švarm je istakao da režimski mediji u Srbiji potenciraju Putinovu popularnost, a još više nabavku naoružanja iz Rusije, dok s druge strane Vojska Srbije ima mnogo više vežbi sa NATO-om. Profesor Vujačić objašnjava da postoje dva dodatna razloga za podršku Putinu: prvo je bombardovanje od strane NATO-a, a drugo je podrška SAD unilateralnoj deklaraciji nezavisnosti Kosova. U Srbiji su političke elite deklarativno okrenute ka Briselu, a sa druge strane veliki deo biračkog tela je ušao u narativ o velikom bratstvu sa Rusima koji će braniti Srbe. Po Vujačićevom mišljenju, tako se pravi unutrašnja ravnoteža: "Priča se 'nabavićemo MiG-ove od Rusije' uprkos pitanju: ako nam je orijentacija da idemo ka Briselu, gde će se koristiti te rakete? Pa nećemo valjda obarati ruske MiG-ove sa ruskim raketama? Ja to vidim kao guranje prsta u oko Zapadu. Nije loše što nabavljamo rusko naoružanje, bilo bi dobro da se to radi na jedan smislen način. S druge strane, izgradili smo odnose sa NATO-om i dosta veliki broj vežbi Vojska Srbije radi sa njima. I stalno pokušavamo da pokažemo taj neki balans i nastavak neke 'titoističke politike'."

PRETEND AND EXTEND

Građani zemalja Zapadnog Balkana nisu više tako zainteresovani za put ka EU, smatra Jeremić. On dodaje da je zaista teško braniti taj evropski put: "Ako verujete u evropske vrednosti i da je to put koji može da donese samo progres, postavlja se pitanje kako ga možete braniti u situaciji kada ključni lideri Evrope ne samo da imaju razumevanja za ovo što se dešava u Srbiji, nego svesrdno to podržavaju. Kada dođe Donald Tusk i kaže: 'Vučić je moja srodna duša', i praktično izrecituje jedan polusonet o njemu na srpskom, čovek zaista ostane bez teksta ako želi da nastavi da se zalaže za jednu vrstu uređenja koje je drastično drugačije od ovog što mi imamo sada."

Jeremić je ukazao i da je slučaj Nemačke dosta markantan kada je reč o podršci stabilokratiji u Srbiji. "I zaista, svaki put kad pričate sa nemačkim predstavnicima, oni kažu: Vučić obezbeđuje stabilnost. Ja lično ne mislim da je dugoročna stabilnost nešto što će se ostvariti ovakvim upravljanjem domaćim resursima. Juče sam rekao nešto zbog čega nekima nije bilo drago, ali ponoviću: i Fransisko Franko je držao stabilnost u Španiji, ali nije bio dragi gost svaka tri meseca kod Konrada Adenauera i kod Vilija Branta. U tome je razlika u odnosu na ono kako se danas neki evropski lideri ponašaju prema stabilokratiji i nosiocima stabilokratije. Dakle, ima mnogo razloga zbog čega je taj 'evropski put', ne samo Srbije, već i ostatka Zapadnog Balkana, usporen. A to sve stvara jednu vrstu geopolitičkog vakuuma u kome će biti sve više apetita eksternih aktera da se nametnu. A Rusiji i Turskoj to svakako nije strano, s obzirom da stotinama godina na ovom prostoru to rade."

"I Franko je držao stabilnost u Španiji, ali nije bio dragi gost svaka tri meseca kod Konrada Adenauera i kod Vilija Branta. U tome je razlika u odnosu na ono kako se danas neki evropski lideri ponašaju prema stabilokratiji i nosiocima stabilokratije"
– Vuk Jeremić

Kada je reč o evropskim integracijama, profesor Janković je bio krajnje jasan: "Mislim da Srbija nikad neće ući u EU. Tačka. NATO je tu sporedan. Mi prosto nemamo šanse da uđemo u EU jer nas EU neće. Činjenica da EU prosto neće da primi zemlje Zapadnog Balkana dolazi otud što EU nije više ono što je nekada bila i što je mogla biti. Cela ta ideja je bila sjajna i dugo su ljudi imali razloga da u to veruju. Ali, moje je uverenje da su za ovakvo stanje stvari pre svega odgovorne SAD. Da SAD nisu stalno svoje interese sprovodile preko EU, a posebno preko Velike Britanije – npr. interes SAD je bio otcepljenje Kosova, a ne interes EU – to je možda moglo da funkcioniše. Kako sada stvari stoje, oni nas jednostavno neće. Ušli mi u NATO ili ne, oni nas neće. A svakako da nećemo ući. Jer to je protivno ne nekom političkom delovanju, nego je protivno zdravom razumu. Jedna nacija koja je bombardovana, koja je opljačkana za petnaest odsto teritorije, koja je bila izložena i još uvek je izložena strahovitom medijskom ponižavanju, ne može da bude za one koji je ponižavaju, pljačkaju, vređaju, i koji, politički govoreći, njome brišu patos."

Profesor Vujačić se delimično slaže sa rečenim, najpre po pitanju NATO-a i tvrdnje da više nije preterano relevantan pre svega zbog bombardovanja Srbije: "Dosta se mehanički raspravlja o tome koje su zemlje Istočne Evrope ušle prvo u NATO pa u EU, ali nemojmo zaboraviti da te zemlje nisu bile bombardovane od strane NATO-a. Drugo – te su zemlje lobirale izuzetno snažno da uđu u NATO jer su imale iskustva sa SSSR, pa su htele da stanu pod nečiji drugi kišobran. Kod nas to neće biti slučaj zbog opšteg raspoloženja koje je svima poznato. Tako da niko

ni ne gura Srbiju da uđe u NATO. To je kod nas suštinski irelevantna tema, o njemu ovde pričaju ili oni koji vrše NATO propagandu ili oni koji vrše anti-NATO propagandu", sumira Vujačić.

Profesor Vujačić se nadovezao i na rečeno o problemu ulaska u EU. On objašnjava da su zemlje Zapadnog Balkana ostavljene u nekom limbu, upravo zato što su se opredelile da uđu u EU koja ima svoje probleme i zatvora se. Po Vujačićevom mišljenju, Istočna Evropa u stvari nikada nije ni bila prava Evropa u smislu u kojem se obično percipira Evropa. On objašnjava da će doći do "povlačenja ručne" i onda će ove zemlje videti gde su.

"Pravo pitanje je da li mi stvarno tamo hoćemo ili nećemo", kaže Vujačić. "Ne govorim o narodu, nego o političkoj eliti. Tako da mi tu ulazimo u jedan začarani krug, kako je to Varufakis nazvao: *pretend and extend* – pretvaramo se i prolongiramo. Mi se pravimo da se reformišemo, oni se prave da nam veruju i pomeraju datum. I na kraju to zamara pre svega ljude koji su proevropski orijentisani."

Profesor Jović kaže da nije bio za ulazak Hrvatske u NATO i smatra da je to nefunkcionalna organizacija, jer je kosovski rat pokazao sve njegove slabosti – političke razlike su bile prevelike. Po njegovom mišljenju, to će se samo produbljivati. Jović kaže i da su tri najveće vojske NATO-a – američka, turska i britanska – vrlo oprezne, gotovo skeptične prema konceptu EU i da uopšte nisu usklađene sa evropskom politikom, niti će to biti u budućnosti. Po njemu, budućnost NATO-a je neizvesna, ali ne misli da će on nestati, i dodaje da će biti sve više unilateralnih akcija moćnih vojski, pre svega SAD.

KOSOVO JE PITANJE "SRCA" EVROPE

"Moramo biti i samokritični", kaže Jović. "Vrlo je lako reći 'oni su nas bombardovali i upropastili'. Znate, moglo bi se interpretirati i drugačije. A to je da smo mi, ne mislim tu samo na Srbiju nego na čitav jugoslavenski prostor, bili prvi koji su opalili šamarčinu Sjedinjenim Državama. I to u momentu kada su oni bili na apsolutnom vrhuncu svoje snage. Svi se dobro sjećamo Džejmsa Bejkera koji je pokušao ovdje da uspostavi mir i napravi kompromis. I šta smo mi rekli na to? Istočni dio Jugoslavije je rekao 'mi smo čuli prvi dio rečenice', zapadni je rekao 'mi smo čuli drugi deo rečenice'. A svi zajedno: 'ko ste vi da nama govorite šta ćemo mi raditi u našoj zemlji? Mi ćemo raditi šta mi hoćemo, a vi ćete slijediti.' Također, Voren Cimerman nam je pokazao kako smo se odnosili prema SAD na vrhuncu moći kada su upozoravali na kršenje ljudskih prava na Kosovu – predsjednik Srbije nije htio nikoga da primi, nije htio ni da čuje za to. Jedan od razloga što su NATO i Amerika uopšte ostali u Evropi nakon kraja Hladnog rata bili smo mi. Mi smo im otvorili vrata Sjedinjenim Državama u Evropi svojim ludostima i međusobnim ratovima. I to nasuprot Evropi. Sjetite se rečenice Žaka Posa tokom slovenačkog rata, kada je rekao: 'Ovo je momenat za Evropu, a ne za Ameriku.' I krenuo je da rješava problem. Ali, nakon četiri godine, Amerikanci su rekli: 'Čekaj, vi niste mogli da riješite problem za četiri godine, sada ćemo mi.' Kosovo u tom smislu dijeli Evropu, ne dijeli samo Srbiju. Jer su Amerikanci zbog Kosova ostali u Evropi. Kosovo je, dakle, na neki način pitanje 'srca Evrope', a ne samo 'srca Srbije'", rekao je Jović.

ZAGREVANJE NOVOG HLADNOG RATA

Sa prethodnim izlaganjem nije se složio profesor Janković: "Duboko se ne slažem sa analizom profesora Jovića naših grešaka i američkih nastojanja. Iz ovoga što je on rekao reklo bi se da smo mi odbili razuman predlog nekoga ko teži miru i demokratskim vrednostima – u ovom slučaju u liku Bejkera. Ja sasvim drugačije gledam na to da smo sami sebi zakuvali čorbu i da su se SAD borile za ljudska prava jer imam u vidu sve ono što se dešavalo ne samo u Avganistanu nego i na Bliskom istoku, pa i u Libiji... Da li je to bilo zbog ljudskih prava? Ili su možda Libijci, Sirijci, Avganistanci među sobom bili toliko zavađeni ili zaslepljeni nacionalizmom da bi izazvali intervenciju i mešanje u unutrašnje stvari?"

Vuk Jeremić se složio da Srbija neće skoro postati ravnopravna članica, ali ne i da se to nikad neće desiti. "Kada francuski predsednik održi govor u Evropskom parlamentu i kaže: »

Saks: Srbija bi trebalo da bude ponosna na Jeremića

Džefri Saks je na panelu "Geopolitika konfuzije: Koliko će trajati", koju je organizovao Centar za međunarodnu saradnju i održivi razvoj (CIRSD), čiji je predsednik Vuk Jeremić, zajedno sa časopisom VREME, rekao da se oduvek protivio bombardovanjima i promenama režima u drugim državama kao sredstvima američke spoljne politike, a da su mu se dopadale diplomate poput Jeremića. "Diplomatija je način na koji odrasli rešavaju probleme, dok bombardovanje liči na dečije igralište, s tim što se ubijaju ljudi umesto čarki u pesku. To je velika razlika između sile i diplomatije", rekao je Saks. Profesor Univerziteta Kolumbija koji je proglašen za jednog od najvećih živih ekonomista, rekao je da bi Srbija trebalo da bude ponosna na Jeremića i njegovo predsedavanje Generalnom skupštinom UN. "Uprkos svim problemima Ujedinjenih nacija, to je najbolji način da preživimo na planeti, a Jeremić je uradio veliki posao", rekao je Saks.

'Neće više biti novih članova dok se ne završe evropske reforme', pitanje je da li bismo mogli da se usaglasimo oko toga šta su uopšte evropske reforme. Mislim da ćemo videti već za dva dana, voleo bih da grešim, posle istorijskog sporazuma Grčke i Makedonije slediće jedno hladno 'ne' Makedoniji za otvaranje pregovora. Za sad nema ništa od ulaska u EU. Ali, ja se ne bih kladio u to da nećemo ući u NATO. I Crna Gora je ušla u NATO bez podrške građana. Pitanje je kakvu vrstu vlasti budemo imali. Mislim da je mnogo veći otpor u Srbiji protiv *de facto* priznavanja kosovske nezavisnosti, odnosno pravljenja mesta za 'stolicu' Kosova u UN, nego za ulazak u NATO. Ali ja se ne bih kladio da naše rukovodstvo nije spremno na takvu vrstu koraka – bez obzira što ogromna većina građana ove zemlje misli da to ne treba raditi, bez obzira što bi to za nas bilo pogubno."

POLOŽAJ SRBIJE DANAS – LIMB, HAOS, ANARHIJA

Profesor Ivan Vujačić kaže da Srbija danas jeste na neki način između Istoka i Zapada. Ali po njegovom mišljenju to nije onaj način sa početka razgovora Pokreta nesvrstanih. Po njegovim rečima, Evropa je na "dugom štapu". Ne postoji nikakav ozbiljan način da se Srbija prisajedini nekim ruskim integracijama koje postoje na Istoku. I, sa druge strane, Vujačić ističe da postoji jedna američka politika po "autopilotu" u smislu stabilnosti: "Kosovo, Bosna, nemojte praviti nove probleme i puno sreće na evropskom putu. Tako da smo u suštini nigde. E sad, da li ćemo 'nikad', to ne znam. Jer, 'nikad' u politici je deset godina."

I profesor Vladeta Janković se uglavnom slaže da Srbija "nije nigde". Po njegovom mišljenju, to nije najgore što može da se desi. On ističe da ostati u toj sredini podrazumeva jednu vrstu nesvrstanosti, ali nimalo sličnu onoj iz Titovih vremena. On veruje da ostajanje izvan EU i izvan NATO-a ne bi značilo katastrofu za Srbiju zbog moći kapitala i finansijskih interesa: "Kako bismo do toga mogli doći? Pa, odbijanjem da se potpiše ono što će Vučić vrlo verovatno uraditi, nažalost. Govorim o Pravno-obavezujućem sporazumu sa Kosovom. Bolje je ostajanje u stanju zamrznutog konflikta, koliko god to bilo nepopularno."

Vuk Jeremić smatra da će Srbija i zemlje Zapadnog Balkana ostati predvorje EU, ali to ne znači predvorje Evrope – zavisi kako će se zemlje Zapadnog Balkana opredeliti da same sebe urede. Jeremić kaže da predvorje EU može biti Evropa, a može biti i nešto drugo: "Ja mislim da bi bilo dobro kada bi to bila Evropa. Treba prestati sa gajenjem iluzija da će stupanje u EU biti moguće u nekom kratkom roku. Ali, to ne treba da znači neko okretanje leđa Evropskoj uniji. Ne mislim da treba prekidati proces pristupanja EU. On može biti dosta dobar orijentir na koji način treba reformisati društvo. Pogotovo je važno ekonomsko povezivanje između zemalja. O tome treba da razmišljaju rukovodstva država Zapadnog Balkana."

Profesor Dejan Jović ističe jedan paradoks: "Meni se čini da bi šanse za ulazak u EU i NATO bile veće kada bi ovdje bila veća ruska prisutnost. To bi bilo viđeno kao neka vrsta prijetnje evropskom projektu i možda bi približilo neke zemlje Zapadnog Balkana ka EU. Ali, mislim da je pametno s pozicije samih lidera zemalja Zapadnog Balkana razmisliti o alternativi, a s ciljem dugoročnog očuvanja mira na Balkanu. Prilično sam uvjeren da se mir može očuvati na više načina, a ne samo na način da sve zemlje Zapadnog Balkana moraju postati članice EU. Moguće je, recimo, uspostavljanjem približne ravnoteže snaga, s jedne strane u odnosima unutar regiona i s druge u uticaju vanjskih aktera. Mir u Bosni moguće je potpuno jednako garantirati ravnotežom snaga ili konstruktivnom saradnjom Ankare, Vašingtona, Moskve i Berlina, kao i članstvom Bosne u EU. Moguće je i jedno i drugo. Pa, ako nema ulaska u EU, možemo probati da li je moguće postići ovu drugu varijantu. Ako nema nijedne garancija, ni EU ni ravnoteže snaga, onda se nalazimo u jednom limbu, u jednom kaosu i anarhiji." ¶

PRIREDIO: MARKO PANTIĆ

TEOFIL PANČIĆ

"Pilule protiv zaborava",

280 strana, format B5, latinica,
30 fotografija

Pisao sam ove nekrologe, u novinarskoj brzini, a opet s neizbežnom ambicijom da nekako potraju, da prežive i nadžive povod, kontra samoj naravi novina. A zašto? Možda iz taštine, ali nadam se ipak zato što se o onima koji napuštaju naš jedini zajednički svet, a u njemu su nešto (meni, nama) značili, mora da sudi i strože i blaže nego dnevnim i tekućim povodima, ali svakako temeljitije.

Iz predgovora autora

VREME

OBRATI PAŽNJU!

DRAGAN TODOROVIĆ

"U tri lepe"

216 strana, format A5, mek povez, ćirilica

Autobusi su i dalje pristizali, iz Šapca, još njih sa Uba, pristigli narod se raspoređivao, bilo i onih koji stigli sopstvenim prevozom, jedan auto se parkira naspram bine, ono energično žensko povika, Sklanjaj, to je samo za "Pink". Autobusi su još dolazili, u sklanjanje autobusa se uključi i Šef protokola Vlade, skloniše sve autobuse iz vidokruga. [...]

Preko mikrofona dadoše komandu, Svako po dva metra nazad, na levu i desnu stranu se raširite, oslobodite traku koja treba da se preseče, nemojte se nabijati... Samo što prošlo osam sati, sve beše postavljeno, začu se žamor, od usta do usta prođe uputstvo, Svi smo mi meštani, nekolicina otvori fascikle i upisa dnevnu zapovest, Svi smo mi meštani.

Neljudsko igranje ljudskim životima

Pre 14 godina, 23 osobe sa intelektualnim teškoćama dobile su priliku da zajedničkim životom pomognu jedni drugima; iz Doma za decu i omladinu ometenu u mentalnom razvoju u Sremčici preselili su se u pet stanova u Beogradu. Nakon što su izgradili svoje živote, postali svesni da mogu da žive van institucije, prevazišli strah, nakon što su ispoljene predrasude društva počele ozbiljno da se krune, većina njih je ovih dana morala da se vrati u domove. Na pitanje – da li je moguće da nije bilo načina da se to spreči – upućeno nadležnom Ministarstvu, kao i Gradskom sekretarijatu za socijalnu zaštitu, odgovor nismo dobili

U ponedeljak, 18. juna skoro je neopaženo prošlo saopštenje ovdašnje Asocijacije za promovisanje inkluzije (API Srbije) da se posle 14 godina prekida pružanje usluge stanovanja uz podršku za osobe sa intelektualnim invaliditetom. Ovo, u stvari, znači da je osamnaestoro ljudi koji rade, treniraju, slikaju, imaju hobije i uživaju u njima, prijatelje, jednom rečju izgrađen život, do kojeg su došli hrabro se rveći sa više teškoća nego što možemo i da zamislimo, preko noći vraćeno u domove. Ili, gde je takva mogućnost postojala, u svoje porodice.

Da li je moguće da država, da Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja (MRZS), grad Beograd i njegov Sekretarijat za socijalnu zaštitu, nisu mogli da pronađu ijedno rešenje da do ovoga ne dođe? I kako to da se sve događa u sablasnoj tišini?

Pošto su evropske preporuke i zahtevi da se što više osoba sa invaliditetom uključi u društvo i bude van institucija, moramo li neljudski da čekamo primenu evropskih standarda, da nam se takorećі naredi, da bismo delovali u korist onih kojima je to potrebno?

STANOVANJE BEZ PODRŠKE

U pokušaju da razgovaramo sa predsednikom API Srbije Draganom Lukićem, rečeno nam je da je, uprkos silnom trudu, projekat, nažalost, gotov i da su sve što su imali već kazali u saopštenju. Naime, tamo stoji da je razlog prekidanja finansijski, kao i da potrebe, stavovi i mišljenja onih koji su bili uključeni, kako korisnika tako i pružaoca usluga, nisu ni uzeti u razmatranje.

"Pokazalo se da su razvoj socijalnih usluga u zajednici, kao i težnja ka humanijim uslovima življenja osoba sa invaliditetom, samo deklarativni stavovi države (...) Najveću zahvalnost i sve čestitke pripadaju samim mladim osobama sa invaliditetom, korisnicima usluge Stanovanje uz podršku. Oni su hrabro iskoračili iz sigurnosti institucije sistema i zajedno sa timom API Srbije krenuli u neizvesnost, ali sa velikom nadom i očekivanjima u bolji život. Uložili su puno napora i truda, razvili niz svojih kompetencija i pokazali da je život u otvorenoj sredini ne samo njihovo pravo, već njihov izbor koji nema alternativu, kome će i nadalje težiti."

Na pitanje koje je "Vreme" uputilo nadležnom ministarstvu – zašto je do toga došlo, ko je odgovoran, postoje li nekakvi planovi da se korisnici vrate u stanove odnosno da li se traži rešenje baš za ove ljude, nismo dobili nikakav odgovor, i pored šest dana čekanja da nam saopšte makar nešto. Poziv upućen gradskom Sekretarijatu za socijalnu zaštitu završio se isto – tišinom.

Kako smo uspeli da saznamo, Grad Beograd jeste dao stanove na korišćenje i time je njihovo bavljenje svojim sugrađanima prestalo. Novac deset korisnika, koji su stanovnici prestonice, preusmeravan je Domu u Sremčici koji se vodi kao odgovoran za njih, iako oni tamo nisu boravili duže od decenije. Od pokušaja da, jednostavno rečeno, novac prati korisnike te dođe do onih koji im pomažu u stanovanju uz podršku, do pružaoca usluga, stručnog tima, domaćica, nije bilo ništa. I takva *konstrukcija* se, naravno, raspala.

Stanovi sada stoje prazni.

Osvajanje vrhova

U Novom Sadu još uvek postoji usluga stanovanja sa podrškom koje se odvija uz podršku lokalne samouprave. Kada je 2004. godine otvoreno stanovanje uz podršku Doma Veternik, u kuću su smešteni korisnici Doma koji su u to vreme pohađali školu "Milan Petrović" i bili su na putu deinstitucionalizacije. Dva korisnika su danas potpuno samostalna: "Jedan je podstanar i sam se izdržava. Nakon završene OŠ "Milan Petrović", u saradnji sa gradskom upravom za obrazovanje, omogućili smo mu besplatno dalje školovanje u srednjoj školi kulinarskog smera. Zadovoljan je, radi u restoranu. Drugi trenutno živi u stanu koji mu je obezbedio Centar za socijalni rad, zaposlen je, a uz to privodi kraju Srednju građevinsku školu, smer za domara. Nije mu lako jer radi, uveče uči, ali uspeva..." "Vreme" je takođe već pisalo o Danijeli Jovanović, prvoj ženi sa invaliditetom koja je osvojila najviši vrh Evrope Elbrus, trenira biciklizam, plivanje, tekvondo, gde je svetska prvakinja, osvaja medalju za medaljom, svakodnevne treninge ne propušta, a uz to i radi.

KRAJ PROJEKTA: Prazan stan za osobe sa intelektualnim teškoćama

U Novom Sadu i još nekim gradovima u Srbiji postoji usluga stanovanja sa podrškom. Po zakonu, osobe sa invaliditetom imaju mogućnost da žive u zajednici, ali je osnivanje i funkcionisanje sistema podrške u rukama lokalnih vlasti. Da bi se došlo do neophodnih finansija za primenu programa, lokalna zajednica mora da se prijavi preko javnih nabavki i zatraži sredstva. To u Beogradu nije urađeno.

Ministarstvo je davnih dana obećalo više od stotinu stanova za ljude sa invaliditetom. Čak i to je opet veoma mali broj u odnosu na celokupnu populaciju koja živi po različitim ustanovama. Šta je sa svima njima koji bi mogli da žive kvalitetnije, zbrinuti do kraja života, samostalni, sa osećajem samopoštovanja koji nam je svima potreban?

PRVI SUSRET SA REALNIM SVETOM

"Nakon informacije o ukidanju stanovanja uz podršku, ne znam šta im još možemo ponuditi", kaže psihološkinja Dražena Erdeljan, zaposlena u Domu za decu i omladinu ometenu u razvoju Veternik, nastavljajući da hraniteljstvo jeste dobra opcija (naravno kada je reč o maloletnima), ali da uz to naša država ima još samo ustanove, pojedine dnevne boravke koje finansira lokalna zajednica, te uslugu "predah", gde je roditeljima omogućeno da smeste dete u objekte škole "Milan Petrović" u trajanju do 30 dana.

Govoreći o značaju stanovanja sa podrškom, Dražena Erdeljan ističe kako je to prvi susret osoba sa intelektualnim invaliditetom sa onim što bismo nazvali stvarnim životom – okruženjem, komšijama, zajednicom; prvi put moraju da poštuju kućni red, žive jedan porodični život poput onoga koji većina nas poznaje, a za njih je ogromna razlika u odnosu na život u ustanovi.

"Društvo ima barijere u odnosu na osobe sa intelektualnim teškoćama i ne smatra ih ravnopravnim. Predrasude su i dalje jake, ali ih nećemo ukloniti ukoliko ne omogućimo osobama sa intelektualnim teškoćama da žive sa svojim komšijama, da upoznaju jedni druge. Predrasude se ne uklanjaju tako što zatvorimo i zaključamo ljude", kaže D. Erdeljan.

Sagovornica "Vremena" naglašava i da, kada govorimo o napuštanju institucija, stanovanje uz podršku može biti neophodan prelazni korak ka osamostaljenju jer ne može se očekivati da se posle godina i godina provedenih u domovima, neko može samo "baciti" u realni svet.

Kada je reč o poslednjem slučaju, kada su ljudi vraćeni u domove, ona to opisuje kao veliki korak unazad kako u psihološkom, tako i u socijalnom smislu. Neki od njih nalaze se u Domu Veternik, gde žive donekle samostalno, ali svakako ne onako kako su živeli u stanovanju uz podršku. "Osnažili smo ih, osvestili ih da to mogu, a onda smo im rekli da nemamo finansijske mogućnosti. Degradirali smo ih da ponovo zavise od drugih, a oni znaju da to ne moraju", kaže Erdeljanova i dodaje da su oni to jako teško prihvatili i da bi možda bolja varijanta bila da izađu iz ustanove, ali bi to onda značilo da budu potpuno finansijski nezavisni, što je veoma teško. "Oni i dalje pokušavaju, razmišljaju, informišu se kako bi mogli ponovo da žive na način na koji su živeli do juče."

UMESTO JARBOLA I FONTANA...

Kada čovek šeta nekom zapadnoevropskom zemljom, za tren može da pomisli kako je tamo više ljudi sa invaliditetom. Sreće ih na ulici, u prodavnici, kafeima. Ali nije ih više, nego žive drugačije nego u Srbiji, jednostavno nisu zatvoreni i žive kao i drugi. Jer su u stanju da takav život vode, a država im je to i omogućila.

Član dva Zakona o zabrani diskriminacije osoba sa invaliditetom kaže da su njegova glavna načela, između ostalog, poštovanja ljudskih prava i dostojanstva osoba sa invaliditetom, uključenost osoba sa invaliditetom u sve sfere društvenog života na ravnopravnoj osnovi, uključenost osoba sa invaliditetom u sve procese u kojima se odlučuje o njihovim pravima i obavezama... U ljudska prava spada i pravo na slobodu.

A kada je već reč o dokumentima, na sajtu API Srbije ima tekst o stanovanju u zajednici uz podršku za osobe sa intelektualnim teškoćama, u izdanju Društva za pomoć osobama sa Daunovim sindromom Srbije gde piše: "Trudili smo se da svim korisnicima obezbedimo punu dostupnost informacija vezanih za njihovu socijalnu sigurnost. Posebna pažnja posvećena je prevazilaženju anksioznosti i strahova vezanih za neizvesnu budućnost aktuelnog načina življenja, kao i strepnju od povratka u instituciju."

U tome su, izgleda, i uspeli, strah je bio prevaziđen, uobičajene predrasude društva počele su ozbiljno da se krune, a onda su ih vratili u te institucije. Oni su tokom svih ovih godina postali sportisti, komšije, prijatelji, radnici, građani i prestali da budu viđeni i da doživljavaju sebe samo kao invalide. Ljudi su istrgnuti iz onoga što im je godinama bila kuća, što su sticali i gradili, na način nedostajan ljudskog bića.

Nimalo cinizma nema u predlogu da umesto gradnje jarbola od 400 miliona dinara, 54 fontane, jelki i lampiona, gradska vlast porazmisli o ljudima kojima može i mora da pomogne. ¶

JELENA JORGAČEVIĆ

Članak je objavljen u okviru projekta "Država i solidarnost – Pogled uprt u evropsko pravo" koji finansira Evropska unija (preko Delegacije EU u Srbiji) kroz medijski program. Objavljivanje ovog članka omogućeno je uz finansijsku pomoć Evropske unije. Sadržaj članka odgovornost je isključivo nedeljnika "Vreme" i ni na koji način ne odražava stavove i mišljenja Evropske unije.

Pomoć osetljivima

U Novom Sadu je otvorena prva medicinska soba za pomoć osobama sa autizmom, a najavljeno je otvaranje još četiri sobe u Srbiji

USKORO JOŠ ČETIRI:
Sobe za osobe sa autizmom

Prema oceni Evropskog parlamenta i Ujedinjenih nacija, osobe sa autizmom su jedna od socijalno najisključivanijih grupa ljudi. Osobe sa autizmom nisu mentalno bolesne, nisu nevaspitane sa problematičnim ponašanjem, nisu postali takvi zbog „hladnih roditelja" koji nisu dovoljno obraćali pažnju na njih kad su bili mali, a svakako nisu za to krive vakcine, što je naučno dokazano. Tačno je da su osobe sa autizmom emotivne, da žele komunikaciju, da mogu da se obrazuju i rade.

Najnoviji vid podrške koju sprovodi Savez udruženja Srbije za pomoć osobama sa autizmom, a finansira kompanija Vip mobile, jesu medicinske sobe. Krajem juna, u Novom Sadu otvorena je prva medicinska soba sa ciljem da se osobama sa autizmom približe realne situacije poput pregleda i intervencija kod lekara, koje kod njih predstavljaju jedan od najvećih izazova i izvora anksioznosti. Ova soba, u Kopernikovoj ulici 52, prva je od pet planiranih u Srbiji u okviru projekta Saveza udruženja Srbije za pomoć osobama sa autizmom i kompanije Vip mobile.

DRUŠTVENO ODGOVORNI

Projekat je započeo na inicijativu mobilnog operatera. „Krajem 2017. godine kontaktirali su sa nama iz kompanije Vip mobile i objasnili da su nas izabrali za korisnika njihove novogodišnje donatorske akcije koju godinama sprovode sa svojim korisnicima", objašnjava Vesna Petrović, predsednica UO Saveza udruženja Srbije za pomoć osobama sa autizmom. „Već iz same inicijative jasno je da se radi o društveno odgovornoj kompaniji koja je aktivno uključena u dešavanja sredine u kojoj posluje i pomaže i podržava projekte koji doprinose poboljšanju uslova života osetljivih grupacija stanovništva. Tokom par susreta dogovorili smo se koji su to projekti koje možemo realizovati na teritoriji čitave Srbije, a koji mogu značajno pomoći osobama sa autizmom i njihovim porodicama. U pitanju su tri potpuno inovativna pristupa: onlajn savetovalište sa osobe sa autizmom, njihove porodice i stručnjake koji rade u oblasti autizma, medicinske sobe i radni centar za osobe sa autizmom."

Onlajn savetovalište otvoreno je 2. aprila, na Svetski dan osoba sa autizmom, sa idejom da tim stručnjaka različitih profila sa kojima Savez godinama uspešno sarađuje putem onlajn video sesija pomaže osobama sa autizmom i njihovim roditeljima pri rešavanju određenih problema ili izazovnih situacija. Najveći broj dijagnostičkih centara i servisa podrške za osobe sa autizmom lociran je u Beogradu. Mnoge od njih porodice širom Srbije ili ne mogu finansijski da priušte ukoliko su u pitanju privatni programi ili su vremenski izuzetno ograničeni i nedovoljni za napredak i redovno praćenje stanja ukoliko se pružaju u okviru sistema. „Na sajtu savetovališta *www.savetovaliste.autizam.org.rs* postoje opis servisa, kratke biografije stručnjaka i za koju oblast im se porodice mogu obratiti i alat za zakazivanje video konsultacija. Alat funkcioniše tako što bi se, u zavisnosti od oblasti iz koje je potrebna pomoć, izabrao stručnjak, a zatim datum i vreme sesije. Već nakon tri meseca vidi se opravdanost postojanja Savetovališta, jer smo uočili da skoro petina poseta sajtu dolazi izvan Srbije: zemalja regiona, ali i Gruzije, Kine i Perua! Tada smo shvatili da je ovaj servis dragocen ne samo ljudima koji žive u Srbiji, nego i ljudima koji su svoj život nastavili van nje", kaže predsednica UO.

„Posle digitalnog savetovališta za podršku porodicama osoba sa autizmom, projekat je dobio još jednu primenu u vidu medicinskih soba, a na osnovu potreba korisnika koje Savez autizam Srbija pažljivo osluškuje. Odgovornost prema zajednici je nešto na šta nijedna kompanija ne sme da zaboravi i zadovoljstvo nam je što smo zajedno sa korisnicima tokom novogodišnjih praznika prikupili sredstva da pomognemo važnom delu naše zajednice," poručuje Una Stanimirović, vođa projekta u kompaniji Vip.

MEDICINSKE SOBE

Projekat medicinskih soba kod nas nastao je po ugledu na autorski projekat udruženja roditelja Autismo Burgos iz Španije. Ovo udruženje je dugogodiš-

nji saradnik Saveza i partner na nekim EU projektima. „U okviru jednog takvog projekta posetili smo ih i imali prilike da se upoznamo sa svim servisima čiji su autori i koje vode u svom gradu. Medicinska soba nas je apsolutno oduševila. Ona je naizgled jednostavno rešenje koje je veoma moćan alat u senzitizaciji i privikavanju osoba sa autizmom na medicinske preglede i eventualne intervencije. U mnogim okolnostima koje su nama intuitivne, osobama sa autizmom potrebna je dodatna podrška i pomoć u učenju savladavanja određenih ponašanja i uspešnom prevazilaženju situacija. Medicinski pregledi i intervencije, bilo preventivni ili neophodni pri lečenju, predstavljaju jedan od najvećih izazova i izvora anksioznosti kod osoba sa autizmom – zbog neprilagođene komunikacije, nepoznate okoline, ljudi, procedura i radnji, bez dodatnog vremena za senzibilizaciju pacijenta, ponekad i nedovoljne edukovanosti lekara. Medicinska soba predstavlja model za približavanje medicinskih situacija iz pravog života: pregledi kod lekara, laboratorijske analize, priprema za hirurške i stomatološke intervencije... Kroz edukaciju i aktivnosti koje se sprovode u medicinskoj sobi, kod osobe sa autizmom poboljšavaju se socijalne i komunikacione veštine, smanjuju se stres i anksioznost, povećava se uspeh i stepen samostalnosti u realizaciji medicinskih intervencija", reči su Vesne Petrović.

Autizam nije retka pojava

Autizam je složeni razvojni poremećaj koji se obično javlja tokom prve tri godine života.

Mnogi stručnjaci veruju da ovaj problem nije izazvan jednim uzrokom. Postoje ozbiljni pokazatelji da autizam nastaje kao posledica različitih faktora koji utiču na razvoj mozga, njegovu strukturu i funkcionisanje. Ispoljava se kroz probleme u čulnom opažanju, govoru, mišljenju i razumevanju socijalnih situacija. Zbog toga se ponašanje i odnos sa spoljašnjim svetom razvija drugačije.

Uprkos početnim verovanjima u suprotno, autizam nije retka pojava. Poznato je da, ukoliko se podrazumeva ceo spektar autističnih poremećaja, poremećaj može uticati na skoro 6 od 1000 osoba. Autizam može da se desi u svakoj porodici, bez obzira na rasnu, nacionalnu i etničku pripadnost, socijalni i ekonomski status, i četvorostruko je učestaliji kod dečaka nego kod devojčica. Rana dijagnostika, tretman i uključivanje u obrazovni proces ključni su za decu sa autizmom. Tako im se može pomoći da razviju svoje socijalne i komunikacione veštine, postanu samostalniji i vode ispunjeniji i produktivniji život.

Edukacija se obavlja u prostoriji koja je opremljena medicinskom opremom i instrumentima tako da liči na ordinaciju za pregled. Aktivnosti senzibilizacije se obavljaju kao individualni rad sa korisnicima: upoznavanje sa ordinacijom, demonstracione vežbe, bonton u lekarskoj ordinaciji, korišćenje panoa i edukativnih štampanih vizuelnih uputstava sa simbolima. U procesu pored osobe sa autizmom i članova porodice učestvuju i dva volontera: specijalni edukator i medicinski radnik. Prema rečima naše sagovornice, stvara se kolaborativna situacija međusobnog edukovanja učesnika – specijalni edukator edukovaće medicinskog radnika o autizmu i specifičnostima ovog poremećaja u odnosu na različita medicinska stanja, medicinski radnik demonstriraće specijalnom edukatoru i porodici neke jednostavne tehnike i strategije koje se mogu sprovoditi i van medicinske sobe, a u cilju senzibilizacije pacijenta (npr. u kućnom okruženju, školi, dnevnom boravku). „Svakako, najveći 'pobednici' jesu osobe sa autizmom i članovi njihovih porodica koji će dobiti stručnu i dugoročnu pomoć i pripremu za situacije koje već same po sebi nose dovoljno stresa. Sve ovo realizovaće se uz pomoć edukativnih materijala – različitih vizuelnih priručnika za medicinsko okruženje namenjenih porodicama i stručnjacima, a kreiranih namenski za ovaj projekat. Za sada, medicinska soba je otvorena u Novom Sadu, a do kraja godine u planu je otvaranje još 4 medicinske sobe – dve u Beogradu i po jedna u Nišu i Kragujevcu."

Medicinski pregledi i intervencije, bilo preventivni ili neophodni pri lečenju, predstavljaju jedan od najvećih izazova i izvora anksioznosti kod osoba sa autizmom

DA LI JE TO DOVOLJNO

Savez je kreirao i program za medicinsko osoblje u domovima zdravlja, dispanzerima, hitnim službama i bolnicama. Ovaj program obuhvatiće akreditovanu obuku, edukacije u gradovima širom Srbije i vodiče za ponašanje u zdravstvenim ustanovama za osobe sa autizmom i biće namenjen kako radnicima koji već rade u ustanovama zdravstvene zaštite, tako i budućim zdravstvenim radnicima učenicima srednjih medicinskih škola i studentima medicine.

No, sve to nije dovoljno, budući da osobe sa autizmom, nažalost, nemaju pristup svim vrstama pomoći i podrške koje su im potrebne. Nedostatak podrške se posebno vidi u manjim mestima u Srbiji, gde ne postoje ni centri za dijagnostiku i ranu intervenciju, osnovne usluge socijalne zaštite, pristup inkluzivnom obrazovanju, a jedan od istaknutih problema je što usluge ne prate odrastanje osoba sa autizmom. Ne postoji usluga stanovanja uz podršku, koja je trajni vid usluge nakon nestanka biološke porodice. Veliki problem je i zdravstvena zaštita, jer su lekari uglavnom needukovani, a osobama sa autizmom je potreban malo drugačiji pristup nego pripadnicima tipične populacije.

„Na osnovu komunikacije sa roditeljima, mišljenja smo da inkluzija nije sasvim zaživela iako smo od početka donošenja zakona bili za ovaj način obrazovanja. Situacija sa inkluzivnim obrazovanjem je u praksi vrlo kompleksna, za sve učesnike procesa, i zahteva timski rad između Ministarstva obrazovanja i škola, ali i škole i porodice", smatra predsednica UO Saveza udruženja Srbije za pomoć osobama sa autizmom. ¶

BILJANA VASIĆ

ČEKAONICA PRVOG RAZREDA: Maketa i prašina
Fotografije: R. Čoban

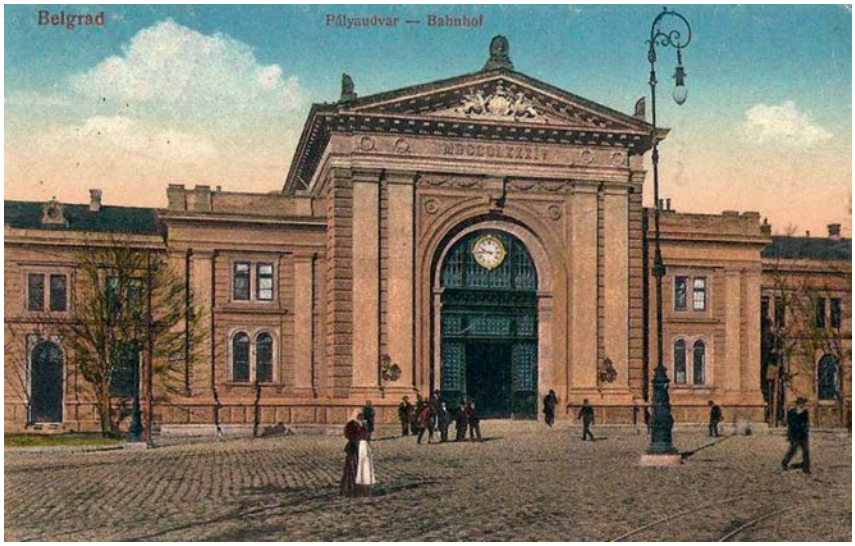
Kako nisam uhvatio poslednji voz

O železničkim stanicama u Baču, Novom Sadu, Sremskim Karlovcima, Petrovaradinu i Beogradu, o tome kako bi Srbija mogla da izgleda da nismo dopustili potpunu devastaciju železničke infrastrukture i kakve sve to ima veze sa velikim Dženeral motors korupcionaškim skandalom u SAD pre 60 godina

Bač u kojem sam rođen, nekada je imao prugu. I Železničku stanicu, koju je sazidala Austrougarska. U toj žutoj građevini, sa istom, kasnije "obrisanom" fasadnom plastikom kao sve stanice u Habsburškoj monarhiji izgrađene krajem 19. i početkom 20. veka – od Lavova do Južnog Tirola, živeo je moj drug iz osnovne škole Saša Milenković čiji je otac bio otpravnik vozova. Tom prugom, šinobusom su nam dolazili u goste rođaci iz Sombora. Onda je početkom devedesetih, ne znam tačno kad, negde u isto vreme kada je zatvoren i bioskop u Baču, pruga zatvorena a na Železničku stanicu je stavljen katanac.

Stari Novosađani su mi pričali da je sličan sentiment kakav ovih dana vlada u Beogradu, bio prisutan i u vojvođanskoj prestonici kada je 1961. Železnička stanica sa naselja Grbavica preseljena na današnju lokaciju, koja je, za razliku od nove beogradske, smeštena uz Autobusku stanicu i širokim Bulevarom oslobođenja dobro povezana sa ostatkom grada. Od 1883, kada je pruga postavljena, voz je u Novi Sad ulazio kroz tunel prokopan u steni Petrovaradinske tvrđave. Tunel je i danas u izvrsnom stanju, ulazio sam nedavno, mada je potpuno neiskorišćen a mogao bi, na primer, da posluži kao sjajan nov izložbeni prostor uoči Evropske prestonice kulture 2021. Posle tunela, voz je izbijao pravo na Most Franje Josifa i putnici tog doba govorili su kako je bio sjajan prizor kada bi iz mraka tunela kroz prozor vagona ugledali svetlo i Novi Sad sa tornjevima svojih sedam bogomolja sa desne strane. Godine 1944. most je poslednji put srušen i to od strane nemačkih trupa koje su se povlačile iz grada. Kažu da su poslednji pred dolazak partizana kroz Novi Sad na crnim konjima projahali Čerkezi, saveznici okupatorske vojske.

Posle toga, pruga je posle tunela skre-

NEKADA POKRETAČ RAZVOJA: Beogradska glavna železnička stanica na razglednici

tala desno i Varadinskim mostom (srušen 1. aprila 1999) prelazila na bačku stranu. Tih 17 godina pruga je prolazila kroz Štrosmajerovu ulicu u Podgrađu Petrovaradinske tvrđave a točkovi vagona bili su u nivou prozora na prvom spratu baroknih zgrada iz 18. veka, što je njihovim stanarima moralo davati poseban ugođaj.

TUCINDANSKA TRAGEDIJA I OVOVEKOVNA FARSA

Inženjer Predrag Đuranović za sajt KCNS piše: "Kroz novosadsku stanicu svakodnevno je prolazilo na stotine ljudi, desetine vozova, a ambijent stanice je skrojen prema potrebama čoveka. U njoj je bilo živo i danju i noću, kako radnim danima, tako i vikendom, a naročito praznicima, tu su se dočekivale i nove godine. Prve jutarnje novine, svež hleb, sve je to bilo dostupno na železničkoj stanici. Pored svega, stanica je bila poznata po organizovanosti i čistoći. Novosadska železnička stanica je bila stecište čuvenog istorijskog događaja – Tucidanske tragedije. Naime, na Tucidan 4. januara 1890. godine, Jaša Tomić je na prepunoj železničkoj stanici ubio Mišu Dimitrijevića." U periodu između dva rata dolazi do ekspanzije saobraćaja na novosadskoj železničkoj stanici, a "Delbačka" od 19. 7. 1925. godine piše: "...Sa novosadske stanice dnevno polazi 60 vozova, a isti broj i stiže. Prema Subotici polazi i stiže 17 vozova, za Beograd 22, za Bečej 6, za Titel 4, za Sombor 8, za Palanku 2 i za Parage 2 voza. Prema tome dnevni promet vozova na novosadskoj stanici penje se na 200..."

Od 1961. do danas, uz par meseci prekida zbog srušenog Žeželjevog mosta, pruga u grad ulazi na istom mestu i samo se najstariji Novosađani sećaju stare železničke stanice koja se nalazila na mestu današnje Limanske pošte i sa koje su putnike u grad vozili tramvaji i fijakeri. Svima je, međutim, u živom sećanju farsični pokušaj premeštanja Autobuske stanice u Novom Sadu od pre desetak godina koji se završio neslavno – odustajanjem od već izgrađene nove zgrade i velikim brojem sudskih sporova između Grada Novog Sada i investitora nove stanice.

Moje prvo sećanje na Glavnu železničku stanicu u Beogradu vezujem za te iste rane devedesete, kada sam kao mlad novinar vozom dolazio iz Novog Sada i sa te stanice, provlačeći se između dilera i šibicara, penjao se Balkanskom ka Terazijama ili pak hvatao tramvaj do zgrade BIGZ-a gde se u to vreme nalazila redakcija magazina "Duga". BIGZ danas takođe više ne postoji. Onda su s vremenom autobusi postali brži od vozova pa smo u Beograd išli autobusima, kasnije kolima...

NEMA LUTANJA: Reklama za nepostojeću banku

SREBRNI BUDAK I PLAVI VOZ

Posle mnogo vremena, ponovo sam ušao u Glavnu železničku stanicu u Beogradu 16. marta ove godine, kada smo u Titovom Plavom vozu organizovali promociju turističkog magazina "Hello! Travel: Vojvodina". Putnici su se skupili u novootvorenom restoranu "Stanica 1884" u samoj zgradi stanice, na peronu 1. ukrcali se u Plavi voz i krenuli put Sremskih Karlovaca. Igor Mirović, predsednik Pokrajinske vlade, ambasadori SAD, Izraela, Norveške, Hrvatske, Crne Gore, Slovenije, Indonezije, Albanije, zamenici ambasadora Rusije, Francuske, Nemačke i još dvadesetak drugih diplomata, predstavnici medija, poznate ličnosti... Za tu priliku u vozu smo organizovali izložbu slika "Tito u Plavom vozu i na brodu Galeb" koja je strancima ali i mlađim generacijama naših kolega predstavila ko su sve, u vreme dobrih železnica i uređene države, bili gosti prvog čoveka SFRJ u ova dva prevozna sredstva – od cara Hajla Selasija, Sofije Loren do kraljice Elizabete II. »

ZATVORENA POČETKOM DEVEDESETIH: Železnička stanica Bač

Izvršio sam "inspekciju" Plavog voza par nedelja ranije i uverio se da je u dobrom stanju, međutim, u stanje srpskih železnica nisam mogao da se kladim. Događaj u "obejktu koji se kreće" sa tridesetak ambasadora I premijerom Vojvodine, na pruzi sa ne baš dobrom reputacijom, nije bio rutina čak ni za nas koji organizujemo pedesetak različitih dešavanja godišnje. Izvirivao sam svako malo u mrak Srema da vidim dokle smo stigli. Naša "inspekcija" zgrade Železničke stanice u Sremskim Karlovcima par dana ranije, uslovila je odluku da se voz zaustavi par metara pre i da zvanice pređu preko pruge i izbegnu ulazak u samu zgradu stanice, čija unutrašnjost izgleda kao mesto na kojem bi Eli Rot poželeo da snima "Hostel 4".

Železnička infrastruktura Srbije – tačno 137 godina nakon što je kralj Milan Obrenović 3. jula 1881. srebrnim budakom započeo radove na pruzi Beograd–Niš (otvorenoj 1884) – danas je u katastrofalnom stanju. U SAD je dugo bio aktuelan skandal vezan za optužbe da je Dženeral motors od sredine tridesetih do pedesetih godina 20. veka podmićivao gradonačelnike i guvernere širom zemlje "ohrabrujući" ih da vade tramvajske pruge kao "zastarelu tehnologiju" kako bi se što više prodavali GM-ovi automobili i autobusi. Tako su mnogi gradovi u kojima se do tada živelo evropskim načinom života (tramvaji, pešačke zone, parkovi) postali otuđena mesta u kojima ljudi sve obavljaju u svojim automobilima – idu na posao, uzimaju brzu hranu u Mekdrajvu, toče gorivo i vraćaju se kući.

SAN O BRZIM PRUGAMA

Možda ćemo jednom saznati ko je podmićivao političare u Srbiji proteklih 30 godina pa su dopustili ovakvo devastiranje železničke infrastrukture – pruga, staničnih zgrada, ranžirnih stanica i drugih objekata. Ili je jednostavno samo reč o endemskom nemaru. Zamislite Srbiju sa dobrim železnicama. Čovek koji živi u Požarevcu, seda u voz i dolazi svaki dan na posao u Beograd. Ugodna vožnja vozom od 30 minuta u jednom smeru, dovoljna da se pročitaju novine ili pregledaju mejlovi. Živi u Požarevcu, u svojoj porodičnoj kući, u gradu gde su troškovi života niski, a radi u prestonici u kojoj su plate visoke i izbor zaposlenja mnogo veći. Iz cele Srbije dobrim železnicama za pola sata bi se stizalo u jedan od velikih industrijskih ili administrativnih centara (Beograd, Niš, Novi Sad, Kragujevac), provincija se ne bi praznila i ne bi svakom srednjoškolcu u unutrašnjosti bio san preseljenje u Novi Sad ili Beograd, kao prva stepenica na potpunom odlasku iz zemlje.

Vest da 1. jula ove godine prestaje da radi Glavna železnička stanica u Beogradu inspirisala me je da par dana ranije sa kolegom Zlatkom odem na poslednju vožnju vozom iz ove stanice za Novi Sad. Desetak dana pre toga, uz pesmu "A sad adio" sa razglasa, ispraćen je poslednji voz za Bar. Vozovi za Crnu Goru danas polaze iz Stanice Topčider, koja izgleda kao mala seoska stanica negde u unutrašnjosti Mađarske, sa čekaonicom koja nema klupe i stolice.

Odlučili smo da svoj poslednji odlazak vozom za Novi Sad proslavimo ručkom u "Stanici 1884". Nas četvorica sedeli smo sami, u potpuno praznom restoranu sa modernim enterijerom i odličnom kuhinjom. Neko je rekao: "Vaš voz polazi za minut", platili smo račun i Zlatko i ja smo bukvalno uletili u voz na peronu broj 3. koji je par sekundi kasnije, tačno u tri sata po podne, krenuo ka Novom Sadu.

ZEMLJA JE PROPALA, LJUDI SE JOŠ DRŽE

Smestili smo se u prvu klasu koja broji samo 12 sedišta. Pored nas dvojice u prvoj klasi bila su i trojica radnika nekadašnje Železnice Srbije (danas podeljena na nekoliko preduzeća). Pored nas promiču peroni obrasli travom, radnici demontiraju i odnose klupe. Posle 134 godine – stanica broji svoje zadnje dane.

"Vidite ovaj objekat! Moraćemo da ga rušimo o našem trošku! Ustupamo besplatno zemljište vredno par milijardi evra i još moramo da rušimo o svom trošku!", pokazuje nam naš saputnik jedan od manjih staničnih objekata koji će nestati pod bagerima "Beograda na vodi". "Železnica je u ovoj zemlji sistemski uništavana godinama. U Železničkoj stanici u Prijepolju nalazi se šalter privatnog autobuskog prevoznika koji im preotima sve putnike. Voz između Šapca i Rume je tempiran tačno na tri sata da radnici iz lokalnih fabrika ne bi mogli da stignu na njega kako bi se okoristio privatni autobuski prevoznik u vlasništvu jednog narodnog poslanika...", nastavlja svoju priču. Iz voza u Stanici Zemun Polje izlazi prodavac kikirikija i drugih "zanimacija". "Radi čovek već 30 godina, ne možemo da ga izbacimo!" Na displeju se najavljuju naredne stanice – samo na ćirilici. Petorica Slovenaca koji su u susednom vagonu sa svojim biciklima (da, i ta usluga postoji!) možda će uspeti da dešifruju reč "Inđija" na ćirilici, ostali stranci – teško.

U nekom trenutku voz staje i kreće u drugom smeru. "Idemo sad do Golubinaca, tu ćemo stajati deset minuta, zbog popravka pruge!", objašnjava nam drugi. Nižu se stanice Inđija, Beška, Čortanovci, Karlovački Vinogradi, Sremski Karlovci, Petrovaradin i napokon prelazimo novi Žeželjev most i ulazimo u Novi Sad tačno prema redu vožnje – dva sata od trenutka kada smo krenuli iz Beograda.

Sve stanice na putu od Beograda do Novog Sada izgledaju zapušteno, sa oronulim fasadama i natpisima. Nasu-

prot tome, devojka koja radi kao otpravnik vozova na Stanici Beška, obučena u savršeno ispeglanu uniformu, ispratila nas je sa stavom kakav se očekuje na prugama u Austriji ili Švajcarskoj. Sličan utisak odaje i mlada, šarmantna kondukterka koja nam je pregledala karte. Zemlja nam je propala, ali se ljudi još drže.

Izlazimo iz voza na Stanici Novi Sad. Kroz izlog na peronu vidi se izložba fotografija železničkih stanica u Vojvodini, u prostoriju koja bi trebalo da bude Muzej železnice nemoguće je ući ni sa perona ni iz stanice. Susedna prostorija koja je izgleda čekaonica prve klase sa kožnim foteljama na kojima je prst prašine i bizarnom maketom nekog voza iz, recimo, Austrije – takođe je zaključana.

Na ulazu u stanični restoran, koji izgleda potpuno identično kao početkom devedesetih kada smo tamo kao studenti odlazili posle noćnog provoda u obližnjoj diskoteci "Area", smeši se retro reklama za davno nestali brend – "Novosadska banka" (nakon prodaje promenila je ime). Pod sloganom "Nema lutanja" reklama nepostojeće banke obećava puno toga, između ostalog i da "organizuje nagradnu igru" i "nagrađuje novorođenčad". U prizemlju, u frizerskom salonu "Mira" kao izronulom iz "zrelog" socijalizma sedamdesetih gazdarica Mira šiša starijeg gospodina.

KAD GOLUBOVI UTIHNU

U prostranom holu stanice, čija je gradnja završena 1964. prema projektima arhitekata Imrea Farkaša i Milana Matovića, izbrojao sam više golubova nego ljudi pred šalterom. Noću, kažu, ljudi ima više. Beskućnici dolaze da spavaju na suvom. Golubovi se gnezde u holu, perje i sve drugo što golubovi za sobom ostavljaju vidi se na svakom su koraku. Posebno je jeziv napušteni kiosk brendiran nekada davno znakom "koka kole", a nešto kasnije je dobio i nalepnicu "Šešelj". U njemu leži uginuli golub.

Istražujući na internetu podatke o novosadskoj železničkoj stanici, na portalu 021.rs našao sam i ovaj komentar: "Meni se ova stanica pre par godina jako zgadila. Odem na stanicu da sačekam rođaka koji je posle ponoći trebalo da poslednjim vozom stigne iz Beograda. Ulazim na stanicu, a pod sav krvav. Svuda razmazana krv, kao da sam ušao u klanicu. Prvo sam se presekao jer sam odmah pomislio da nekakav psihopata trči okolo i nožem nasumično ubada ljude. A onda sam krajičkom oka skontao lika u uniformi železnice kako vazdušnom puškom ubija golubove po stanici. Oni pogođeni padaju dole na pod pa onako ranjeni i izlomljeni u grču mlate krilima a krv prši na sve strane. Užasan prizor. Sada vidim da su svuda po stanici postavili one metalne ježeve da se golubovi i vrapci ne okupljaju. Ali scena lika sa vazdušarom u železničarskoj uniformi kako tamani golubove je ostala duboko urezana!", napisao je čitalac koji se potpisao kao Evgenije.

Vratimo se na Glavnu železničku stanicu u Beogradu, planetarno poznatu po "ulogama" u čuvenim filmovima *Iz Rusije s ljubavlju* i *Orijent ekspres*. Ako je verovati nadležnima, u njenoj zgradi će jednog dana biti muzej a ispred njega spomenik osnivaču dinastije Nemanjića. "Beograd, Belgrade, Beograd!" reči koje su odjekivale u Bondovim ušima u pomenutom filmu, od sada će se čuti na nekim drugim mestima. ¶

ROBERT ČOBAN

Kvarljivo leto 2018.

Saveti za leto: birajte manju turističku agenciju. Zatim, proverite na sajtu Narodne banke Srbije da li možda postoji agencija sličnog imena, registrovana na istoj adresi kao i vaša izabrana, koja je u blokadi. Ako putujete avionom, budite sigurni da ste na mejl dobili pravu elektronsku kartu, a ne samo rezervaciju

Turistička inspekcija Ministarstva trgovine, turizma i telekomunikacija utvrdila je da je turistička agencija S.A.B. travel Beograd 22. juna otkazala tačno 2250 ugovora. Koliko je putnika oštećeno inspekcija još uvek nije izračunala niti je utvrdila ukupnu vrednost ugovora. Ako je na svakom ugovoru u proseku tri putnika i ako svaki ugovor vredi minimalno 300 evra doći će se do ozbiljne brojke od 6750 putnika kojima S.A.B. travel ukupno duguje vrtoglavih 675.000 evra. Niko ne pamti da se u srpskom turizmu tako nešto ikada dogodilo. Zakonski zastupnik agencije Stevan Bućić se ne krije, naprotiv, pojavio se u medijima, rekao da je u pitanju viša sila, da su mu svi partneri u Grčkoj, od Halkidikija do Krfa, iznenada i istovremeno otkazali ugovoreni smeštaj, da će putnici biti obeštećeni novcem od obavezne polise osiguranja u iznosu od 300.000, a ako ne bude bilo dovoljno, da će im razlika biti nadomeštena prodajom imovine.

U Turističkoj inspekciji ovih dana je velika gužva – još uvek stižu prijave oštećenih putnika. Pomoćnica ministra turizma Vera Božić Trefalt kaže da ništa nije ukazivalo na ovakav početak letnje sezone

KAKO OBEŠTETITI PUTNIKA

U Turističkoj inspekciji ovih dana je velika gužva – još uvek stižu prijave oštećenih putnika. Pomoćnica ministra u sektoru turističke inspekcije Vera Božić Trefalt za "Vreme" kaže da ništa nije ukazivalo na ovakav početak letnje sezone: "Mi smo u maju vršili redovan inspekcijski nadzor nad svim turističkim agencijama, što radimo svake godine pred početak sezone. Tako smo izvršili i nadzor nad agencijom S.A.B. travel Beograd i nismo mogli da osetimo da će tu biti nekih većih problema. Poznato je da ta agencija postoji dugo na tržištu, nismo imali prijava protiv njih. Međutim, pre 22. juna već smo imali problem sa dve grupe naših putnika u Grčkoj čije je putovanje organizovao S.A.B. travel gde smo preko konzula iz Atine pomogli da se putnici vrate u Srbiju. Nama se 22. juna mnogo putnika javilo na dežurni telefon, a istog dana je direktor S.A.B. travela Beograd saopštio da su svi njihovi ugovori za celu sezonu, zaključno sa oktobrom, otkazani. Koliko ja znam, ovakav slučaj se do sada nije desio. Otkazano je 2250 ugovora. Nama je veoma važno da utvrdimo razlog za otkazivanje ugovora. Došlo je do problema u finansijskom poslovanju između S.A.B. travela i njihovih inostranih partnera. Ja ne mogu sada tačno da kažem šta se desilo između njih. Nama je osnovno pitanje kako 100 posto obeštetiti svakog putnika. Obavezna garancija je 300.000 evra, a već je poznato da će se u ovom slučaju ta garancija prevazići. Direktor S.A.B. travela je obećao prodaju svojih određenih pokretnih i nepokretnih stvari kako bi obeštećenje bilo potpuno. Mehanizam takve vrste obeštećenja ne ide lako niti jednostavno."

Turističke agencije mogu da rade kao samostalni organizatori putovanja ili kao posrednici koji prodaju aranžmane drugih agencija, ili i jedno i drugo. Svaki organizator putovanja mora da ima licencu koja, između ostalih uslova, zahteva da se plati polisa osiguranja na osiguranu sumu od 300.000 evra kao garant da će putnici biti obeštećeni ako iz bilo kog razloga agencija ne može da pruži ugovorenu uslugu. Ovaj odnos se zasniva samo između putnika i organizatora putovanja, tako da agencija ne može aktivirati polisu ukoliko je ona sama pretrpela štetu od trećih lica. Posrednici u prodaji turističkih aranžmana, tzv. subagenti, ne podležu ovoj obavezi, već agencije koje su organizatori putovanja kod kojih su rezervisali aranžmane za svoje putnike. Upravo prošle nedelje desila se zloupotreba u subotičkoj agenciji Sun&Sea kada je vlasnik uzeo novac od putnika, rezervisao putovanja kod organizatora Big Blue, a da nije izvršio sva plaćanja prema organizatoru. Trenutno se ne zna gde se nalazi vlasnik Miroslav Despi. Agencija Big Blue je najavila da će pružiti uslugu svim putnicima za koje je Despi izvršio rezervaciju, bez obzira da li im je uplatio novac ili nije. Ovo je slučaj u kom bi Big Blue mogao da aktivira polisu osiguranja, kako bi izbegao dodatne troškove, ali to sigurno neće učiniti jer bi se pokazao kao nesolidan organizator putovanja i automatski bi izgubio licencu na tri godine. Za razliku od njih, Stevan Bućić se odmah pozvao na polisu obaveznog osiguranja.

PODIGNUTA LESTVICA

"Ranije smo svi dobijali ponude od osiguravajućih kuća, pa je svako sam odlučivao kod koga će se osigurati", kaže za Vreme vlasnik male lokalne agencije sa licencom koji je želeo da ostane anoniman i dodaje: "Otprilike kad je lestvica dignuta na 300.000 evra, pojavila se YUTA (Nacionalna asocijacija turističkih agencija) koja je napravila veliki pul agencija i obezbedila uslove osiguranja za sve članice. Postavila se kao neka vrsta osiguravača i posrednika ako agencije imaju

Foto: Marija Janković

neki problem. Većina nas je išla linijom manjeg otpora jer znaš da će YUTA da napravi odijum u javnosti: ako nemaš njihovu garanciju, kao da nemaš nikakvu. Tada moraš svakom putniku pojedinačno da objašnjavaš zašto nemaš tu garanciju. YUTA opstaje sve ove godine, u javnosti se svakodnevno profiliše kao vrhovni autoritet u turizmu, a u suštini je samo esnafsko udruženje sa dobrovoljnim članstvom. Njihov uticaj je veliki, ja to vidim i po putnicima, svi pitaju da li je agencija članica YUTA, niko ne pita da li agencija ima licencu za organizovanje putovanja. Ja, kao mala agencija, organizujem putovanja za hiljadu do dve putnika godišnje i plaćam premiju oko 800 evra godišnje na osiguranu sumu od 300.000. Moja sva putovanja za godinu dana koštaju između 100 i 200 hiljada evra, a velike agencije od novembra ili decembra avansno naplaćuju putovanja i do sezone mogu, kao i S.A.B., verovatno, da inkasiraju preko 500.000 evra. Sada je S.A.B. proglasio insolventnost, YUTA i osiguravajuća kuća neka reše problem sa 300.000 evra i to je slaba tačka sistema zaštite putnika. A šta da radimo ako je od putnika naplaćeno više?"

Pošto je potpuno verovatno da je od putnika naplaćeno više, postavlja se pitanje da li će oni koji prvi prijave potraživanje od osiguravajuće kuće dobiti nazad pun iznos svog aranžmana. „Ne", odlučno kaže Vera Božić Trefalt i objašnjava: "Postoji podzakonski propis koji kaže da ukoliko fond od 300.000 evra ne može da namiri ukupna potraživanja svih putnika, onda će se pojedinačni iznosi za ugovore srazmerno smanjiti. Ovo je prvi slučaj koji će se sprovesti u praksi. Nikada ni kod jednog organizatora putovanja nije aktivirana garancija u ovom iznosu. U zemljama u okruženju obavezna garancija za organizatora ovakvog tipa putovanja je mnogo manja. Prosto se ne pretpostavlja da je moguće da neko otkaže celu sezonu."

Vlasnik male agencije kaže da "u Srbiji ima između 400 i 500 licenciranih agencija. Godišnje 'pukne' jedna ili nijedna. Ja ne sporim da ima agencija koje prevare putnike. To je sramota i nemoralno je, ali to ne ugrožava ljudima egzistenciju, to im upropasti jedno letovanje. To je relativno zanemarljiv iznos štete u odnosu kad, na primer, neki nesolidan investitor prevari građane prilikom prodaje stana, a i to se povremeno dogodi. To više nije jedno upropašteno letovanje, to je upropašten život."

Da li je Stefan Bućić nekome upropastio život saznaćemo ako se istraga koja je protiv njega pokrenuta prošle godine završi. Navodno je Bućić preko drugih privrednih društava počinio zloupotrebe prilikom izgradnje stanova na Voždovcu. Dnevni list „Blic" je 28. juna objavio: "Bućić u nekoliko firmi posluje sa izvesnim Miroslavom Osatovićem sa kojim je uhapšen krajem novembra prošle godine. Naime, oni su kao partneri u firmi S.A.B. Estetik uhapšeni zbog postojanja osnovane sumnje da su izvršili krivično delo prevara u saizvršilaštvu. Kako je tada saopštio MUP, postojala je osnovana sumnja da su oni u periodu od 31. avgusta 2012. godine do tada pribavili protivpravnu imovinsku korist za sebe i svoja privredna društva." Na istoj adresi na kojoj je registrovan S.A.B. travel Be- »

ODJEDNOM JE SVE KRENULO NAOPAKO: Sajt agencije S.A.B. travel

ograd osnovan 24. septembra 2014. za delatnost putničkih agencija i zakonskim zastupnikom Stevanom Bućićem, registrovana je i S.A.B. international osnovana 19. marta 1992. sa delatnošću turoperatora sa zakonskim zastupnikom Miroslavom Osatovićem.

Na sajtu Narodne banke Srbije piše da je S.A.B. international u blokadi od 15. septembra 2016. do danas. Postavlja se pitanje da li je turističkoj inspekciji ovoliko sličnosti sumnjivo. "U S.A.B. travelu Beograd i S.A.B. internationalu nisu isti zakonski zastupnici", kaže Vera Božić Trefalt i dodaje: "Na jednoj adresi može da bude više privrednih subjekata. Mi smo proverili sve tri agencije koje u nazivu imaju S.A.B. i utvrdili smo da nema povezanih lica. Sva tri privredna društva su imala licencu, za S.A.B. international podneli smo predlog za oduzimanje licence, sada smo isto pokrenuli i za S.A.B. travel, a S.A.B. travel service ima licencu, ispunjava uslove i preko njega oni ništa ne rade. To je trenutno stanje. Sve agencije proverili smo u maju u redovnoj kontroli i ništa nije ukazivalo na probleme." U međuvremenu, od 2. jula ove godine, i S.A.B. travel se našao u blokadi.

LETI, LETI KOFER

Još jedna afera vezana za turističke agencije desila se mesec dana pre neviđenog skandala sa S.A.B travelom Beograd. Turistička inspekcija je po prijavama oštećenih putnika počela da ispituje poslovanje čuvene agencije Fly Fly Travel čiji je pravni naslednik Kofer Tours. Obe agencije su osnovane istog dana, 21. aprila 2009, a od 11. aprila ove godine Fly Fly je izbrisan iz evidencije Agencije za privredne registre, a umesto nje upisan Kofer Tours. A šta je ta dvoglava agencija uradila? U suštini, prodavala je rezervacije avionskih karata kao prave koje su građani kupovali preko interneta. Agencija Fly Fly je bila cenjena, dobila je niz poznatih i nepoznatih nagrada, na otvaranju njihovih poslovnica pojavljivali su se bivši gradonačelnik Siniša Mali, ministarka Zorana Mihajlović, predsednik Privredne komore Srbije Marko Čadež i redovno su bili hvaljeni kao primer uspešnog poslovanja. Vesna Božić Trefalt kaže: "Ko bi se nadao da to može da se desi agenciji Fly Fly? To je veliki brend. Mi smo pre 28. maja znali da je Fly Fly u blokadi, ali ako nemate prijave, ne znam šta raditi tu? Kad su stigle prve prijave za avionske karte, mi smo to prosledili kolegama iz tržišne inspekcije i istovremeno smo obavestili MUP i Poresku upravu. Aktivirali smo garancije putovanja za ugovore gde su Fly Fly, odnosno Kofer Tours organizatori putovanja. Međutim, kod ove agencije imamo mnogo slučajeva gde je Fly Fly bio posrednik u ugovaranju putovanja, odnosno prodavao je aranžmane drugih organizatora putovanja, a nekima nije platio. Organizatori putovanja su prema Zakonu o turizmu i direktivama Evropske unije jedini odgovorni prema putnicima. Putnika, a ni nas, ne interesuje odnos između posrednika i organizatora. Taj odnos se ne osigurava preko premije osiguranja.

Agencije kojima je posrednik bio Fly Fly su u velikom problemu. One moraju ili da vrate novac ili da putnicima pruže uslugu. A da li će uspeti da se dogovore sa agencijom Fly Fly ili da se sude, to je njihov problem. Ako bi, slučajno, neka od tih agencija odbila da pruži uslugu mi bismo automatski pokrenuli proceduru za oduzimanje licence." Vlasnik male agencije se čudi kako je Fly Fly uopšte mogao tako dobro da posluje: "Fly Fly je originalno prodavac avio-karata. Zbog velike konkurencije i niskih cena avio-karata u poslednje vreme, marže su veoma male. Na srpskom tržištu treba da se ubiješ od posla da bi zaradio pristojan novac. Provizija za prodaju karata iznosi svega nekoliko stotina dinara, zavisno od cene. Mene su skoro zvali prijatelji koji su u januaru kupili karte do Kefalonije preko agencije Fly Fly za koje se ispostavilo da su nevažeće. Rekao sam im da zovu avio-prevoznika Aegean. Tamo su im rekli da je Fly Fly 26 puta rezervisao karte, pa ih povlačio, pa ponovo rezervisao. A mojim prijateljima na mejl su poslali samo itinere, to jest rezervacije. Kad su otišli na aerodrom rekli su im: 'Žao nam je, ali vaše rezervacije nikada nisu potvrđene ni plaćene.' Već deset dana putnici me pitaju da li će moja agencija da propadne. Na celu branšu je pala mrlja."

Iz svega proizilazi da je za potencijalnog putnika bolje da bira manju agenciju koja nema promet veći od 300.000 evra kako bi bio potpuno siguran da će mu novac biti vraćen ako agencija propadne.

RADOSLAV ĆEBIĆ

DRAGAN ILIĆ

Mali porodični pakao

Željko Mitrović je u šou programu Zadruga publici otkrio na televiziji toplu vodu – disfunkcionalna porodica je najzanimljivija tema na ovim prostorima

Rijaliti programi su u Srbiji prisutni već gotovo 15 godina i da, dragi gledaoci, prvi Big Brother show je emitovan na televiziji B92. Još tada smo naučili da je osnovna fora svakog rijaliti programa – pronalaženje teme, odnosno sadržaja koji će izazvati najveći interes gledalaca. Tu su upravo i „pukli" svi pokušaji da se pelcer rijaliti programa nakalemi na nekakav urbani izraz televizija u Srbiji.

Veoma brzo se pokazalo da su ovakvi programi neverovatno adiktivni i da imaju prirodnu potrebu za metastazom u ostatak TV šeme, pa se, slikovito rečeno, pas koji juri svoj rep pretvara u rep koji juri psa. Detalj postaje celina, menjajući nepovratno imidž televizije. Velika zabluda da će Veliki brat biti pogonsko gorivo za B92, pa će publika nakon Mikija iz Kupinova gledati Insajder, koštala je obraza ovu televiziju. Uzalud se pokušavalo produkcionim elementima popraviti utisak, da se afirmišu i prikažu pripadnici marginalizovanih i diskriminisanih grupa – bizarnost artificijelne realnosti ostaje kao činjenica.

Druga velika zabluda svih pokušaja rijalitija pre Pinka i Hepi televizije bila je pogrešna percepcija naše publike, odnosno sadržaja koji će biti kontroverzan.

Naime, kada kupite prava za emitovanje nekog rijalitija, vi dobijate „bibliju", što je u slučaju Velikog brata niz dramaturških situacija kojima možete menjati atmosferu u programu. Pošto se radi izvorno o socijalno-psihološkom eksperimentu, možete lako podeliti učesnike na kaste, zabraniti cigarete, smanjiti kućni budžet i nizom mera povećati ili smanjiti tenziju, odnosno dinamiku odnosa.

Ukoliko gledanost padne, možete posegnuti za, recimo, seksom, što se u katoličkim sredinama pokazalo kao delotvorna metoda. Željko Mitrović, ali i Marić na Hepiju znali su mnogo bolje da je u Srbiji glavna fora fajt, a ne seks. U prethodnim sezonama konflikt se pokazao kao osnovni motor radnje u rijaliti programima u Srbiji. Međutim, poslednja sezona Zadruge nadmašila je sve prethodne kada je u tu proverenu formulu dodat magični sastojak – preljuba!

Od tog momenta, ljubavni trougao Kija, Luna i Sloba, ili Žena, Ljubavnica i Neverni muž postali su toliko važna tema u Srbiji da je kompletan program televizije Pink podređen ovom rijalitiju čak i posle njegovog zvaničnog završetka. Svi navučeni gledaoci i danas, danima nakon proglašenja pobednice – a ona je, pogađate, prevarena žena, imaju potrebu da se satima uključuju u ad hoc emisije „Narod pita" gde prežvakuju utiske i malograđanski morališu o sudbini ovog bračnog trougla.

Pitanje svih pitanja je – u kojoj meri je ovaj šou režiran, jer se od početka akteri nisu pojavili u prvom planu. Od bizarnosti poput dresiranog majmuna, Velikog šefa ili Drveta mudrosti, zlatne ribice i ostalih gluposti na kraju nije ostalo ništa. Željku Mitroviću treba priznati da je sve svoje „autorske" improvizacije lako odbacivao da bi u celom programu ostala samo suština – on koji uživo jebucka mlađu klaberku/blogerku i ona – bivša žena koja se tu pojavi kao zajebana strana.

Kada se tu ubace kibiceri – ostali učesnici, sa svojim epizodnim jebuckanjima i glasnim svađama, uz roditelje aktera koji postaju antički hor – dobijete amalgam srpske proširene porodice u doba tranzicije.

Počinje opredeljivanje publike i učesnika šou programa, stvara se dinamika i bingo, gledanost je rekordna! Željko Mitrović je u šou programu Zadruga publici otkrio na televiziji toplu vodu – disfunkcionalna porodica je najzanimljivija tema na ovim prostorima. Ideja dostojna Tolstojevog predgovora za Rat i mir. Ponavljam, ovaj mefistofelovski scenario možda od početka i nije bio planiran, ali se ukazao onima koji su se najdublje bavili ljudskim slabostima na ovim prostorima. Neverovatne su razmere popularnosti Zadruge, odnosno potrebe gledalaca da brane „zabranjenu ljubav sa ljubavnicom" ili „svetinju braka". Uz put se desilo da su dve sporedne akterke šou programa praktično legitimno bile u gej vezi, što je u javnosti prošlo bez velikih otpora. Tako je, uz prvi gej karakter u domaćoj sapunici „Istine i laži", napravljen proboj u razbijanju jedne besmislene predrasude.

Ovaj šou je pre nekoliko nedelja u Mađarskoj na festivalu TV formata NATPE dobio drugu nagradu za inventivnost i prvu za kvalitet produkcije, a konkurencija je bila, verujem, žestoka. Siguran sam da smo u sferi bizarnih TV formata zasigurno lideri u regionu, pa će se ova licenca verovatno pojaviti u komšiluku. Neverovatno je, takođe, što je Zadruga na Pinku trajala tokom Svetskog prvenstva u fudbalu u Rusiji, što je na televiziji ozbiljna konkurencija. Možete da birate – borba na fudbalskom terenu ili pozorište u kući, preljuba rijaliti, svako je mogao da pronađe omiljenu zabavu na malom ekranu, uz male adaptacije u satnici programske šeme. Pitam se samo – ako je istina da se identifikujemo sa medijskim sadržajem koji nam je blizak, kakve li se nezamislive drame odigravaju u domovima i porodicama naših dragih gledalaca. Frka, rođaci! ¶

INDIVIDUALNO

Foto: IFTR

Svetski kongres IFTR 2018 u Beogradu najnoviji je primer kako treba osmišljavati i koristiti potencijale kulture i stvaralaštva u promociji države

Hiljadu ljudi iz 54 zemlje biće u Beogradu od 9. do 13. jula zbog Svetskog kongresa Međunarodne federacije za pozorišna istraživanja. Sasvim je sigurno da je svako od njih kolegama, prijateljima, rođacima, komšijama pomenuo da, na primer, sprema predavanje koje će održati u Beogradu, kao što je sigurno i da će, kad se vrate kući, nekom zgodnom prilikom prepričati makar jedan doživljaj iz Beograda. Drugim rečima, Svetski kongres Međunarodne federacije za pozorišna istraživanja, koji se ove godine održava u Beogradu, primer je kulturne diplomatije, kod nas malo prisutne.

U svetu većina država ima svoja odeljenja za kulturnu diplomatiju pri ministarstvima inostranih poslova, a sama ministarstva kulture takođe veoma ozbiljno rade na promovisanju svoje zemlje. Smatra se da u Srbiji na državnom nivou nije razmišljano o kulturi u kontekstu diplomatije još od vremena dok je bila u sastavu Jugoslavije, kad je sredinom pedesetih Ansambl narodnih igara "Kolo" gostovao prvo u zemljama koje će biti članice Pokreta nesvrstanih, a zatim i u SAD, Japanu i Australiji s ciljem da reprezentativnom tradicionalnom igrom i pesmom predstavi malu državu u razvoju. Ova umetnička diplomatija, piše na sajtu "Kola", završila se otopljavanjem odnosa između dva hladnoratovska bloka tokom šezdesetih. Posle "Kola", ulogu mosta između "nas" i "njih" preuzeli su Bitef i Fest. Osmislili su ih Mira Trailović, Jovan Ćirilov i Milutin Čolić, ljudi koji su umeli da osete i definišu šta je potrebno državi i njenom stanovništvu, a država je samo odobrila njihovu inicijativu i delimično je finansijski podržala, pa zato i prisvojila sve zasluge Bitefa i Festa u stvaranju ugleda Srbije u svetu. To isto postižu i Međunarodni sajam knjiga u Beogradu, Bemus, Oktobarski salon i svi ostali festivali i kulturni programi zbog kojih nam dolaze strani autori i umetnici.

Neki naši ambasadori, posebno oni kojima je kultura životno opredeljenje poput Vide Ognjenović, Dragana Velikića, Trive Inđića, radili su na programima koji su kulturna diplomatija iako našim ambasadama to nije u opisu radnog mesta. Kul-

ZA OPŠTE

turno-informacioni centar u Parizu jedini je kulturni centar koji Srbija ima u inostranstvu. Poznat je po ekscesima, a ne po uspesima na polju kulturne diplomatije. Ministar kulture Vladan Vukosavljević najavio je prošlog meseca da će Kulturni centar Srbije u Pekingu najverovatnije biti otvoren u septembru. "Želja je da to bude veoma živo mesto, gde će naši savremeni stvaraoci često odlaziti, gde će se potpisivati ugovori o prevođenju srpske književnosti na kineski i neprestano održavati izložbe, koncerti i susreti pisaca i filmskih stvaralaca", izjavio je tim povodom Vukosavljević. Posle Pekinga, plan je da srpski kulturni centri budu otvoreni u Moskvi, Berlinu, Trstu, Sentandreji ili Budimpešti. Nastojanje da Srbija dobije kulturne centre u svetu zasluga je ministra Vukosavljevića i njegovog tima i predstavlja retku pojavu državne strategije u pravcu kulturne diplomatije.

Najčešća i najzastupljenija forma kulturne diplomatije u našoj državi svodi se na nagrade i uspehe pojedinaca, što nema nikakve veze sa državnom strategijom stvaranja dobrih međudržavnih odnosa pomoću kulture. Pojedinci, autori koji svojim umećem osvoje nagrade inostranih festivala/takmičenja, najveći su promoteri Srbije zato što uz ime nagrađenog uvek piše iz koje je zemlje došao. U inostranstvu smatraju da je potrebno naglasiti ime države koja je doprinela uspehu nagrađenog – tamo se podrazumeva da država gradi svoje autore. Uz autore koji žive u inostranstvu i poznati su, samo u ovdašnjim medijima piše srpsk(i)a umetni(k)ca iz, recimo, Londona. Za inostranu javnost Marina Abramović je jednostavno – umetnica, a Vladimir Veličković jednostavno – umetnik. Samo se u Beogradu misli da je nečije poreklo važnije od njegove umetnosti. Drugo je pitanje što oni, ličnom odlukom i opredeljenjem, ne beže od toga da kažu odakle su.

Pre dve godine na Bitefu je održana Međunarodna konferencija "Bitef i kulturna diplomatija: pozorište i geopolitika" u organizaciji UNESKO katedre za kulturnu politiku i menadžment Univerziteta umetnosti u Beogradu, a na prošlogodišnjem Bitefu promovisana je knjiga *Kulturna diplomatija: Umetnost, festivali i geopolitika* u izdanju Deska Kreativna Evropa Srbija i Fakulteta dramskih umetnosti u Beogradu. Profesor Ivan Medenica, umetnički direktor Bitefa (vidi okvir) iskoristio je čak i učešće na konferenciji o kreativnoj industriji, održanoj ovog marta, da istakne važnost kulturne diplomatije.

Na takvom, samoinicijativnom iskustvu i praksi naše kulturne diplomatije, organizovan je i Svetski kongres 2018 Međunarodne federacije za pozorišna istraživanja pomenut na početku teksta, zbog koga u Beograd dolaze profesori, teoretičari i izvođači iz celog sveta. International Federation for Theatre Research (IFTR) postoji 53 godine i ovo je prvi njegov Svetski kongres u Beogradu. Organizaciju je osvojio Studio-Laboratorija izvođačkih umetnosti Fakulteta dramskih umetnosti u Beogradu u, ne treba napominjati, izuzetno velikoj konkurenciji. Profesorka Ivana Vujić, šef Studio-Laboratorije FDU i predsedavajuća Organizacionog odbora Svetskog kongresa 2018, kaže da je glavni komitet IFTR izabrao Beograd a ne Šangaj "pre svega zbog teme koju smo im predložili i zbog temeljnosti našeg projekta. Pokazali smo im da želimo, da imamo mogućnosti i da umemo to da realizujemo." Temu "Pozorište i migracija – pozorište, nacija i identitet između migracija i nekretanja", objašnjava Ivana Vujić, baviće se pitanjima kako pozorište odgovara na pitanje egzila, raseljavanja, drugosti, i kroz istoriju i danas. "Ova tema nije samo dnevno aktuelna, ona je sad samo zaoštrena, to je istorijska tema. Migracije su određivale po- »

Kako to radi Bitef

Na probijanju Gvozdene zavese Bitef je zasnivao svoj međunarodni društveni značaj, snagu i ugled. Kad je pao Berlinski zid, verovali smo, s velikom dozom iskrenog entuzijazma, da je to bio kraj ideoloških podela, čak i "kraj istorije", ali se ispostavilo da je to bila, istorijski gledano, iluzija vrlo kratkog veka. Nedavno smo postali užasnuti svedoci mahnitosti bika koji je, u antičkom mitu, nosio Evropu na svojim leđima. Ne samo zbog svoje greške, Evropa se ponovo deli, kopa rovove i postavlja žičane ograde. Srbija i Beograd su ponovo u sličnoj situaciji. Opet smo granica, samo što je to ovog puta granica između bogatog i često arogantnog Severa i siromašnog i nemoćnog Juga, centra i periferije, društava koja se zatvaraju i čuvaju svoje interese i onih koja su prolazna putanja za more očajnih i bespomoćnih ljudi, izbeglica iz prekomorskog sveta, Bliskog istoka i Afrike. Ovaj položaj je, između ostalog, posledica toga što je Srbija samo kandidat za EU, ali ne i njena punopravna članica.

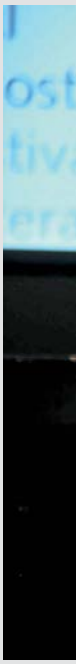
Ubeđeni smo da ovaj položaj ne treba da frustrira Beograd, već da pre treba da bude izazov i podsticaj da on još jednom postane jedinstveno mesto susreta, razmene i, pre svega, solidarnosti između različitih, ponekad i mimo njihove volje prožetih kultura. Ovo treba ostvariti u duhu njegovih kosmopolitskih i slobodarskih vrednosti, a koje potiču, između ostalog, i iz tradicije Pokreta nesvrstanih zemalja, potisnutog usled ksenofobije i ratova iz 90-ih. Takav Beograd, koji bi se rodio iz duboke spoznaje vlastitih zabluda i grešaka iz 90-tih, mogao bi da postane, i u geografskom i u kulturnom smislu, jedna od glavnih kapija Evrope, Evrope koju želimo i koja je danas pod snažnim udarima i izazovima. To je Evropa otvorenosti, solidarnosti, prihvatanja razlika, građanskih ideala slobode, jednakosti, nezavisnosti, racionalnog i kritičkog mišljenja... Prva institucija koja bi trebalo da ostvari misiju takvog Beograda, Beograda u kome bismo voleli da živimo, jeste upravo – Bitef.

IVAN MEDENICA

* Iz knjige *Kulturna diplomatija: Umetnost, festivali i geopolitika*

Priča je o tebi

„Separatistička propaganda pokušava da prikaže današnju Španiju kao frankističku. Ali, poslednje istraživanje nivoa demokratije u pojedinim državama tvrdi da je Španija na sedamnaestom mestu. Zašto ljudi veruju lažnim vestima i populizmu?“

Glavni gost ovogodišnjeg Beogradskog festivala evropske književnosti koji organizuje izdavačka kuća Arhipelag bio je španski pisac Havijer Serkas, jedan od najvažnijih savremenih evropskih pisaca. Njegov prvi roman *Salaminski vojnici* prodat je u svetu u milion primeraka, a njegove knjige prevedene su na više od trideset jezika. Na srpskom jeziku su objavljeni *Salaminski vojnici*, na Festivalu evropske književnosti promovisan je i drugi roman – *Hohštapler*, oba u izdanju Arhipelaga.

Roman *Salaminski vojnici* govori o istorijskoj ličnosti, Rafaelu Sanćesu Masasu, idejnom tvorcu fašizma u Španiji. Roman je inspirisan masovnim streljanjem tokom Španskog građanskog rata koje je Masas preživeo zato je mladi vojnik republikanac odlučio da ne puca u njega. Ostatak priče je potraga za ovim herojem kojeg istorija nije zapamtila i koji se u romanu zove Miraljes.

Roman *Hohštapler* je o Enriku Marku, stvarnoj ličnosti, republikanskom vojniku koji je deportovan u Hitlerovu Nemačku, a potom je u postfrankističkoj Španiji postao heroj građanskog društva, pa i predsednik španske asocijacije preživelih logoraša, da bi se nakon tri decenije otkrilo da je celokupnu svoju prošlost izmislio. Biljana Isailović prevela je oba ova romana Havijera Serkesa. Originalni naslov *Impostor* prevela je rečju „hohštapler“ – prevarant, onaj koji se predstavlja za ono što nije, sledeći ton ovog romana.

Španski građanski rat, istina o njemu, njegovi pravi heroji i posledice koje je ostavio na savremenu Španiju, teme su o kojima je Havijer Serkas govorio za „Vreme“:

ISTINA

„Ernest Hemingvej je jednom rekao da piše o onome što dobro zna, a ja sve svoje knjige pišem zato što nešto ne razumem. Bio sam fasciniran vojnikom koji treba da strelja svog nenaoružanog neprijatelja, gleda ga u oči i odluči da ga ne ubije. Zapitao sam se – ko je on? Tako je nastao Miraljes u *Salaminskim vojnicima*. Isto je i sa *Hohštaplerom* – pitao sam se ko je čovek koji može da laže o jednom od verovatno najgorih zločina čovečanstva. Želeo sam da napišem istinu o njima. Napisao sam romane onako kako bih sebi pisao o Sanćesu i Marku, iznoseći pred čitaoca sve što sam znao o njima i sve što sam proživljavao dok sam pisao. Italo Kalvino u svojim pismima kaže da je moralna obaveza pisca da piše o samom procesu pisanja. Pol Valeri je rekao da remek-dela nisu pisali pisci, već čitaoci. Želim da čitalac uđe u knjigu kao što je i pisac ušao jer, što bi rekao čuveni rimski pesnik Horacije – priča je o tebi. Jer i čitalac je pomalo kao Enrik Marko, mi delimo jedno isto čovečanstvo čak i sa tim nitkovom i hohštaplerom.

Marko je čovek većine, čovek gomile, uvek je tamo gde su svi, čovek koji nikada ne kaže ne, zato što želi da se dopadne i da bude voljen i poštovan. On je čovek koji čini ozbiljan zločin stalnog govorenja – ne...“

HEROJI I KUKAVICE

„Suprotno od toga je heroj. Da bi neko bio heroj, mora da može da kaže ‘ne’ kada svi kažu ‘da’. Republikanski vojnik Miraljes u suštinskom trenutku kada je sve ukazivalo na to da treba da uradi ono najočiglednije, da ubije ratnog neprijatelja, odlučio je da uradi suprotno. Zato je u *Salaminskim vojnicima* Miraljes skriveni protagonista romana. Miraljes je pravi heroj, ali je ostavljen da trune potpuno sam u staračkom domu. Pravi heroji doživljavaju samo uvrede, dok se lažni heroji poput Marka šepure na televiziji. Ono što odaje prevaranta je preterivanje. Postoji rečenica u knjizi *insistiranje na istini otkriva lažova*. Marko je stalno govorio *verdaderamente* – istinski.

Pravi heroizam se dešava samo u izuzetnim trenucima, i treba živeti pripremajući se za taj trenutak – uvek sam se pitao da li bih u tom momentu uradio pravu stvar. Pripovedaču *Sa-*

stojanje ljudi od afričkog prvog čoveka do sad. Takođe, migracija nije uvek negativna pojava. Na našem posteru su migranti Crnjanski, Tesla, Marlen Ditrih.” Ivana Vujić kaže da će, vezano za to, biti predavanje o Mariji Antoaneti kao migrantkinji, i nabraja i da će 890 predavača u okviru glavnih panela, radnih grupa i specijalnih predavanja iz različitih uglova sagledati temu: od intermedijalnosti u pozorištu do političkog performansa, od kulture levice, inkluzije, kritičkog mišljenja do izvođačkih izraza, i skreće pažnju na panel o hikesiji (gostoprimstvo na antičkom grčkom) i politici azila. Dr Silvija Jestrović, dramski pisac i profesor Goran Stefanovski, dr Ana Vujović i dr Džejms Tompson su glavni predavači. “Usudila sam se da glavni predavači, osim naravno dr Tompsona, budu stručnjaci koji su se školovali i započeli karijeru kod nas, a razvili je u svetu. Poruka i želja je da i njih i ostale poput njih što više vežem za nas, da pokažem i dokažem da smo jedni drugima potrebni”, kaže Ivana Vujić.

Pet dana Kongresa održavaće se na 11 lokacija u Beogradu. “Komisija IFTR ih je obišla i dobili smo visoku ocenu”, kaže Ivana Vujić. Osim predavanja i panela, biće održano i niz paralelnih događaja – per-

Foto: Stanislav Milojković

laminskih vojnika je potreban heroj jer mu je potreban neko ko će dokazati, posle svih nacionalnih stradanja i ličnih promašaja, da ljudsko postojanje ipak ima autentičnu vrednost.

Zločin povinovanja većini objašnjava i masovnu podršku ideologijama poput fašizma. To je kukavičluk. Tako je sada i sa Katalonijom i separatizmom. Šta je pobunjeni čovek, pitao se i Alber Kami i zaključio: onaj koji misli svojom glavom. Time se bavim i u knjizi *Anatomy of a moment* o predsedniku vlade Španije Adolfu Suárezu koji je u osetljivom periodu posle Frankove vladavine uveo demokratiju u zemlju. Nazivam ga „herojem izdaje", jer u trenutku koji je opšte poznat kao špansko ubistvo Kenedija, kada je grupa vojnika-zaverenika upala u Predsedništvo i pucala na njega, on se nije pomerio sa mesta. To je bilo njegovo „ne", i on je bio i politički i moralno ispravan.

U najnovijoj knjizi *The monarch of the shadows* pravim razliku između političkog i moralnog razloga. Knjiga je o ujaku moje majke, koji je bio porodični heroj i fašista. Godine 1936. imao je samo sedamnaest godina i umro je na kraju rata. Siguran sam da u Španskom građanskom ratu frankisti nisu imali politički razlog da pokrenu rat, kao što sam siguran da je moja porodica koja je bila fašistička pogrešila. Tada je Španija bila republika i postojala je kakva-takva demokratija u državi. Republikanci jesu imali politički razlog, borili su se za demokratiju, ali ubili su više od devet hiljada časnih sestara i sveštenika. Bili su na pravoj strani istorije, ali moralno bili su barabe. Da li su svi fašisti bili nemoralni, da li su svi članovi moje porodice bili loši ljudi? Frivolno je, čak i nemoralno suditi osamdeset godina nakon rata. Suočimo se sa prošlošću tako što ćemo je razumeti. Ali razumeti ne znači opravdati. Samo je bitno razumeti..."

SADAŠNJA ŠPANIJA

„S druge strane, jako je teško realno sagledati sadašnjost i proceniti šta je ispravno dok su događaji u toku. Zato ističem da moje knjige ne govore o prošlosti, već o posebnoj prošlosti koja nije prošla jer još ima žive svedoke koji nose uspomene na nju.

Sadašnjost Španije počela je 1936. godine. I to nije samo stvarnost Španije, već svih nacija koje su učestvovale u Drugom svetskom ratu. Najbolje što možemo uraditi za budućnost jeste da učinimo da prošlost uvek bude prisutna. Ako nisi svestan prošlosti, ponovićeš njene greške. Posle ekonomske krize 2008. godine ponovili smo mnoge greške iz tridesetih godina dvadesetog veka: vratili smo se harizmatičnim vođama, magičnim rešenjima, tvrdnji da je demokratija prevaziđena i populizmu. Fašizam i komunizam su bili oblik populizma. U tom smislu i dalje živimo sa nasleđem diktature i rata. Međutim, u striktno političkim terminima frankizam je mrtav. Separatistička propaganda pokušava da prikaže današnju Španiju kao frankističku, kao zemlju koja nije demokratija, već i dalje prikrivena diktatura. Ali, poslednje istraživanje nivoa demokratije u pojedinim državama koje je sprovelo najprestižnije udruženje ekonomista na svetu *Economist intelligence unit*, tvrdi da na svetu ima devetnaest potpunih demokratija i Španija je na sedamnaestom mestu. Pitanje je zašto ljudi veruju lažnim vestima i populizmu. Jedna od glavnih tema *Hohštaplera* je o tome. Kako je moguće prevariti celo društvo u vreme kada su nam dostupne sve informacije? Šta ljudi žele da čuju, naročito o tim teškim temama poput nacizma i građanskog rata? Laži. Jer laži su lepe i lake, ali ispod njih leži nešto teško, prljavo, neherojsko i bolno. Donald Tramp je predsednik SAD i govori neverovatnu količinu laži koje ljudi egzaltirano odobravaju. Kako se desio Bregzit? Glasogovornici izlaska iz Evropske unije su posle referenduma čak i priznali da su govorili laži. Isto je i u Kataloniji. Moć laži je danas veća nego ikad. Eto, zato ja u mojim romanima pišem istinu." ¶

NEVENA MILOJEVIĆ

formansa, radionica, predstava koje će Beogradu pokloniti učesnici Svetskog kongresa IFTR, a Beograd će se predstaviti *showcase*-om domaćih predstava različitog žanra. Ivana Vujić preporučuje performans *Susreti sa Hamletom* u izvođenju englesko-belgijske trupe The Crew, i beogradsku premijeru predstave *U ime gospoda* pozorišta Deže Kostolanji iz Subotice u režiji Andraša Urbana.Treba naglasiti da će Kongres imati 80 volontera iz celog sveta.

Pripreme su počele pre dve godine. "Osim našeg fakulteta, Fakulteta dramskih umetnosti, uključeni su i ostali fakulteti Univerziteta umetnosti. I to je izuzetno važno. Nismo dobili mnogo novca, ali smo zato imali veliku pomoć prijatelja. Moram da izdvojim gospođu Madlenu Cepter koja nam je ustupila tehniku. Ali, ipak pre svih, premijerku Anu Brnabić i njen tim, koja je naš glavni pokrovitelj." Ivana Vujić kaže da će "Beograd Svetskim kongresom IFTR biti u poziciji da promeni i da poboljša mišljenje koje svet ima o njemu. Osećam da mi to možemo, da imamo potencijala za to. I hoću da verujem da će ova osvojena pozitivna pozicija konačno biti povod da svi kojima je to u moći počnu da koriste resurse kulture za diplomatiju." ¶

SONJA ĆIRIĆ

Za uspomenu i du

go sećanje

Nakon prve noći i prva tri dana života Narodnog muzeja u Beogradu u saniranoj i rekonstruisanoj zgradi, njegovu novu stalnu postavku videlo je više od 15.000 posetilaca. Bio je to razlog da Narodni muzej produži besplatan ulaz do 8. jula. O novoj postavci pisali smo u pretprošlom broju, a u ovom prenosimo detalje sa svečanog otvaranja 28. juna zabeležene fotografijom Marije Janković

I RED
DRESS CODE BLUE: A.Brnabić, M. Gojković, V. Vuksanović, B. Brešković, Z. Radojičić
MEDIJSKA PAŽNJA: Članovi Vlade
POSETILAC: Nebojša Stefanović

II RED
DETALJI POSTAVKE: Arheološka zbirka

III RED
DRAGI GOST: M. Marić i B. Brešković
GLAMUR: Blue Curacao i šampanjac
TOALETA ZA POSEBNE PRILIKE: Jedna od zvanica

Gradove smo vam podigli

Ova izložba je odgovor na dominantne pristupe promišljanju jugoslovenskog socijalističkog projekta: ne idealizuje niti revidira prošlost, već govori kako je ta prošlost zaista izgledala

Od 13. juna do 2. jula u Umetničkom paviljonu „Cvijeta Zuzorić“ održana je izložba „Gradove smo vam podigli – O protivrečnostima jugoslovenskog socijalizma“. Izložba je organizovana kao rezultat projekta „Pertej/Beyond/Preko 20 godina”, u realizaciji Centra za kulturnu dekontaminaciju u partnerstvu sa organizacijom Kosovo Glocal iz Prištine, i u saradnji sa kolektivom Mašina. Kustosi izložbe su Vida Knežević i Marko Miletić iz Kontekst kolektiva.

Pre svega, treba reći da ovo nije klasična izložba, već predložak za promišljanje jedne zemlje i jednog političkog sistema. Čak bi se moglo reći da je „Gradove smo vam podigli“ kritički osvrt na Jugoslaviju, koji dolazi sa levice, iz klasne perspektive. Ali, kako je reč kritika s godinama poprimila pežorativno značenje, bolje je reći da je ova izložba zapravo analiza jedne epohe u našoj kolektivnoj prošlosti. Prošlost se ne može izbrisati, ali otkako su postjugoslovenska društva ušla u tzv. proces pomirenja, dva su načina dominantna kada govorimo o jugoslovenskom socijalizmu: nostalgični i revizionistički, da ne kažemo – falsifikatorski. U tom smislu, ova izložba je odgovor na oba pristupa: ne idealizuje niti falsifikuje prošlost, već govori kako je ta prošlost izgledala, od nastanka, pa sve do svog jezivog kraja, sa naglaskom na osamdesete godine 20. veka, kada su, saglasni su u tome i Vida Knežević i Marko Miletić, sve protivrečnosti tog sistema došle do izražaja. Iza čitave postavke stoji ogroman istraživački rad brojnih autora. Sva istraživanja objedinjena su u obimnu publikaciju (320 strana) i obuhvataju gotovo sve segmente života u jugoslovenskom socijalizmu, od položaja radništva, radničkih štrajkova, kulturne emancipacije, stambenih politika, književnosti kroz analizu jugoslovenskog raspada na primeru deset NIN-ovih nagrada, do položaja žene i njenog prikaza u jugoslovenskom filmu i osvrta na omladinske organizacije kao zametka liberalizma u SFRJ.

Jedan od kustosa izložbe, Marko Miletić, kaže da izložba prikazuje sve dekade jugoslovenskog socijalizma, s tim što je stavljen akcenat na osamdesete godine: „Ono što su zaista bile protivrečnosti o kojima želimo da govorimo, u tom periodu su bile najizraženije i jasno postaju vidljive većini stanovništva. U to vreme postaje vrlo jasna transformacija socijalističkog društva ka kapitalizmu.“ Miletić dodaje da su protivrečnosti o kojima je reč uspostavljene još ranije, recimo, kroz ekonomsku reformu šezdesetih, Ustav iz 1974, ali bilo je potrebno vreme da se različite sile koje se sukobljavaju dođu do izražaja osamdesetih, sa rastom ekonomske krize, koja je u tom trenutku bila globalna: „Nažalost, rešenje za te protivrečnosti nije pronađeno u nastavku socijalističkog društva, već je sve išlo ka njegovom raspadu“, kaže Miletić.

„Cilj izložbe je da pokažemo rezultate

AUTORI I IZLOŽBA: Vida Knežević i Marko Miletić
Foto: Marija Janković

analiza koje su mnogi teoretičari, istoričari, sociolozi već dali", kaže Vida Knežević: „Sve te analize dolaze iz leve, marksističke, klasne perspektive, ali i dalje ostaju na margini naučnih istraživanja i ne ulaze u mejnstrim, pre svega u akademskoj zajednici." Knežević među teoretičarima ističe kanadskog sociologa Majka Lebovica koji se bavi analizom socijalističke reprodukcije i koristi pojam „protivrečna reprodukcija", tako što govori o trima logikama koje su u socijalizmu postojale od njegovog početka do kraja, ali u različitim interakcijama i dinamikama: „To je, po Lebovicu, logika partije kao avangarde, koja je nosila horizont socijalističke revolucije, politike Narodnog fronta i NOB-a. S druge strane, tu je i logika radničke klase koja je bila subjekt socijalističkog projekta. Na kraju, tu je i logika kapitala koja je postojala i nikada nije potpuno prevaziđena. U nekim segmentima je ostala i neki akteri jesu bili njeni nosioci, mada to ne znači da je reč o kapitalističkom načinu proizvodnje. Ipak, ta logika je postojala i pokazala se kao jedna od nosećih u poznim decenijama socijalizma." Kao još jednu bitnu perspektivu, Knežević ističe Suzan Vudvord koja stvari posmatra iz ugla međunarodnih odnosa i kaže kako je jugoslovenski projekat neophodno posmatrati u okviru međunarodnih okolnosti koje su neminovno uticale na politiku socijalističke Jugoslavije, što je kulminiralo osamdesetih godina intervencijom MMF-a i potčinjavanju savezne vlade tim procesima i pritiscima.

Naravno, cilj izložbe nije puko proučavanje prošlosti, već sagledavanje današnje situacije. Marko Miletić kaže da se "izložba pretežno bavi položajem radnika i radnica, a to je u današnjem trenutku važno jer su radnici i radnice u izuzetno lošem položaju, a radna prava su postala misaona imenica. Danas ljudi štrajkuju zarad minimuma uslova, neisplaćenih plata, odlaska u toalet... Nama je bitno da pogledamo taj period u kome se mogu naći ekonomski i politički razlozi koji su vodili ka ovome što imamo danas. Zato naš cilj i jeste da te procese učinimo vidljivim i da pokažemo da je otpor takvoj transformaciji bio izuzetno jak. Radništvo osamdesetih je vršilo jak otpor merama štednje i restrukturiranju privrede, stečajevima, otpuštanju. Jugoslavija je krajem osamdesetih imala jedan od najjačih talasa radničkog otpora u svetu. U isto vreme, sindikalne organizacije nisu pratile taj talas radničkog povezivanja i iz istraživanja Marija Reljanovića se vidi da je sindikat vrlo malo odgovarao na zahteve radnika. Nažalost, sindikati i danas baštine to da nisu uspeli da stvore političku moć koja bi omogućila borbu za radna prava."

Kada je reč o konkretnim protivrečnostima jugoslovenskog socijalizma, Vida Knežević ističe mnoge emancipatorske projekte iz pedesetih i šezdesetih godina koji su uspeli, ali su u narednom periodu neki drugi procesi i logike počeli da gube horizont i projekciju na koji su se naslanjali ranije.

Izložbu odlikuje i velika količina teksta. Vida Knežević to ističe kao jedan od ključnih problema kada je reč o reprezentaciji mnogih istraživanja na kojima je izložba zasnovana: „Pokušali smo da postavimo izložbu tako da može da bude pročitana iz različitih perspektiva i da postoje različiti nivoi čitanja, od najjednostavnijih do onih za posetioce kojima su već poznate teze od kojih polazimo." Kneževićeva naglašava da, ukoliko želimo da se bavimo ključnim pitanjima današnjice, moramo da se vratimo na pitanja socijalističke Jugoslavije: „To je neophodno da bismo pitanja sadašnjice mogli da posmatramo iz savremene perspektive, i to iz savremene klasne perspektive. Klasna analiza danas ne postoji ni u akademskoj zajednici niti u institucijama koje bi se bavile njom na taj način. Takve analize su danas, nažalost, na margini, ali postoje. Kada se udubite i u publikaciju i u izložbu, vidite da su stvari mnogo drugačije od onih kako se predstavljaju u javnosti, u smislu analize jugoslovenskog konteksta." ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Balkanska tužbalica

Infant, nekada ostrvo slobode i svetlosti u doba mraka – životari

U ponedeljak se u Novom Sadu tiho završio 45. INFANT – Internacionalni festival novog i alternativnog teatra. Pobednik je Góbi Dance Company iz Mađarske sa predstavom *Volitant*.

Festival INFANT je počeo svoj život pod imenom Malo pozorje. Međutim, tadašnji INFANT nije bio „malo" već off-pozorje – mesto gde su se prikazivale dobre predstave i okupljali posvećeni pozorišnici koji iz raznih razloga nikada i nikako ne bi mogli da budu deo zvanične pozorijanske selekcije. Tu su se u, istoj selekciji, mogli pojaviti i amateri i profesionalci i domaće i strane trupe. INFANT je jedan od prvih festivala koji je izvedbu stavio ispred dramskog teksta, a pozorišni događaj ispred građanskog poimanja lepe umetnosti. Malo pozorje bilo je deo jugoslovenskog talasa festivala koji su zagovarali drugačiju estetiku i koju su utrli put onome što danas znamo kao *mainstream* pozorište – pozorište dominantnih rediteljskih estetika, kao i dominantnog pravca onoga što se danas zove teatar pokreta tj. pozorište koje na različite načine i u različitom odnosu spaja ples, pokret, muziku i tekst ako ga ima.

Kada se Jugoslavija raspala i sa njom sve dotadašnje vrednosti, Malo pozorje je 1994. godine dobilo nov naziv INFANT i pronašao nov smisao. Postao je festival koji je okupljao one koji su imali drugačiji društveno-političko-estetski stav. Tako je INFANT postao ostrvo slobode i svetlosti u doba mraka. Nakon 2000-ih mnogo toga se promenilo, između ostalog i činjenica da je ono što je nekada bilo alternativa i nova pozorišna estetika postalo glavni tok *mainstream* pozorišta i neizostavan deo Sterijinog pozorja. Otvorilo se pitanje šta je to „alternativno" i „novo" u teatru i treba li (možda) odustati od podele na novo i staro, alternativno i *mainstream*. Istovremeno se u kulturi dešavaju sve veća smanjivanja budžeta koja najstrašnije pogađaju upravo neinstitucionalnu scenu koja je od samog početka festivala bila okosnica svih selekcija. Na sceni ostaju trupe koje su, zarad preživljavanja, ispred estetskih razloga stavile zahteve onih koji su još uvek kakotako želeli da finansiraju ovu vrstu teatra. Tako je naša alternativna scena „izgurana" u primenjeno pozorište što će se dugoročno sasvim sigurno odraziti na estetska kaskanja na „glavnoj" sceni gde će „pomake" činiti „vickasti" reditelji koji prepisuju rešenja iz belog sveta gledajući velike međunarodne produkcije na *YouTube* kanalu. To je naš put u kulturnu provinciju. Ali dosta kukanja! Šta smo gledali na 45. INFANT-u u selekciji direktora i selektora Simona Grabovca?

PULS teatar iz Lazarevca je nastupio sa dve predstave. *Postkvartet* je režirao Milan Mađarev po motivima drame *Kvartet* Hajnera Milera istražujući u formi teatra pokreta radikalnu situaciju napuštene žene obolele od raka. *Balkanska tužbalica* je projekat reditelja Stevana Bodrože u kome kroz potresne drame dva bosanska pisca Almira Imširevića i Almira Bašovića i spisateljice sa Kosova Dorutine Baše ispituje našu nemogućnost da izađemo na kraj sa zaostavštinom devedesetih. Predstava *Kad bi Sombor bio Holivud* u režiji Kokana Mladenovića predstavlja zanimljiv estetski izlet NP Sombor u domen teatra pokreta kroz formu pantomime kojom se s jedne strane ispituje estetika nemog filma, a sa druge još jednom dokazuje da je provincija vazda uspešno gušila prosperitetne ambicije pojedinaca, u ovom konkretnom slučaju sineaste Ernsta Bošnjaka, koji je početkom prošlog veka želeo da u Somboru započne stvaranje ozbiljne produkcije. *Treći prostor* autorke i kereografkinje Svetlane Đurović (trupa Perpetuum Dance) dobar je primer kako kvalitetan teatar pokreta još uvek postoji kod nas, a *Volitant* (Góbi Dance Company) kako ta vrsta teatra izgleda u regionu (Mađarska). Predstava *Pozdravi ga i poljubi mi ga* makedonske trupe Artopija govori o sudbini mladog glumca u Makedoniji i gotovo bi se u celosti mogla preneti i na slučaj njihovih kolega u Srbiji. Sve ove predstave su svojim kritičkim osvrtima ocenili studenti III godine dramaturgije Akademije umetnosti Novi Sad (Divna Stojanov, Stefan Cokić, Stefan Tajbl i Dragana Miljković) i oni su, čini mi se, jedini (uz kritičara Zorana R. Popovića koji godinama vodi okrugle stolove i piše o INFANT-u) kritički otpratili čitavu produkciju INFANT-a.

INFANT se tiho završio na margini ovogodišnje mršave pozorišne sezone. Siromašna i marginalizovana srpska kultura nema pravo da zanemaruje festival koji opstaje već 45 godina, ne samo zbog njegove tradicije i predstava kojima je zadužio ovu kulturu, već zato što jednostavno nemamo kapacitet da iznova stvorimo nešto slično. Moramo da čuvamo to što imamo, a nije nam mnogo toga preostalo. ¶

MARINA MILIVOJEVIĆ-MAĐAREV

Priče budućnosti iz prošlosti

Foto: Viljem Polstra i Duško Vukić

U Ustanovi kulture „Parobrod" do 13. jula traje izložba Viljema Polstre, holandskog dokumentarnog fotografa, koji je poslednjih pet godina proveo na Kosovu radeći na projektu „Za Hanu, priče budućnosti iz prošlosti". Za nastanak projekta važna je sledeća Polstrina lična priča.

Posle smrti roditelja, Polstra je pronašao kutiju sa dokumentima i fotografijama sa njihovom tajnom. Upoznali su se posle Drugog svetskog rata i ljubavlju uspeli da prevaziđu ono što je izgledalo kao nepremostiv problem: ona je bila Jevrejka čija je skoro cela porodica ubijena u Holokaustu, a on nacistički simpatizer i zaposlenik koji je za vreme rata živeo i radio u Berlinu. Uspeli su da opstanu uprkos protestima. Polazeći od ove lične priče, Viljem Polstra se uputio na posleratno Kosovo tragajući za mogućim suživotom dve suprotstavljene strane.

Fotografije na njegovoj izložbi prikazuju portrete običnih ljudi, scene iz svakodnevnog života, sa sportskih i političkih događaja kao što su protesti. Većina portreta upotpunjena je citatima ljudi koji su fotografisani i iz kojih se vidi Polstrina poruka da većinu stanovništva uopšte ne zanimaju sukobi, nacionalizam i politika već miran, svakodnevni život. Tokom rada upoznao je mešoviti bračni par koji ga je podsećao na priču njegovih roditelja: ona je Albanka iz Tirane, on je Srbin iz Beograda a upoznali su se u Prištini. Posle neuspešnih pokušaja zajedničkog života u Tirani i u Beogradu, odlučili su se za Njujork.

Polstra je uspeo da prikaže svoju izložbu i u Prištini i u Beogradu što je takođe retkost, čak i u oblasti kulture. „Izložba u Prištini bila je na otvorenom, duž Bulevara Majke Tereze, i ispred kosovskog Parlamenta. Posmatrao sam ljude dok gledaju fotografije, ljude koji nikad ranije nisu bili u muzeju. Neki su bili ljuti, neki tužni dok su prekopavali po uspomenama iz rata, sećanjima na rodbinu i prijatelje koje su izgubili. Jedan posmatrač mi je otvoreno rekao kako mu se ne sviđa prisustvo radikalnog islama na fotografijama jer, kako kaže, toga nema na Kosovu. Zašto si fotografisao ljude dok se klanjaju na ulici, to nije Kosovo, rekao mi je. Ali reakcije su uglavnom bile pozitivne. Video sam mlade ljude sa roditeljima kako sa engleskog prevode sadržaj i starije koji saosećaju sa tužnim sudbinama ljudi koje su oduvek smatrali svojim neprijateljima." ¶

M.J.

Dogovor "na mišiće"

Samit lidera EU o reformama migrantske politike u Briselu najavljivan je kao "sudbinski" za opstanak čitave Unije. Uprkos postignutom dogovoru, i dalje ostaju brojna otvorena pitanja od čijeg rešavanja će zavisiti da li će ovaj načelan sporazum biti uspešno sproveden u delo, čime bi se smanjio i duboki jaz i nepoverenje unutar evropske zajednice

U glavnom gradu Belgije prošlog petka već je uveliko počelo da sviće, kada su, nakon neprospavane noći i devetočasovnih teških i haotičnih pregovora na samitu EU, lideri evropskih zemalja postigli novi, na jedvite jade sročeni dogovor o reformi migrantske politike. Ovo najosetljivije političko pitanje od kojeg je, prema rečima nemačke kancelarke Angele Merkel, zavisila i "sudbina" Evrope, ugrožavalo je ne samo opstanak čitave Evropske unije, već i Šengenski dogovor o zoni slobodnog kretanja na Starom kontinentu, a kriza je pretila da sa javne scene "oduva" i aktuelnu nemačku vladu, usled sve većih trzavica između konzervativnih demohrišćanskih koalicionih partnera CDU–CSU, koji već sedam decenija funkcionišu kao najjači politički tandem u toj zemlji.

IPAK DOGOVOR

"Lideri 28 država članica EU dogovorili su se oko zaključaka samita, uključujući i pitanje migracije", objavio je pobedonosno na Tviteru predsednik Evropskog saveta Donald Tusk, koji je predsedavao ovim dvodnevnim pregovorima. Iako se dnevni red samita održanog 28. i 29. juna sastojao od nekoliko važnih tema i, između ostalog, bavio se pitanjima trgovine i bezbednosti, kao i tokom pregovora o istupanju Velike Britanije iz članstva u Uniji, centralna tema skupa evropskih premijera i predsednika bila je vezana upravo za nesuglasice oko pitanja migracija u Evropi.

Šta su se zapravo dogovorili lideri EU i da li je taj sporazum nešto što će obnoviti poverenje i toliko naglašavano očuvanje evropskog jedinstva, glavno je pitanje kojim se bave mediji i analitičari na Starom kontinentu. Dogovor o reformama migrantske politike postignut na samitu Unije ima četiri ključna elemenata: pre svih, to je da su države EU postigle kompromis da će prijem migranata među zemljama EU biti isključivo na dobrovolj-

OKRUGLO PA NA ĆOŠE:
Samit EU u Briselu
Fotografije: AP

noj osnovi, to jest da će izbeglice primati samo one države koje to i žele. To ujedno predstavlja smrtni udarac za postojeći obavezujući sistem kvota i ravnomerne preraspodele migranata u okviru Evropske unije, i smatra se velikom političkom pobedom zemalja iz tzv. Višegradske grupe (Poljske, Češke, Mađarske i Slovačke), koje su se otpočetka oštro protivile takvim "naredbama" Brisela.

Drugi važan zaključak samita tiče se uspostavljanja kontrolnih migrantskih centara u zemljama EU kako bi se odlučilo o zahtevima za azil, ali i potencijalnom otvaranju prihvatnih centara i van Evropske unije – pre svega na južnoj periferiji evropskog kontinenta i na severu Afrike – za migrante spasene na Sredozemnom moru. Ovim sabirnim centrima upravljala bi Unija, koja bi takođe i finansirala njihovo otvaranje i održavanje, u saradnji sa Kancelarijom Visokog komesarijata UN za izbeglice (UNHCR) i Međunarodnom organizacijom za migracije (IOM). Iako nisu konkretno spomenute u sporazumu, ovoj nameri Unije oštro su se usprotivile zemlje koje su se "prepoznale" u planu EU: Bosna i Hercegovina i Albanija pridružile su se afričkim zemljama Libiji, Maroku i Tunisu, otvoreno odbacujući ideju Brisela da "negde izvan EU" uspostavi takve prihvatne centre za izbeglice.

NIKO NEĆE IZBEGLIČKE CENTRE

Treći ključan element postignutog dogovora obezbediće Turskoj, zemlji koja je znatno usporila migracioni talas, još više novca u borbi sa izbegličkom krizom. Predsednik Evropske komisije Žan-Klod Junker izjavio da će EU u sklopu dogovora sa zvaničnom Ankarom, Turskoj uplatiti dodatne tri milijarde evra.

Na kraju, zaključeno je na samitu, sve zemlje Evropske unije treba da ulože još više napora kako bi se zabranilo stvaranje novih izbegličkih ruta, jačanjem kontrole spoljašnjih granica Evrope.

Uprkos ambicioznim namerama Brisela, nije, međutim, jasno na koji način će usvojeni zaključci biti sprovedeni iz

Zaokret "izbegličke majke"

Za "Vreme" iz Bona

Kada bavarski alfa-mužjak zađe u godine, kada ga okruže mlađi konzervativniji lavovi čekajući da mu otmu čopor, tada on ima prost izbor: ili da ode u penziju ili da digne frku. I nema tog šefa bavarske Hrišćansko-socijalne unije (CSU) koji je odlučio da tiho ode u penziju.

Horst Zehofer je morao da odstupi sa pozicije bavarskog premijera i pred pokrajinske izbore na jesen tu pusti popularnijeg, otresitijeg, desnijeg Markusa Zedera. Zehofer je završio u saveznoj koaliciji na važnom mestu ministra unutrašnjih dela, utoliko važnijem jer mu u resor spada i izbeglička politika. Posle drame iz prethodnih dana kada je nudio dvostruku ostavku, Zehofer ipak ostaje i ministar i šef CSU.

O čemu se radi? Kada je pre tri meseca preuzeo funkciju u vladi demohrišćana i socijaldemokrata, Zehofer je smišljao nekakav master-plan kojim bi zauzdao izbeglički talas i ujedno tukao desničarsku Alternativu za Nemačku njenim oružjem – desničarskom demagogijom protiv izbeglica. Na kraju je iz toga ispao plan u 63 tačke koji javnost još nije videla.

Šefica sestrinske stranke CDU i nemačke vlade Angela Merkel, i ona na mučnom kraju političke karijere, navodno je prihvatila sve što Zehofer hoće, osim jedne jedine tačke: nije htela da Nemačka samostalno na granicama odbija došljake koji su već registrovani u drugim zemljama EU. Htela je famozno "evropsko rešenje".

SKUP KOMPROMIS: Angela Merkel pruža ruku Horstu Zehoferu

Poslednji samit EU je pak doneo spisak lepih želja: te trebalo bi da se dogovori sa severnoafričkim zemljama da zadrže izbeglice u nekakvim centrima (što bi EU platila milijardama kao što već plaća Erdoganu), te na dobrovoljnoj bazi po Grčkoj i Italiji treba da niknu drugi centri, ali za sada je sve na dugom štapu.

I tako se došlo do drame u kojoj je Zehofer navodno rekao da "sa tom ženom više ne može da radi", pretio da će jednostrano delati, u pitanje je doveden opstanak večne koalicije CDU i CSU pa i same nemačke vlade. A onda je, prema stavu većine nemačkih komentatora, Angela Merkel podvila rep skupo plativši kompromis sa Zehoferom i varljivo jedinstvo koalicije.

U šturom dogovoru objavljenom u noći sa ponedeljka na utorak piše da na nemačko-austrijskoj granici treba napraviti nekakve "tranzitne centre" gde će biti zadržani potražioci azila te vraćeni svi oni koji su već registrovani u recimo Grčkoj ili Italiji. Ali to samo ako se te zemlje slože. Ako se ne slože, biće vraćeni u Austriju. Ali to samo ako se Austrija složi.

Sva je prilika da se "evropski partneri" sa tim neće složiti. Šta onda? Da li ti "tranzitni centri" postaju masovni logori? Pojedini komentatori ocenjuju da su demohrišćani ovime obrnuli krug – od liberalne izbegličke politike oličene u "otvaranju granica" 2015. godine do orbanovskog zatvaranja zemlje.

N. RUJEVIĆ

EU IPAK RADIKALNO PROTIV DOSELJENIKA: Izbeglice iz Afrike i mađarski premijer Orban

reči u delo. Pojedini kritičari već ukazuju na činjenicu da se ne zna čak ni na koje zemlje se odnosi taj novi dobrovoljni sistem "preraspodele" migranata, kao ni to gde će tolike izbeglice otići nakon eventualnog odobrenja njihovog zahteva za azilom. Takođe, analitičari upiru prstom i na nedovoljno konkretan i jasan sadržaj sporazuma, koji više podseća na spisak lepih želja. Drugim rečima, sporazum u ovakvom obliku obuhvata samo načelne principe, ali ne daje konkretna rešenja "na terenu", što ukazuje da, uprkos prošlonedeljnom jedinstvu EU, i dalje nema suštinske saglasnosti Evrope oko načina i operacionalizacije koraka za trajno rešavanje migrantske krize.

Iako je Italija samo nekoliko sati pre postignutog sporazuma blokirala mogućnost bilo kakvog dogovora na samitu ukoliko se ne uvaže njeni stavovi, premijer Đuzepe Konte rekao je da je zadovoljan dogovorom, istakavši da će zvanični Rim "kasnije" doneti odluku da li će baš u Italiji biti uspostavljen neki od centara za izbeglice. "Zadovoljni smo. Bili su to dugi pregovori, ali danas Italija više nije sama", naveo je Konte, dodavši da će odluku o tome da li će migrantski centar biti uspostavljen na njihovoj teritoriji doneti zajedno u vladi. "Niko nas ne tera na to", izjavio je italijanski premijer, kome je ovo bilo prvo učešće na samitu premijera i predsednika EU.

Mogla je da odahne i nemačka kancelarka Angela Merkel, koja je bila dodatno pritisnuta ultimativnim stavom sopstvenog ministra unutrašnjih poslova Horsta Zehofera i šefa koalicione stranke CSU da se po svaku cenu pronađe jedinstveno evropsko rešenje za tražioce azila. U protivnom, suočila bi se sa izglednim padom svoje vlade, jer je ministar policije i nekadašnji premijer Bavarske, pokrajine koja je podnela najveći teret migrantske krize u toj zemlji, već bio zapretio da će zatvoriti granice Nemačke i početi da vraća izbeglice. Pošto je do daljnjeg odagnana kriza koja se nadvila nad njenom vladom, a ujedno je pronađeno i kompromisno rešenje koje je donekle smanjilo duboke podele u Evropskoj uniji, Angela Merkel mogla je uz vidno olakšanje da poruči kako je "dobar znak" to što su lideri EU bili u stanju da pronađu zajednički jezik o migraciji. Na samitu je, takođe, postignut sporazum koji će omogućiti da se sa severa Evrope, pre svega iz Nemačke, organizovano vraćaju izbeglice koje su pobegle iz Italije ili Grčke.

TRIJUMF ISTOČNE EVROPE

Kao svojevrsni pobednici ovog tinjajućeg političkog "rata" izašli su premijeri zemalja iz centralne i istočne Evrope, okupljenih u Višegradskoj grupi (V4), koji su pune dve godine odbijali da se po migrantskom pitanju povinuju naredbama Brisela i najmoćnijih evropskih zemalja (vidi "Vreme" br. 1431). Lideri ovih istočnih zemalja odbili su nedavno i da se pojave na neformalnom minisamitu organizovanom od strane Evropske komisije, koji je prethodio redovnom samitu u Briselu, osporavajući njegov legitimitet.

Češki i poljski premijer Andrej Babiš i Mateuš Moravijecki pozdravili su sporazum zemalja članica EU o migracionoj politici, a predsednik češke vlade naveo je da "smo došli do tačke da niko više ne govori o kvotama. Preraspodela i preseljenje će biti dobrovoljni, tako da niko neće moći da nas primora da prihvatimo migrante", napisao je Babiš na jednoj od društvenih mreža. On je, inače, u intervjuu za francuski "Figaro" izneo i svoju viziju Evrope koja, po njegovom mišljenju, treba da bude kao selo crtanih junaka Asteriksa i Obeliksa unutar kojeg "funkcioniše slobodno kretanje roba, usluga, kapitala i lica", ali zato snažnih granica i odbrane od spoljašnjih pretnji.

I premijer Mađarske Viktor Orban, koji već početkom jula putuje u Berlin na sastanak kod Angele Merkel, ostao je pri stavu da "invaziju migranata" treba po svaku cenu zaustaviti i da, osim zatvaranja granica, članice EU treba da vrate i one izbeglice koje su već stigle u Evropu. ¶

UROŠ MITROVIĆ

ZORAN STANOJEVIĆ

Zvižduk u pola osam

Ako primećujete da vam se na Guglu i Fejsbuku pojavljuju reklame baš za proizvode koje pretražujete na internetu ili samo čitate o njima, ako mislite da je to zato što ovi sajtovi špijuniraju šta radite, ona je ovo priča upravo za vas. Fejsbuk je nameran da vas upozna još bolje. Upravo su patentnom zavodu predali rešenje koje može daljinski da uključi mikrofon na vašem mobilnom telefonu i oslušne šta trenutno gledate na televiziji.

Patent nije sasvim trivijalan, odnosno nije dovoljno da prepozna glas Vlade Jelića ili Ivana Ivanovića pa da vam odmah udari crtu pored emisija koje oni vode. Vaš televizor bi za svaku emisiju trebalo da emituje poseban zvučni signal koji ljudsko uho ne može da čuje, ali mikrofon na telefonu ga registruje. To je prvi uslov za prepoznavanje. Onda sledi nešto komplikovanija operacija, utvrđivanje da li ste samo u blizini televizora ili ste zagledani u program. Tu leži zec ovog patenta, u odvajanju vašeg stvarnog interesovanja od šuma. Tako sakupljeni podaci ubacuju se u vaš profil, a možda i u profil nekih emitera. Fejsbuk potom može još preciznije da gađa reklamama svoje korisnike, a veliko je pitanje da li ovom rabotom krši propise o privatnosti, pre svega GDPR. Verovatno će neki sud uskoro morati da utvrdi da li su naše navike da gledamo Zadrugu ili Parove sasvim privatna stvar ili taj podatak ne mora da se skriva od javnosti.

Najveći problem je, međutim, što ne uključujemo mi mikrofon da svoje zvučno okruženje podelimo sa Fejsbukom, već to radi Fejsbuk kada mu se prohte. Ovo bi moglo da vodi još većem reklamnom ludilu. Ako bi neka stanica ili sajt koji emituje program tačno znao ko gleda i šta gleda, mogao bi da mu prilagodi i reklame. To ne znači da bi muškarci gledali samo oglase za pivo, a žene za ličnu higijenu, već bi postojale muške, ženske, dečije, porodične ili već kakve god hoćete verzije reklama u zavisnosti od toga ko je pred ekranom u kom trenutku.

Ideja da Fejsbuk špijunira naše navike nije se dopala zaštitnicima privatnosti koji su odmah glasno reagovali. Kompanija je odgovorila da to što patent registruju ne znači da će ga primeniti, već da samo žele da zaštite svoj izum od drugih. Pitanje je samo koliko će im biti potrebno da pronađu dovoljno dobru zakonsku osnovu pa da im se dozvoli da ga koriste. Evo i jednog pozitivnog primera: ovim sistemom moguće je sprečiti da se u prisustvu dece emituju sadržaji koji nisu za njih, pod uslovom da su deca prepoznata preko svojih telefona. Emiterima će, opet, biti interesantno da utvrde koliko je stvarno gledalište, koliko ljudi neku utakmicu gleda u kafeu gde merenja do sada nisu vršena.

Postoji, naravno, i bojazan da Fejsbuk ili neki drugi servis ovaj proizvod već koristi bez našeg znanja i mimo zakona ili makar koristeći činjenicu da nam ga je upakovao u neku "besplatnu" aplikaciju, a mi smo samo kliknuli da prihvatamo sve što ona od nas traži. Uključujući povremeno uključivanje mikrofona mimo našeg znanja.

Moderna verzija Čehova kaže da ako je neko napravio aplikaciju za mobilni telefon i ako je aplikacija veoma korisna i primamljiva za oglašivače, oni sigurno neće čekati poslednji čin da ona proradi.¶

PRODAJA & PRETPLATA (cenovnik važi od 1.7.2018.)

ŠTAMPANO IZDANJE

	kurirom [Beograd]	poštom [Srbija]	običnom poštom [Evropa]	avionom [ceo svet]
6 meseci / 26 brojeva	5800 RSD	5500 RSD	110 EUR	170 EUR
12 meseci / 52 broja	11.600 RSD	11.000 RSD	210 EUR	325 EUR

INTERNET IZDANJE

	iz Srbije uplatnicom	iz sveta karticom
1 broj sa PDF-om	—	2,00 EUR
1 mesec / 4 broja sa PDF-om	—	7,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva bez PDF-a	3250 RSD	29,00 EUR
6 meseci / 26 brojeva sa PDF-om	4500 RSD	38,00 EUR
12 meseci / 52 broja bez PDF-a	5375 RSD	46,00 EUR
12 meseci / 52 broja sa PDF-om	7250 RSD	63,00 EUR

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. ZABRANJENO JE DA VIŠE LICA UPOTREBLJAVA ISTI NALOG. PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Uplatu možete izvršiti ličnu u prostorijama redakcije, radnim danima od 9.30 do 14.30h.

Ako ne možete doći u redakciju, potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite e-mailom na adresu **prodaja@vreme.com**, faksom na broj 011/3238-662 ili poštom na Vreme, Kosovska 17, Beograd, sa naznakom za šta je uplata izvršena. Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Dinarske uplate izvršite u korist NP VREME na račun broj **160-302538-91**.

Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se vrši uplatom odgovarajućeg iznosa na naš dinarski račun, u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS na dan uplate. Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja pomoću kreditne kartice na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** ili direktno na naš devizni račun (za detalje obratiti se službi prodaje). Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski do isteka poslednjeg dana pred izlazak broja za koji pretplata više ne važi.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU www.novinarnica.net

Usluge internet pretplate na Vreme vrši i *www.novinarnica.net* prema svom cenovniku.

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na *prodaja@vreme.com*

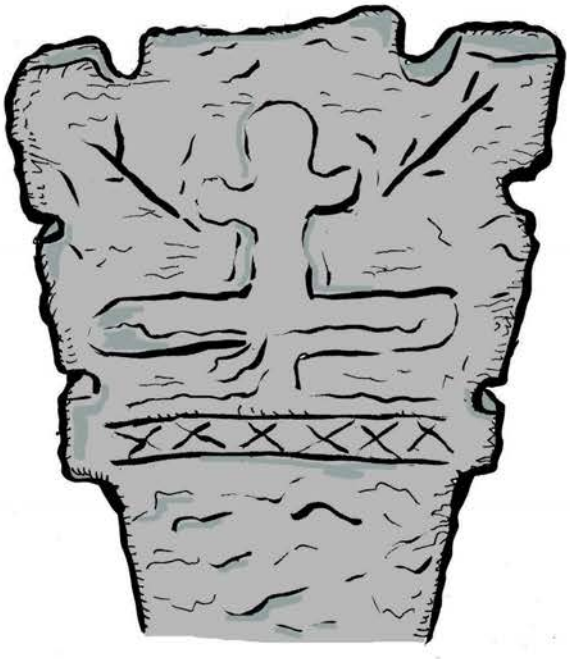
KRIVELJ

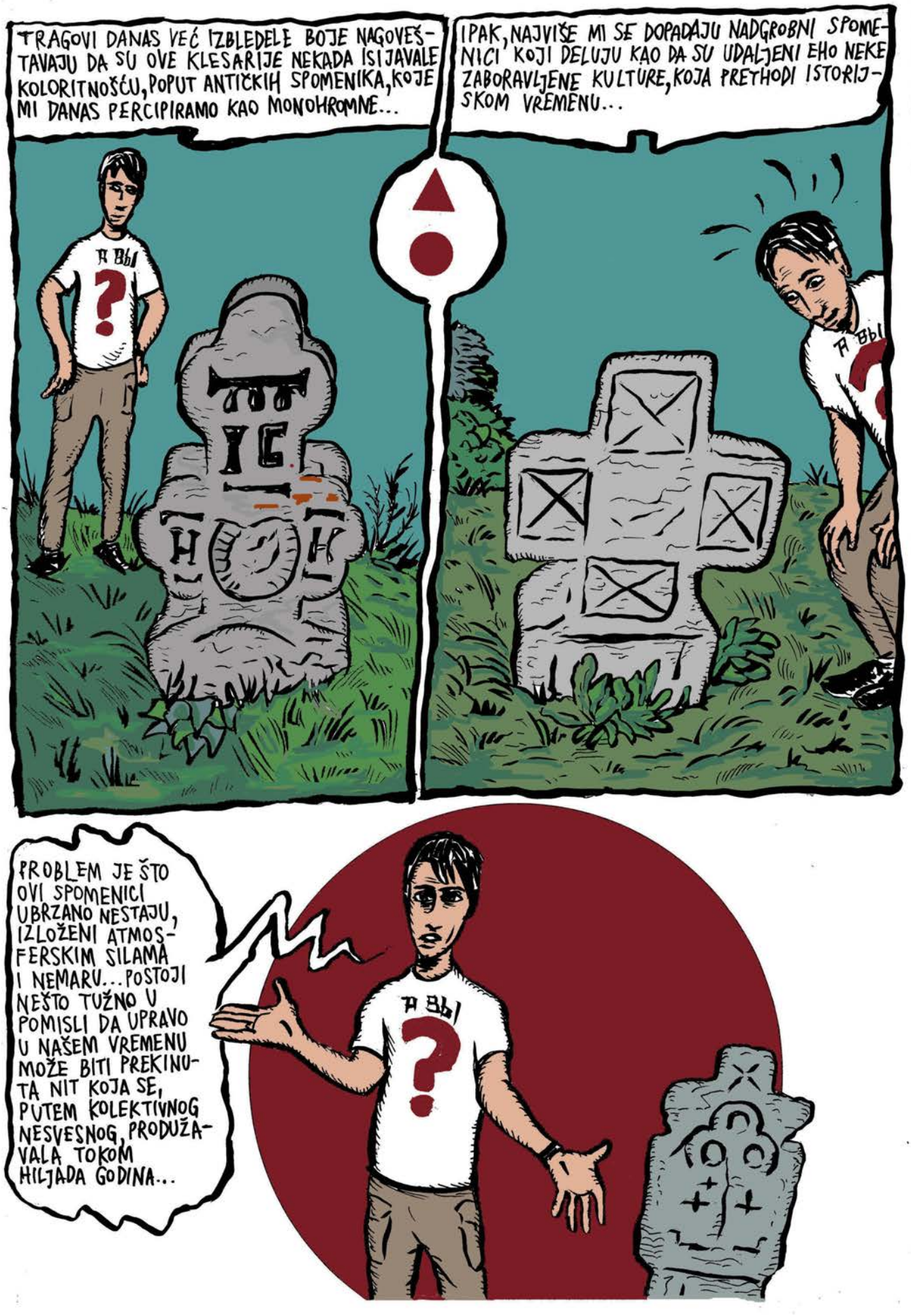
ALEKSANDAR ZOGRAF.

PREMDA KRIVELJSKI SPOMENICI NISU TAKO SPEKTAKULARNI KAO ONI IZ OKOLINE NEGOTINA, IPAK SU VRLO POSEBNI. I IAKO POSTOJE IZVESNE SLIČNOSTI, SPOMENICI SE STILISTIČKI RAZLIKUJU ČAK I U BLISKIM OBLASTIMA, ŠTO GOVORI DA SU LOKALNI KAMENORESCI PRATILI VLASTITI OSEĆAJ, PRE NEGO NEKAKAV "KANON". ZANIMLJIVO JE DA, UPRKOS MOTIVIMA KRSTA, HRIŠĆANSKA SIMBOLIKA KAO DA JE TEK UDENUTA U KONGLOMERAT NARODNE ORNAMENTIKE, KOJA MOŽE BITI ODRAZ JOŠ STARIJIH TRADICIJA...

TRAGOVI DANAS VEĆ IZBLEDELE BOJE NAGOVEŠTAVAJU DA SU OVE KLESARIJE NEKADA ISIJAVALE KOLORITNOŠĆU, POPUT ANTIČKIH SPOMENIKA, KOJE MI DANAS PERCIPIRAMO KAO MONOHROMNE...
IPAK, NAJVIŠE MI SE DOPADAJU NADGROBNI SPOMENICI KOJI DELUJU KAO DA SU UDALJENI EHO NEKE ZABORAVLJENE KULTURE, KOJA PRETHODI ISTORIJSKOM VREMENU...
PROBLEM JE ŠTO OVI SPOMENICI UBRZANO NESTAJU, IZLOŽENI ATMOSFERSKIM SILAMA I NEMARU... POSTOJI NEŠTO TUŽNO U POMISLI DA UPRAVO U NAŠEM VREMENU MOŽE BITI PREKINUTA NIT KOJA SE, PUTEM KOLEKTIVNOG NESVESNOG, PRODUŽAVALA TOKOM HILJADA GODINA...

Gos'n drug

Šest godina je prošlo, a kao da je još koliko juče naša jutarnja kancelarijska četvorka sa njim popila kafu i – ako je još kome ćef osim njemu – *nešto*. Bez tog rituala kao da nam nije bio radni dan. Ni nama, ni saksijskim biljkama koje smo posle naših jutarnjih sesija zalivali restlovima kafe i onog *nečega*.

Naš tadašnji šef oslovljavao ga je sa *gos'n G.* Neupućeni bi pomislili da je to zbog godina, jer bio je najstariji među nama. Međutim, svi smo znali da čak i on, (*drugi budžovan u Pokrajini*, kako jedan moj pijani drug onomad reče) to čini iz nepatvorenog poštovanja prema šeretu temerinskom.

Na prvi pogled, naročito onima koji bi ga najpre upoznali službeno, delovao je upravo suprotno, kao oličenje namćora. Imala sam peh da mi pri prvom zajedničkom službenom zadatku gunđajući prigovara svih onih dvesto metara od Banovine do Radija Novi Sad i nazad zbog toga što je morao uživo da govori u programu. Nije mi bilo jasno šta sam to u njegovim očima tako strašno zabrljala. Retko koje naše službeno gostovanje u medijima je bilo tako zapaženo, slušateljstvu razumljivo, a ekipi u studiju zabavno. Po povratku je uleteo pravo kod našeg *glavnog* šefa, ostavivši me u uverenju da sam obrala bostan. *Oberšef* mi je posle, ne shvativši da je matoro gunđalo još uvek u susednoj kancelariji, objasnio:

'Gos'n G. ne voli medije. To što je otišao sa Vama ravno je čudu!'

Foto: Martin Vorel

Utom predmet našeg razgovora dobaci iz susedne kancelarije:

'U pravu ste u jednom: čudo je jer više tamo neću ići ni sa kim. I molim Vas prestanite da me oslovljavate tom buržoaskom titulom. Ja sam u duši Titov prvoborac i molim da se prema tom mom sentimentu odnosi s dužnim poštovanjem.'

Tako i bi. Svi ga, čuvši šta se zbilo, počeše zvati drug G. Nije im teško palo jer su u međuvremenu već bili naučili i par drugih prigodnih fraza za jutarnje odobrovoljavanje omiljenog nam mrguda: *jó napot* (dobar dan), *viszlát* ('đenja) *i nahát* (š'a ima). Ova epizoda pročula se i preko granice. Tako mu se nekom prilikom i jedan zvaničnik iz Mađarske obratio sa *G. Elvtárs Úr* (gos'n Druže G.). Sva je sreća da je to bilo tokom malo opuštenijeg službenog ručka.

Meni je ipak i narednih par nedelja bilo neprijatno zbog onog njegovog gunđanja. Delovalo je da ga je prošla huja, al' šta ja znam... Reših da budem skrušena, ali proaktivna. Jedno jutro ga oslovih sa *tisztelt G. elvtárs* (poštovani druže G, na maternjem mu jeziku). Pun pogodak! Zatečen, ali sav srećan uzvratio mi je jednakom počašću. Postala sam ono što nikada pre – a ni posle! – njegovog vremena u toj kući nisam bila: poštovana Drugarica. Ova epizoda je do te mere zabavila kolektiv da me je posle za njegovog vakta jedva tek neko oslovljavao krštenim imenom. Svi su znali koga traži kada bi uleteo u kancelariju upitavši:

'*Hun a tisztelt Elvtársnő?* (Di je poštovana Drugarica?)'

Obožavao je kada neko zna običaje i tradiciju *naših bratskih naroda i narodnosti*, bez obzira na region ili period iz kog ona potiče. Logično, kada mu je išlo uz portfelj. Svaka zgoda bila je vredna pošalice na ovu temu. Tako je sa posebnim oduševljenjem uoči jednog Božića prihvatio i moj prigodni pozdrav, smišljen specijalno za njega:

'*Ajisten, G. elvtárs!* (u lokalnom dijalektu: Pomozbog, druže G!)'

Naravno da je posle ceo kolektiv i ovo naučio. Od druga G. naučili smo štošta i o politički korektnom izražavanju. Vozimo se tako službeno kroz neko selo, kad će on pokazati na neku čestarom obraslu kuću ukraj puta:

"*Jaaaj*, ala je ovde nekad bila dobra čarda! Završimo pos'o, svratimo na *pálinku* (rakiju) i *birkapaprikás túrós csuszával* (ovčiji paprikaš i nasuvo sa sirom), a moji štićenici", kaže dok pokazuje kao da svira tamburicu, "praše k'o da će im sutra sudnji dan!"

Vol'o je, lola jedna, druženje, al' da ne mora da se mrda dalje od Temerina. Zato smo bili van sebe od sreće kada je pristao da ide sa nama na dvodnevni timbilding u Hajdukovo. Kreće uvod, upoznajemo se sa *trenericama*, a one nas sve redom i pojedinačno pitaju sledeće: šta nam je hobi, još nešto, krajnje nezanimljivo, kao i šta bismo uradili kada bismo na lutriji osvojili deset miliona dolara. Dođe red i na druga G, a on će u svom stilu:

"Hobi mi je popodnevna dremka, što ovde, kako vidim po programu, neću moći da praktikujem. A za ove novce: jedan mali deo dao bih deci da kupe stanove i da me ne gnjave više. Onaj preostali", reče dok mu se brk smejao, "donirao bih našoj *tisztelt Elvtársnő* da nam pravi žurke i druženja!"

Pre šest godina u tom istom Hajdukovu sam, usred godišnjeg odmora, dobila i jedan od najtužnijih službenih poziva: da organizujem i dođem da vodim komemoraciju u njegovu čast. Putnici i vozač kloparavog lokalnog busa zbunjeno su me i krišom pogledavali dok su od Malih Pijaca do Novog Kneževca prisluškivali kako plačući rezervišem veliku skupštinsku salu, dok su u pozadini sa lokalne radio-stanice, kao u nekoj čardi, na mađarskom i onako svatovski veselo podvriskivali njegovi štićenici... ¶

ANKICA DRAGIN

Ne gubite vreme,

čitajte ono što je bitno.

Svugde.

tekstovi sa www.vreme.com uskoro dostupni i na mobilnim telefonima!

nedeljnik
VREME

100 godina

Vreme teče, kvalitet ostaje

Danubius®

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec